

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
Μ.Δ.Ε. στη Συγκριτική Γλωσσολογία και Γλωσσική Ποικιλία
Α΄ Κύκλος

Εργασία με θέμα:

***Σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής:
Σύγκριση με την Ελληνική
και άλλες γλώσσες***

Πτυχιακή Εργασία της Τατιάνας Κουτσαντώνη
(Α.Μ.Μ.Φ. 012)

Επιβλέπουσα: Ράλλη Αγγελική

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή	1
2. Στοιχεία που αφορούν την παραγωγή και κλίση των συνθέτων της Ρωσικής και της Ελληνικής. Ορισμός της «κεφαλής».....	4
3. Τύποι σύνθεσης όπου το δεύτερο συνθετικό είναι ολόκληρη λέξη: [λέξη / θέμα + λέξη]	16
3.1. Σύνθετα με σχέση παράταξης	18
3.2. Σύνθετα με σχέση εξάρτησης	20
3.3. Σύνθετα τύπου [ρήμα + ουσιαστικό]	26
3.4. Σύνθετα με πρώτο συνθετικό – αποτέλεσμα αποκοπής	35
4. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό μέρος ρηματικό παράγωγο	38
4.1. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ρηματικό παράγωγο + παραγωγικό επίθημα	41
4.2. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ρηματικό παράγωγο χωρίς παραγωγικό επίθημα	56
5. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό μέρος ουσιαστικό παράγωγο	58
5.1. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ουσιαστικό παράγωγο + παραγωγικό επίθημα	58
5.2. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ουσιαστικό παράγωγο χωρίς παραγωγικό επίθημα	64
6. Προσφύματοποίηση ορισμένων συνθετικών μερών	65
7. Δείκτης Σύνθεσης	72
8. Επίλογος	79
9. Βιβλιογραφία	84

1. Εισαγωγή

Η δημιουργία των σύνθετων λέξεων αποτελεί μια από τις πιο παραγωγικές διαδικασίες της Ρωσικής γλώσσας. Όπως αναφέρει η S.V. Gudilova (Uljanovsk State University, Russia) στην ανακοίνωσή της στο II Παγκόσμιο Συνέδριο Ρωσικής Γλώσσας (Μόσχα, 2003), η ανάλυση του σώματος των νεολογισμών της Ρωσικής δείχνει ότι περίπου το 40% των νέων λέξεων είναι σύνθετες, είναι δηλαδή λέξεις, οι οποίες περιλαμβάνουν δύο ή περισσότερα θέματα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί την ανάγκη μελέτης των κανόνων της δημιουργίας τους, καθώς και των ιδιομορφιών της δομής και της σημασιολογίας τους. Πρέπει να σημειωθεί ότι η σύνθεση δεν αποτελεί έναν καινούριο τρόπο δημιουργίας λέξεων: ακόμα και στα κείμενα του XI αιώνα, τα οποία είναι γραμμένα στα Old Russian, υπάρχουν αρκετές σύνθετες λέξεις, όπως για παράδειγμα "imenotnórijе", "okrugloslónijе", "posl'doslónijе", οι οποίες είναι κυρίως ουσιαστικά με αφηρημένη έννοια και αποτελούν μεταφραστικά δάνεια από την Ελληνική γλώσσα.¹

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια της μορφοσυντακτικής ανάλυσης των συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής σύμφωνα με τα δεδομένα και συμπεράσματα που προέκυψαν από τις σύγχρονες μελέτες των συνθέτων της Ελληνικής και άλλων γλωσσών και ειδικότερα αναφέρομαι στο βιβλίο της Αγγελικής Ράλλη «*Η Σύνθεση Λέξεων: Διαγλωσσική Μορφολογική Προσέγγιση*» (Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα, 2005). Επίσης θα επιχειρήσουμε να κάνουμε ορισμένες υποθέσεις που αφορούν κάποια συστηματικά εμφανιζόμενα στοιχεία των συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής, συγκρίνοντάς τα κυρίως με τα αντίστοιχα της Ελληνικής. Εισικότερα, **οι στόχοι της εργασίας** είναι οι εξής:

- Η καταγραφή και ανάλυση της δόμησης περίπου 250 συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής,

---

¹ Τα συγκεκριμένα στοιχεία αναφέρονται στην L. Azarova (2000), σελ. 23

- Ο εντοπισμός των κοινών και μη στοιχείων, ανάμεσα σε Ρωσική και Ελληνική, που αφορούν στη διαδικασία σύνθεσης και στη σχέση της με την παραγωγή και την κλίση, καθώς και στον τονισμό, και τέλος,
- Η ανάλυση του συνδετικού φωνήεντος των συνθέτων της Ρωσικής «-o-» ως Δείκτη Σύνθεσης, σύμφωνα με το προτεινόμενο από την Α. Ράλλη μοντέλο (Ράλλη, 2005b, σελ. 16-20).

Πρέπει να σημειωθεί ότι έχει επιλεγεί η χρονοβόρα διαδικασία της καταγραφής των συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής σε πίνακες, προκειμένου να αναδειχθεί αναλυτικά η δομή τους. Η ιδέα αυτή της καταγραφής των συνθέτων σε πίνακες ανήκει στον Sergio Scalise (Università degli Studi di Bologna, Italy), ο οποίος συμμετέχει στο "MORBO (Morphology at Bologna) Project" (<http://morbo.lingue.unibo.it>), ένα φιλόδοξο ερευνητικό πρόγραμμα που μελετά τον τρόπο με τον οποίο σχηματίζονται τα σύνθετα σε διάφορες γλώσσες του κόσμου. Στους πίνακες που ακολουθούν, η διαχωριστική «παύλα» («-») χρησιμεύει στο να φανούν τα όρια του θέματος ή της ρίζας της λέξης, δηλαδή απομονώνονται τα προσφύματα (προθήματα, κλιτικά και παραγωγικά επιθήματα).

Όσο αφορά τη δομή της παρούσας εργασίας, εκτός της «Εισαγωγής», αυτή περιλαμβάνει άλλα οχτώ κεφάλαια. Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναφέρονται ορισμένα στοιχεία σχετικά με την παραγωγή και κλίση των συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής σε σύγκριση με τα αντίστοιχα της Ελληνικής, ενώ δίνεται ο ορισμός της «κεφαλής» των Ρωσικών συνθέτων καθώς και οι βασικοί κανόνες τονισμού των συνθέτων. Στο **τρίτο κεφάλαιο** αναλύονται οι τύποι σύνθεσης, όπου το δεύτερο συνθετικό είναι ολόκληρη λέξη, δηλαδή οι τύποι που έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + λέξη]. Το υποκεφάλαιο (3.3.)

της Ρωσικής σε σύγκριση με τα σύνθετα αυτού του τύπου τα οποία προέρχονται από ορισμένες λατινογενούς γλώσσες (όπως τα Ιταλικά, τα Ισπανικά ή τα Γαλλικά) καθώς και μια σλαβική, τη Σερβική γλώσσα. Το **τέταρτο κεφάλαιο** είναι εξολοκλήρου αφιερωμένο στη μελέτη των ρηματικών συνθέτων της Ρωσικής, δηλαδή των συνθέτων των οποίων το δεύτερο συνθετικό είναι ρηματικό παράγωγο με ή χωρίς παραγωγικό επίθημα. Στο **πέμπτο κεφάλαιο** αναλύονται τα σύνθετα της Ρωσικής με το δεύτερο συνθετικό - παράγωγο ουσιαστικού με ή χωρίς παραγωγικό επίθημα, ενώ στο **έκτο κεφάλαιο** θα εξετάσουμε ορισμένα συνθετικά μέρη τα οποία φαίνονται να βρίσκονται στο στάδιο προσφυματοποίησης. Στο **έβδομο κεφάλαιο** αναλύεται το συνδετικό φωνήεν της Ρωσικής «-ο-» ως Δείκτης Σύνθεσης, σύμφωνα με το προτεινόμενο από την Α. Ράλλη μοντέλο (Ράλλη, 2005b, σελ. 16-20). Τέλος, στο **όγδοο κεφάλαιο** καταγράφονται τα βασικότερα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την παρούσα εργασία και το **ένατο κεφάλαιο** καταγράφει την ελληνική και την ξενόγλωσση βιβλιογραφία, η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη μελέτη των συνθέτων.

---

² Ο συγκεκριμένος τύπος σύνθεσης απουσιάζει στην Ελληνική.

2. Στοιχεία που αφορούν την παραγωγή και κλίση των συνθέτων ουσιαστικών της Ρωσικής και της Ελληνικής.

Ορισμός της «κεφαλής» των συνθέτων.

Όπως γνωρίζουμε, η σύνθεση διακρίνεται από την παραγωγή ως προς το στοιχείο με το οποίο συνδυάζουμε ένα θέμα: στη σύνθεση ένα θέμα συνδέεται μ' ένα άλλο, ενώ κατά τη διαδικασία της παραγωγής ένα θέμα συνδέεται μ' ένα πρόσφυμα (το οποίο μπορεί να είναι ένα πρόθημα ή ένα επίθημα, ανάλογα με την περίπτωση). Τα σύνθετα της Ρωσικής, όπως και αυτά της Ελληνικής, εμφανίζουν μια βασική *δυσιαστική (ή διφυή) δομή* (Α. Ράλλη 2005b, σελ. 88), δηλαδή αποτελούνται από δύο μέρη. Και στις δύο γλώσσες υπάρχουν είδη συνθέτων που έχουν τη δομή [λέξη + λέξη], [θέμα + λέξη], [λέξη + θέμα] και [θέμα + θέμα] και τα οποία θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο μεγαλύτερες κατηγορίες: (α) σύνθετα των οποίων το δεύτερο συνθετικό μέρος είναι μια ανεξάρτητη λέξη και (β) αυτά των οποίων το δεύτερο συνθετικό είναι ένα θέμα.

Στην περίπτωση όπου το δεύτερο συνθετικό των συνθέτων μοιάζει με κοινό θέμα, αλλά δεν είναι ελευθερώσιμη, δηλαδή, αυτόνομη λέξη, ακόμα και όταν συνδυαστεί με κάποιο κλιτικό επίθημα, τότε έχουμε να κάνουμε με το λεγόμενο «δεσμευμένο θέμα» (bound stem) (βλ. Α. Ράλλη 2005b, σελ. 77). Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα από την Ελληνική και Ρωσική:

γλωσσολόγος < γλωσσ- + ο + -λόγ-ος

κτηνοτρόφος < κτην- + ο + -τρόφ-ος

ταυρομάχος < ταυρ- + ο + -μάχ-ος

δολοπλόκος < δολ- + ο + -πλοκ-ος

basnopisets (μυθογράφος) < basn'-((j)a) + ο + -pis-ets

kamn'ejets (πετροκόπος) < kamen'(∅) + e + -boj-ets

krolikonod (κονικλοτρόφος) < krolik(∅) + ο + -vod (∅)

Στα παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε ότι τα θέματα στο δεύτερο συνθετικό είναι μη ελευθερώσιμα, ακόμα και όταν συνδυαστούν με κλιτικά επιθήματα («-ος» στα Ελληνικά) ή παραγωγικά επιθήματα («-ets» στα Ρωσικά³), σε αντίθεση με τα κανονικά θέματα, τα οποία μετατρέπονται σε ελεύθερες (μη δεσμευμένες) λέξεις, εφόσον συνδυαστούν με την κατάλληλη κλίση («πλέκ-ω», «λέγ-ω» στα Ελληνικά, "pis-at" = γράφω (ΑΠΑΡ.), "bit" = χτυπώ (ΑΠΑΡ.), "vest-i" = οδηγώ, καθοδηγώ (ΑΠΑΡ.). Όπως αναφέρει η Α. Ράλλη (2005b, σελ. 78), τα δεσμευμένα θέματα απαντώνται στην Ελληνική γλώσσα ήδη από την ομηρική εποχή, και ο συνδυασμός τους με άλλα θέματα για το σχηματισμό των συνθέτων αποτελούσε μια εξαιρετικά κοινή διαδικασία της αρχαίας ελληνικής. Τα θέματα αυτού του τύπου ανήκουν στην ονοματική κατηγορία και παράγονται από ρήματα χωρίς την παρουσία εκπεφρασμένου παραγωγικού προσφύματος. Θεωρείται, μάλιστα, ότι τα θέματα αυτά δημιουργούνται με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος αφορά στη διαδικασία της *μετάπλασης* (conversion), δηλαδή στην απλή αλλαγή κατηγορίας του θέματος, χωρίς την παρουσία στοιχείου που να δικαιολογεί αυτή τη μετατροπή, π.χ. *μαχ-ρ* → *μαχ-ο* για τα Ελληνικά, ή *pis-ρ* → *pis-ο* για τα Ρωσικά. Ο δεύτερος τρόπος αφορά στη διαδικασία της *ετεροίωσης* (ablaut), όπου η αλλαγή κατηγορίας συνοδεύεται από αλλαγή του εσωτερικού φωνήεντος του θέματος, π.χ. *πλεκ-ρ* → *πλοκ-ο* για τα Ελληνικά, ή *bit-ρ* → *boj-ο* για τα Ρωσικά.

Όσο αφορά τη μορφή της κλίσης που έχουν τα σύνθετα της Ελληνικής και της Ρωσικής, τα σύνθετα ουσιαστικά και πάλι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: **(α)** σε αυτά που η κλίση δεν διαφέρει από την κλίση του δεύτερου συνθετικού μέρους όταν αυτό χρησιμοποιείται ως ανεξάρτητη λέξη, και **(β)** σε αυτά που φέρουν διαφορετική κλίση από αυτήν του δεύτερου συνθετικού:

---

³ Το επιθήμα «-ets» της Ρωσικής, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο, χαρακτηρίζεται ως παραγωγικό, καθώς δημιουργεί ουσιαστικά από τα αντίστοιχα ρήματα, τα οποία δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί.

(α)

ΣΥΝΘΕΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αερολέσχη
λιμνοθάλασσα
πευκοδάσος
ψαροταβέρνα

Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

λέσχη
θάλασσα
δάσος
ταβέρνα

(β)

ΣΥΝΘΕΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραπουλόχαρτο
μερόνυχτο
βροχοτόπι
ολιγομελής

Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

χαρτί
νύχτα
τόπος
μέλος

(Ρωσικά)

(α)

ΣΥΝΘΕΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

l'esostép' (δασοστέππη) ΘΗΛ.
ptitsefábrika (πτηνοτροφείο) ΘΗΛ.
korabl'ekrušénije (ναυάγιο) ΟΥΔ.
hlebozanód (εργοστάσιο παραγωγής ψωμιού) (ΑΡΣ.)

Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

step' (ΘΗΛ.)
fábrika (ΘΗΛ.)
krušénije (ΟΥΔ.)
zanód (ΑΡΣ.)

(β)

ΣΥΝΘΕΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

uglevód (ΑΡΣ.)
ostrosión (ΑΡΣ.)
belokrónije (ΟΥΔ.)
inovérets (ΑΡΣ.)

Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

vodá (ΘΗΛ.)
slóno (ΟΥΔ.)
kron' (ΘΗΛ.)
véra (ΘΗΛ.)

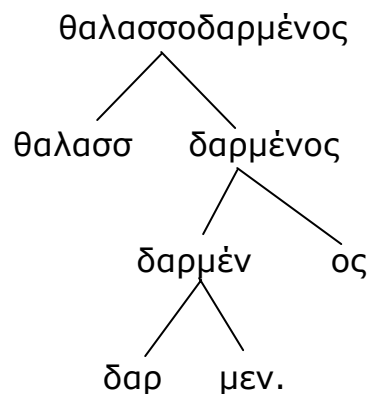
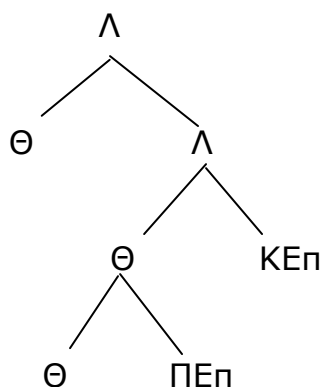

Όπως βλέπουμε στα παραπάνω παραδείγματα, τα σύνθετα, στα οποία το δεύτερο συνθετικό μέρος μπορεί να εμφανιστεί ως ανεξάρτητο ουσιαστικό (κατηγορία (α)), διατηρούν το γένος του ουσιαστικού αυτού, ενώ στην περίπτωση των συνθέτων της κατηγορίας (β) τα σύνθετα είναι δυνατόν να εμφανίσουν διαφορετικό γένος από αυτό των ουσιαστικών της δεύτερης στήλης. Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι στα σύνθετα της κατηγορίας (β), σε αυτά, δηλαδή, των οποίων η κλίση διαφέρει από αυτήν του δεύτερου συνθετικού, η κλίση έπεται της σύνθεσης, αφού η σύνθεση επιτελείται σε επίπεδο θεμάτων κι όχι λέξεων, σε αντίθεση με τα σύνθετα της κατηγορίας (α), όπου πρώτα σχηματίζεται η λέξη (δηλαδή το δεύτερο συνθετικό), το οποίο στη συνέχεια συντίθεται με το πρώτο, δημιουργώντας έτσι ένα σύνθετο.

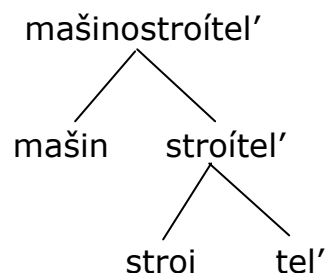
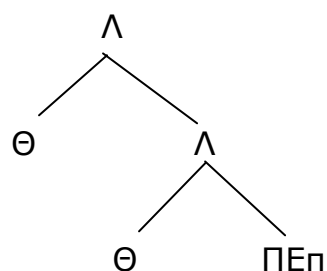
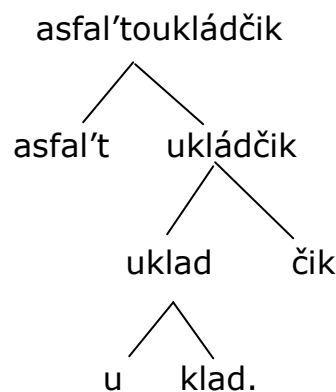
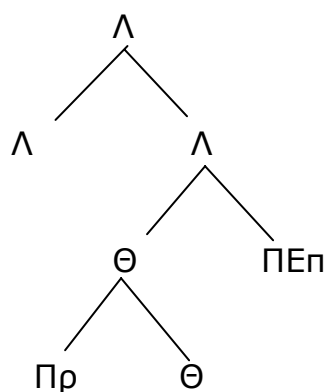
Παρακάτω, θα δούμε πιο αναλυτικά τη διαδικασία δόμησης των συνθέτων της Ελληνικής και της Ρωσικής. Για το σκοπό αυτό, θα συγκριθεί η δόμηση των ελληνικών λέξεων «*θαλασσοδαρμένος*», η οποία ανήκει στην κατηγορία (α), και «*ψαροντουφεκάς*» της κατηγορίας (β) (Α. Ράλλη 2005α, σελ. 246-247) με τη δόμηση των ρωσικών λέξεων «*asfal'toukládčik*» (= ασφαλτοστρωτής), «*mašinoštroitel'*» (= κατασκευαστής αυτοκινήτων) της κατηγορίας (α) και «*staršeklássnik*» (= μαθητής της μεγαλύτερης τάξης), «*rukoprikládstvo*» (= χειροδικία), που ανήκουν στην κατηγορία (β). Όπως στα Ελληνικά υπάρχει η ανεξάρτητη λέξη «*δαρμένος*», σε αντίθεση με το δεύτερο συνθετικό του συνθέτου «*ψαροντουφεκάς*» (-*ντουφεκάς*), το οποίο αποτελεί είναι δεσμευμένο θέμα, έτσι και στα σύνθετα της Ρωσικής της κατηγορίας (α), τα δεύτερα συνθετικά «*ukládčik*» (= εργάτης ο οποίος στρώνει κάτι) και «*stroitel'*» (= κατασκευαστής) αποτελούν ανεξάρτητες λέξεις, ενώ τα δεύτερα συνθετικά των συνθέτων της ομάδας (β), δηλαδή «*-klássnik*» «*-prikládstvo*» είναι δεσμευμένα θέματα. Ακολουθεί η **δενδρική αναπαράσταση** των ανωτέρω συνθέτων.

Σύνθετα τύπου [θέμα / λέξη + λέξη]

(Ελληνικά)

(Ρωσικά)

Σύμφωνα με τις αναλύσεις των συνθέτων της Ελληνικής αυτού του τύπου (Μαλικούτη-Drachman & Drachman (1989), Drachman & Maliakouti- Drachman (1994), Nespor & Ralli (1994, 1996), Μαλικούτη-Drachman (1996), Maliakouti- Drachman (1997) και Ράλλη (1999), όπως αναφέρονται στην Α.Ράλλη 2005α, σελ. 192), αυτά τα σύνθετα εμφανίζουν μεν ως πρώτο συστατικό ένα θέμα, αλλά το δεύτερο συστατικό τους είναι λέξη, δηλαδή στοιχείο με

κλίση, και ο συνδυασμός των δύο συστατικών καταλήγει επίσης σε λέξη αφού το σύνθετο δεν παίρνει κάποιο επιπλέον κλιτικό επίθημα, αλλά υιοθετεί αυτό που φέρει το δεύτερο συστατικό του. Επίσης, τα σύνθετα αυτής της κατηγορίας διατηρούν τον τόνο του δεύτερου συνθετικού (λέξης), καθόσον «[...] η λέξη αποτελεί ολοκληρωμένη τονική ενότητα (φωνολογική λέξη) της οποίας ο τόνος δεν μπορεί να απαλειφθεί σύμφωνα με μια βασική γλωσσική αρχή: την **αρχή της διατήρησης της δομής** (*structure preservation principle*)» (Α. Ράλλη, 2005α, σελ. 193). Σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν, εφόσον το σύνθετο «*θαλασσοδαρμένος*» διατηρεί τον τόνο του δεύτερου συνθετικού «*δαρμένος*», πρώτα δημιουργείται η παράγωγη και κλιτή λέξη «*δαρμένος*» και έπειτα λαμβάνει χώρα η σύνθεση (*θαλασσοδαρμένος*). Η Ράλλη (Α. Ράλλη 2005α, σελ. 246) προτείνει την παρακάτω σειρά με την οποία επιτελούνται οι διαδικασίες σχηματισμού των συνθέτων αυτής της κατηγορίας:

παραγωγική επιθηματοποίηση >> κλίση >> σύνθεση

Όσο αφορά, τώρα, τον **τονισμό** των λέξεων στη Ρωσική γλώσσα, σύμφωνα με τη «*Γραμματική Ρωσικής Γλώσσας*», με επιμέλεια V. Vinogradov (1960, τ. 1, σελ. 87) πρέπει να αναφέρουμε ότι, πρώτον, ο τόνος στη Ρωσική γλώσσα δεν είναι σταθερός σε κάποια συγκεκριμένη θέση, σε αντίθεση με κάποιες άλλες γλώσσες (π.χ. στα Γαλλικά, τα οποία έχουν σταθερό τόνο στην τελευταία συλλαβή). Κάθε λέξη της Ρωσικής τονίζεται σε κάποια συγκεκριμένη συλλαβή. Στη Ρωσική υπάρχουν πολλές λέξεις, η σημασία των οποίων διαφοροποιείται ανάλογα με τη θέση του τόνου, για παράδειγμα η λέξη “*zámoκ*” σημαίνει «παλάτι», ενώ η λέξη “*zamóκ*” σημαίνει «κλειδαριά». Όπως υποστηρίζει ο V. Vinogradov, επειδή ο τόνος χαρακτηρίζει τη λέξη, είναι αδύνατον να οριστούν κανόνες τονισμού στη φωνητική, και ο τονισμός αφορά τη μορφολογία και λεξικό.

Δεύτερον, ο τόνος στη Ρωσική δεν είναι μόνο ελεύθερος, αλλά και μετακινούμενος, δηλαδή ο τόνος σε μια λέξη μπορεί να μετακινείται από τη μια συλλαβή στην άλλη κατά τη διαδικασία της παραγωγής ή της κλίσης.

Στα σύνθετα ουσιαστικά ο κύριος / βασικός τόνος, κατά κύριο λόγο, εντοπίζεται στο δεύτερο συνθετικό μέρος της λέξης. Ο δευτερεύων (συμπληρωματικός) τόνος είναι πιο αδύναμος από τον βασικό και βρίσκεται στο προηγούμενο συνθετικό (βλ. παρ. (α)). Στις περιπτώσεις των συνθέτων στα οποία το πρώτο συνθετικό είναι βάση ουσιαστικών ή επιθέτων με σταθερό τόνο στο κλιτικό επίθημα, δεν υπάρχει συμπληρωματικός τόνος (βλ. παρ. (β)):

(α) *vaɡón(∅)* = βαγόνι < *vaɡón'-e* (προθετική πτώση ενικού),
vaɡón-u (δοτική πτώση εν.αρ.),
vaɡón-om (οργανική πτώση εν.αρ.),
vaɡón-a (γενική πτώση εν.αρ.)

vaɡón-o-vožátyj = οδηγός του τραμ,

(β) *korábl'(∅)* = καράβι < *korabl'-é* (προθετική πτώση ενικού),
korabl'-ú (δοτική πτώση εν.αρ.),
korabl'-á (γενική πτώση εν.αρ.),
korabl'-óm (οργανική πτώση εν.αρ.)

korabl'-e-krušénije = ναυάγιο (*krušénije* = σύγκρουση, εκτροχιασμός (τραίνου), ναυάγιο).

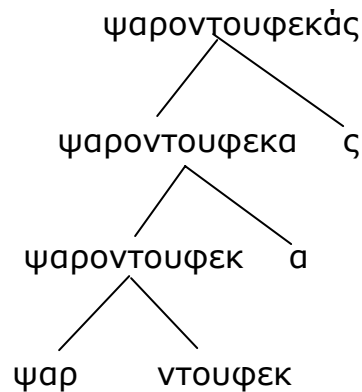
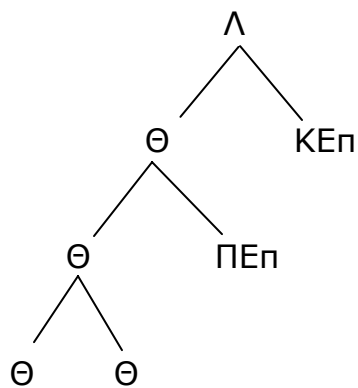
Στα σύνθετα όπου ο Δ.Σ. είναι ομώνυμος με την κλιτική κατάληξη, ο συμπληρωματικός τόνος βρίσκεται στο Δ.Σ.:

"*seb'ál'úbije*" = φιλαυτία, εγωισμός.

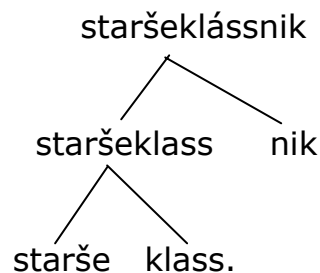
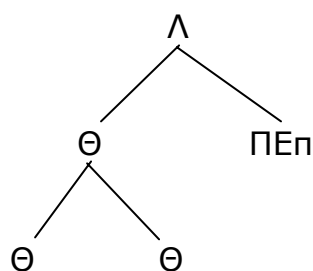
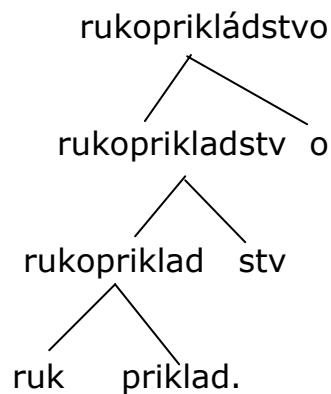
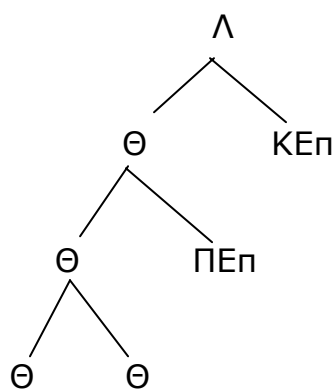
Αυτό που παρατηρούμε στις σύνθετες λέξεις της Ρωσικής, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μια δομή του τύπου [θέμα / λέξη + λέξη], είναι κάτι αντίστοιχο με αυτό που παρατηρείται στην περίπτωση της Ελληνικής: πρώτον, το δεύτερο συνθετικό εμφανίζεται στο λεξικό ως ανεξάρτητη λέξη και, δεύτερον, τα σύνθετα αυτού του τύπου σταθερά διατηρούν τον κύριο τόνο του δεύτερου συνθετικού.

Σύνθετα τύπου [θέμα / λέξη + θέμα]

(Ελληνικά)

(Ρωσικά)

Αναλύοντας τη δομή των συνθέτων κατηγορίας [θέμα + θέμα] της Ελληνικής, παρατηρούμε ότι η σειρά σχηματισμού της είναι η ακόλουθη:

σύνθετο θέμα >> παράγωγο θέμα >> κλιτή λέξη

Η Α. Ράλλη (βλ. Α. Ράλλη 2005a, σελ. 247) δικαιολογεί τη συγκεκριμένη σειρά, καθώς στην Ελληνική γλώσσα δεν υπάρχει λέξη

«*ντουφεκάς», ενώ υπάρχει η λέξη «ψαροντούφεκ(ο)».

Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι πρώτα δημιουργείται το σύνθετο θέμα «ψαροντούφεκ-» με διαφορετικό τόνο από αυτόν του δεύτερου συνθετικού μέρους, ύστερα προστίθεται το επαγγελματικό παραγωγικό επίθημα «-α-» και η λέξη ολοκληρώνεται με την κλίση «-ς».

Στα σύνθετα της κατηγορίας [θέμα + θέμα] της Ελληνικής, ο τόνος βρίσκεται στην τρίτη από το τέλος συλλαβή (προπαραλήγουσα), δηλαδή εφαρμόζεται ένας **ειδικός κανόνας τονισμού** (βλ. Α. Ράλλη 2005α, σελ. 192-196), ο οποίος τοποθετεί τον τόνο στην προπαραλήγουσα, ανεξάρτητα από τον τόνο που φέρουν τα επιμέρους συστατικά του συνθέτου όταν εμφανίζονται ως ανεξάρτητες λέξεις: «κουτοπόνηρος, δισκοπότηρο, ψαρόβαρκα, χρυσόσκονη, ρυζόγαλο, κλπ.». Στα σύνθετα στα οποία το δεύτερο συνθετικό εμφανίζει «-ι-» στο τέλος και ο τόνος αυτών των συνθέτων δεν βρίσκεται στην τρίτη από το τέλος συλλαβή (π.χ. «κονσερβοκούτι», «θαλασσοπούλι», «συγχωροχάρτι»), στον πληθυντικό αριθμό προστίθεται μία επιπλέον συλλαβή με την εμφάνιση του κλιτικού επιθήματος «-α»: «κονσερβοκούτια», «θαλασσοπούλια», «συγχωροχάρτια». Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τα παροξύτονα σύνθετα σε «-ης» (π.χ. «κοκκινομάλλης», «στραβομύτης»), τα οποία στον πληθυντικό δέχονται άλλη μια συλλαβή, «-δες»: «κοκκινομάλληδες», «στραβομύτηδες». Ειδικότερα, βλέπουμε ότι ο ειδικός κανόνας τονισμού, ο οποίος εφαρμόζεται στη σύνθεση, λαμβάνει υπόψη όλο το κλιτικό παράδειγμα, και επομένως επιβεβαιώνεται η στενή σχέση της σύνθεσης και κλίσης.

Αυτό, το οποίο παρατηρείται στα σύνθετα της Ρωσικής που ανήκουν στην κατηγορία [θέμα / λέξη + θέμα] είναι ότι ακολουθούν την ίδια σειρά σχηματισμού με τα αντίστοιχα σύνθετα της Ελληνικής, για παράδειγμα, πρώτα δημιουργείται το σύνθετο θέμα «*staršeklass*»

αποτελούμενο από το θέμα «*starš-*» του επιθέτου «*stárš-ij*» = «μεγάλος, αρχαιότερος», και το θέμα «*klass-*» του ουσιαστικού «*klass(ø)*» = «τάξη» και ύστερα προστίθεται το παραγωγικό επίθημα «*-nik*», καθόσον στη Ρωσική γλώσσα δεν υπάρχει λέξη «**klássnik*». Όσο αφορά τον τόνο των συνθέτων αυτού του τύπου, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η θέση του εξαρτάται από τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του συνθέτου, δηλαδή από το παραγωγικό ή / και κλιτικό επίθημα που συμμετέχει στη δόμησή του. Για παράδειγμα, στο σύνθετο ουσιαστικό «*staršeklássnik(ø)*» ο τόνος βρίσκεται σταθερά στην παραλήγουσα καθόλη τη διαδικασία της κλίσης, γεγονός που ισχύει για τα περισσότερα ουσιαστικά με το συγκεκριμένο παραγωγικό επίθημα:

«*staršeklássnik(ø)*» (ΟΝ. ΕΝ.) >> «*staršeklássnik-a*» (ΓΕΝ. ΕΝ.) >> «*staršeklássnik-u*» (ΔΟΤ. ΕΝ.) >> «*staršeklássnik-om*» (ΟΡΓ. ΕΝ.) >> «*staršeklássnik-e*» (ΠΡΟΘ. ΕΝ.) >> «*staršeklássnik-i*» (ΟΝΟΜ. ΠΛ.).

Ακολουθεί ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα με απλό ουσιαστικό:

«*sotrúdnik(ø)*» = «συνάδελφος» (ΟΝ. ΕΝ.) >> «*sotrúdnik-a*» (ΓΕΝ. ΕΝ.) >> «*sotrúdnik-u*» (ΔΟΤ. ΕΝ.) >> «*sotrúdnik-om*» (ΟΡΓ. ΕΝ.) >> «*sotrúdnik-e*» (ΠΡΟΘ. ΕΝ.) >> «*sotrúdnik -i*» (ΟΝ. ΠΛ.).

Ολοκληρώνοντας, θα πρέπει να αναφερθούμε στη μελέτη του K. Roop (2005), ο οποίος αναλύει τα συμπεράσματα των ερευνών των J. Alderete (2001) και A. Revithiadou (1999), και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στη δομή των συνθέτων [ουσιαστικό + ουσιαστικό] το δεύτερο συνθετικό είναι αυτό που παίζει καθοριστικό ρόλο στη θέση του τόνου στα σύνθετα ουσιαστικά αυτού του τύπου. Είναι ένας ισχυρισμός που χρήζει περισσότερη μελέτη, καθόσον, απ' ό,τι προκύπτει από τη βιβλιογραφία, κανένας από τους ερευνητές δεν έλαβε υπόψη αν το δεύτερο συνθετικό αποτελεί παράγωγο ουσιαστικού ή ρηματικό παράγωγο, γεγονός που πιθανόν να επιρεάζει τη θέση του «δυναμικού τόνου» στα σύνθετα της Ρωσικής.

Επίσης, δεν είναι σαφές εάν οι ερευνητές έλαβαν υπόψη τον δευτερεύοντα τόνο των συνθέτων τα οποία μελετήθηκαν. Για παράδειγμα, στο σύνθετο ουσιαστικό "betònomešálka", το οποίο αναφέρει ο Roon (2005), η ύπαρξη του δευτερεύοντα τόνου αποδεικνύεται και φωνολογικά: το δεύτερο φωνήεν πρώτου συνθετικού -ò- προφέρεται ως «ο» και όχι ως «α», όπως θα προφερόταν εάν ήταν άτονο.

Τέλος, πρέπει να επισημάνω εδώ ότι η **μορφοσυντακτική κεφαλή των συνθέτων** ουσιαστικών της Ρωσικής, βρίσκεται στο δεξί μέρος της λέξης. Πιο αναλυτικά, ο όρος *κεφαλή* (head) αναφέρεται στην πιο σημαντική μονάδα των σύνθετων γλωσσολογικών δομών (Plag, 2003:135). Με άλλα λόγια, η κεφαλή είναι εκείνο το στοιχείο, το οποίο προσδίδει στον συντακτικό σχηματισμό τη γραμματική κατηγορία και τη βασική του σημασία. Το στοιχείο αυτό μπορεί να βρίσκεται στα αριστερά ή στα δεξιά της δομής (όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Ελληνικής ή της Ρωσικής), ανάλογα κάθε φορά με την περίπτωση. Ο Williams (1981, όπως αναφέρεται στη Ράλλη, 2005b) πρότεινε ότι, αυτό το χαρακτηριστικό αποτελεί καθολικό γνώρισμα όλων των γλωσσών του κόσμου και αφορά όλους τους μορφολογικούς σχηματισμούς, δηλαδή τόσο τους παράγωγους όσο και τους κλιτούς τύπους, τυποποιώντας αυτή τη θέση ως «**νόμο της δεξιόστροφης κεφαλής**» ("righthand rule"), δηλαδή της κεφαλής που βρίσκεται στα δεξιά της δομής του σχηματισμού. Βέβαια, η άποψη αυτή έχει δεχθεί σοβαρή κριτική από αρκετούς μελετητές.

Αναλόγως, τώρα, με τη θέση της σημασιολογικής κεφαλής (ανάλογα, δηλαδή, με το αν η κεφαλή εντοπίζεται στο εσωτερικό του συνθέτου ή όχι), τα σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής (όπως, άλλωστε, της Ελληνικής και άλλων γλωσσών) χωρίζονται σε *ενδοκεντρικά* και *εξωκεντρικά*. **Ενδοκεντρικά** (endocentric) είναι εκείνα τα σύνθετα, των οποίων η κεφαλή βρίσκεται στο εσωτερικό

της δομής και είναι υπεύθυνη για τη γραμματική κατηγορία του συνθέτου καθώς και για τα υπόλοιπα μορφοσυντακτικά και σημασιολογικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα, στα **εξωκεντρικά** (exocentric) σύνθετα η κεφαλή βρίσκεται εκτός της εσωτερικής δομής του συνθέτου και, επομένως, αυτά τα σύνθετα διαφοροποιούνται από την κατηγορία των ενδοκεντρικών συνθέτων, τα οποία φέρουν την κεφαλή στη δεξιά πλευρά. Όπως, μάλιστα, έχει προταθεί για τα Ελληνικά (Α. Ράλλη, 2005b) στα εξωκεντρικά σύνθετα, το παραγωγικό επίθημα είναι αυτό που προσδίδει στο σύνθετο την κατηγορία, το γένος και τη βασική του σημασία, χαρακτηριστικά τα οποία δεν απορρέουν από τη σύνθεση. Με άλλα λόγια, οι περισσότερες δομές των εξωκεντρικών συνθέτων υποβάλλονται στη διαδικασία της παραγωγής.

3. Τύποι σύνθεσης όπου το δεύτερο συνθετικό είναι

ολόκληρη λέξη: [λέξη / θέμα + λέξη]

Ο συγκεκριμένος τύπος αποτελεί έναν τρόπο σχηματισμού σύνθετων λέξεων με ουδετεροποίηση της γραμματικής σημασίας του πρώτου συνθετικού. Το τελευταίο συνθετικό (η κεφαλή) των συνθέτων αυτού του τύπου μπορεί να ισοδυναμεί με μια μορφολογικά απλή λέξη, δηλαδή μια λέξη που περιέχει ένα μόνο συστατικό, το οποίο ταυτίζεται με το θέμα (Α. Ράλλη, 2005b), και εκεί πραγματώνεται η μορφολογία του συνθέτου. Στη Ρωσική γλώσσα υπάρχει μεγάλος αριθμός μορφολογικά απλών ουσιαστικών, τα οποία ανήκουν και στα τρία γένη. Το κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι στην ονομαστική πτώση ενικού αριθμού η θέση των κλιτικών και παραγωγικών επιθημάτων είναι κενή, δηλαδή τα ουσιαστικά ταυτίζονται με το θέμα. Για παράδειγμα, ας δούμε ορισμένα ουσιαστικά που ανήκουν σ' αυτή την ομάδα:

Μορφολογικά απλά ουσιαστικά αρσενικού γένους:

stol(∅) = τραπέζι (Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού) , stol-**ú** = στο τραπέζι (Δοτική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-ú**) stol-**ý** = τραπέζια (Ονομαστική πτώση πληθυντικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-ý**) , stol-**ón-yj** = επιτραπέζιος (επίθετο, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους. Εμφανίζονται το παραγωγικό επίθημα **-ón-** και το κλιτικό επίθημα **-yj**).

nož(∅) = μαχαίρι (Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού), nož-**á** = μαχαίρι (Αιτιατική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-á**), nož-**í** = μαχαίρια (Ονομαστική πτώση πληθυντικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-í**), nóž-**ik-** ∅ = μαχαιράκι (υποκοριστική μορφή, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται παραγωγικό επίθημα **-ik-**).

górod(∅) = πόλη (Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού), górod-**u** (Δοτική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα -

ύ), gorod-**á** (Ονομαστική πτώση πληθυντικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-á**), gorod-**sk-ój** = αστικός (επίθετο, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους. Εμφανίζονται το παραγωγικό επίθημα **-sk** - και το κλιτικό επίθημα **-ój**).

Μορφολογικά απλά ουσιαστικά θηλυκού γένους:

Íubón'(∅) = αγάπη (Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού), Íubn'-**i** = της αγάπης (Γενική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-i**), Íubón'-**(j)u** (Οργανική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-(j)u**), Íubón-**n-yj** = ερωτικός (επίθετο, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους. Εμφανίζονται το παραγωγικό επίθημα **-n-** και το κλιτικό επίθημα **-yj**).

t'én'(∅) = σκιά, ήσκιος, t'én'-**i** (Γενική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-i**), t'én'-**ev-ój** (επίθετο, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους. Εμφανίζονται το παραγωγικό επίθημα **-ev** - και το κλιτικό επίθημα **-ój**).

s'é't'(∅) = δίχτυ, δίκτυο, s'é't'-**i** (Γενική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-i**), s'é't'-**(j)u** (Οργανική πτώση ενικού αριθμού. Εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα **-(j)u**), s'é't'-**ev-ój** = δικτυακός (επίθετο, Ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους. Εμφανίζονται το παραγωγικό επίθημα **-ev** - και το κλιτικό επίθημα **-ój**).

Όσο αφορά τα μορφολογικά απλά ουσιαστικά ουδέτερου γένους, στην κατηγορία αυτή ανήκουν και ορισμένα άκλιτα ουσιαστικά, όπως pal'tó = παλτό, taksí = ταξί, depó = αποθήκη.

Τον υπό ανάλυση τύπο συνθέτων χαρακτηρίζουν:

- 1) παρουσία του συνδετικού φωνήεντος ή Δείκτη Σύνθεσης, σύμφωνα με τη Ράλλη (Α. Ράλλη, 2005b), το οποίο σηματοδοτεί τη γραμματική ουδετεροποίηση του προηγούμενου της κεφαλής συνθετικού,
- 2) σταθερή σειρά των συνθετικών,

3) κοινός κύριος / βασικός τόνος, κατά κύριο λόγο στο δεύτερο συνθετικό⁴.

3.1. Σύνθεση με σχέση παράταξης

Είναι τα σύνθετα ουσιαστικά στα οποία τα δύο μέλη παρατίθενται το ένα δίπλα στο άλλο και έχουν κοινή έννοια, η οποία μπορεί να είναι μια απλή ένωση των σημασιών των δύο συνθετικών ή να συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά τους. Εάν αναλύσουμε τα σύνθετα αυτής της ομάδας ως ονοματικές φράσεις, βλέπουμε ότι τα συνθετικά μέρη παρατάσσονται το ένα δίπλα στο άλλο και συνδέονται με το «και»: π.χ. "Í'es i st'ép'" (το δάσος και η στέππη) > "le'esost'ép'" (δασοστέππη). Τα σύνθετα αυτά χαρακτηρίζονται από σημασιολογική διαφάνεια και είναι κυρίως ενδοκεντρικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις η κεφαλή των συνθέτων αυτής της ομάδας είναι μια μορφολογικά απλή λέξη, ενώ το πρώτο συνθετικό είναι συνήθως ουσιαστικό και μπορεί να είναι ένα θέμα ή μια μορφολογικά απλή λέξη:

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	Μ.Λ.	Δ.Σ.	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	Μ.Λ.	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	Í'esost'ép'	Í'es	N	o	st'ép'	N	Δασοστέππη (δάσος+στέππη)
2	severo-západ	séver	N	o	západ	N	Η βορειοδυτική περιοχή
3	zubrobizón	zubr	N	o	bizón	N	Είδος ζώου
4	nosoglótká	nos	N	o	glótká	N	Φάρυγγας (μύτη+λαρύγγι)
5	plodoóvoši	plod	Npl	o	óvoši	Npl	Κηπευτικά προϊόντα (καρποί+λαχανικά)
6	lesopárk	les	N	o	park	N	Δασοπάрко (δάσος+πάρκο)
7	železobetón	želéz-o	N	o	betón	N	Κονίαμα
8	serbohorvát	serb	N	o	horvát	N	Σερβοχορβάτης
9	tragikomédija	trag-édija	N	i	komédija	N	Τραγικωμωδία

⁴ Σχετικά με τη θέση του τόνου των συνθέτων της Ρωσικής αναφερθήκαμε λεπτομερώς στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Στο βιβλίο "Russkaja Grammatika" (Ρωσική Γραμματική) με επιμέλεια της Ν.Υ. Švedova, κλπ, (τόμος Ι, σελ. 242) αναφέρεται ότι στην περίπτωση του συνθέτου «tragikomédija» το πρώτο συνθετικό μέρος έχει υποστεί αποκοπή. Θα μπορούσε, επίσης, να ειπωθεί ότι το ουσιαστικό "tragédija" καθώς και τα παράγωγά της: "tragédija" (τραγωδία) > "trag-íček-ij" ή "trag-íčn-yj" (τραγικός), "trag-ísm" (τραγισμός), "trág-ik" (ο τραγικός ηθοποιός) (όπου -íček- -íčn- -íčn- -ísm -ik είναι παραγωγικά επίθημα, ενώ το -yj είναι κλιτικό επίθημα ενικού αριθμού αρσενικού γένους) αποτελούν μεταφραστικά δάνεια (calques) από την Ελληνική γλώσσα, επειδή στη Ρωσική γλώσσα δεν υπάρχει παραγωγικό επίθημα -éd-.

Η ανάλυση των παρατακτικών συνθέτων (*coordinative compounds* ή η κατηγορία των "dvandva" (σανσκριτικά) όπου ο τύπος είναι [X+Y] = [X και Y]) της Ελληνικής, όπως δόθηκε από τη Ράλλη (Α. Ράλλη, 2005b, σελ. 41-44), μας δείχνει ότι στην Ελληνική γλώσσα αυτή η ομάδα χαρακτηρίζεται από την σχετικά ελεύθερη σειρά των συνθετικών μερών. Για παράδειγμα, στα σύνθετα ουσιαστικά «ψωμ**ο**τύρι», «αυγ**ο**λέμονο», «λαδ**ό**ξιδο», «φαγ**ο**πότι», «μαχαιρ**ο**πίρουνα» κ.α. τα δύο συνθετικά μέρη απλώς παρατάσσονται το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς το ένα να αποτελεί τη βάση του συνθέτου, και η σημασία του συνθέτου προκύπτει από το άθροισμα των σημασιών των συστατικών του.

Σχετικά με τη δομή των συνθέτων, θα λέγαμε ότι ως πρώτο συνθετικό στη Ρωσική μπορεί να εμφανίζεται μια μορφολογικά απλή λέξη, δηλαδή μια λέξη, η οποία στην ονομαστική πτώση δεν έχει κλιτικό επίθημα, όπως βλέπουμε στις περιπτώσεις των ουσιαστικών "Ées", "nos", "s'év'er" κ.α. Αντίθετα, στην Ελληνική τουλάχιστον το πρώτο συνθετικό μέρος είναι κυρίως θέμα και όχι ολοκληρωμένη λέξη.

3.2. Σύνθεση με σχέση εξάρτησης:

[λέξη / θέμα + λέξη]

Είναι τα σύνθετα ουσιαστικά, ανάμεσα στα συστατικά των οποίων υπάρχει σχέση εξάρτησης, τα οποία αποτελούνται από το δεύτερο συνθετικό – ουσιαστικό και το προηγούμενο συνθετικό – θέμα ή λέξη, το οποίο προσδιορίζει την έννοιά της (ανήκουν στην κατηγορία των “karmadharaya” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο $[X+Y] = [\text{το } Y \text{ περιγράφει πως είναι το } X]$). Το δεύτερο συνθετικό μπορεί να είναι μια μορφολογικά απλή λέξη, και ο τόνος του δεύτερου συνθετικού αποτελεί και τον τόνο του συνθέτου. Τα σύνθετα αυτού του τύπου μπορεί να είναι ενδοκεντρικά ή εξωκεντρικά. Ως πρώτο συστατικό μπορούν να εμφανιστούν:

- 1) ένα ουσιαστικό,
- 2) ένα επίθετο συμπεριλαμβανομένων των αριθμητικών επιθέτων και των αντωνυμιών
- 3) ένα αριθμητικό (σπάνια).

Αυτός ο τύπος σύνθεσης είναι ιδιαίτερα παραγωγικός.

Υπάρχουν περιπτώσεις συνθέτων με περισσότερα από 2 συστατικά, όπου τα συνθετικά μέρη πριν από την κεφαλή έχουν σχέση παράταξης, όπως, για παράδειγμα, η σύνθετη λέξη vodogr'azelečbnitsa < vod(-a)+o+gr'az'+e+lečbnitsa = θεραπευτήριο με λασπόλουτρα (νερό+λάσπη+θεραπευτήριο). Πρέπει να αναφέρουμε εδώ ότι το παραπάνω σύνθετο ουσιαστικό εμφανίζεται και με την αντίστροφη σειρά των πρώτων δύο συνθετικών μερών: gr'azevodoglečbnitsa (λάσπη + νερό+θεραπευτήριο), χωρίς να αλλάζει η σημασία του. Στις περιπτώσεις αυτές, η πρόσθεση νέων στοιχείων δεν είναι παρά πρόσθεση νέων μη-κεφαλών προς τα αριστερά της κεφαλής (Α. Ράλλη, 2005b), όπως φαίνεται στο (1):

(1) $[[\text{vod}]-\mathbf{o}-[[\text{gr}'\text{az}']-\mathbf{e}-[\text{lečbnitsa}]_o]_o]_o$.

Ιδιαίτερα συχνές είναι οι περιπτώσεις όπου το πρώτο συνθετικό είναι:

- 1) αυτοπαθής αντωνυμία «sam» («εγώ ο ίδιος», κλπ, παρόμοιο με το αγγλικό -self). Τα σύνθετα αυτά δείχνουν μια πράξη, η ενέργεια της οποίας επιστρέφει στον τελεστή της,
- 2) το θέμα «vzaim-o», το οποίο είναι ένα μέρος του επιθέτου «vzaim-n-gj» = αμοιβαίος, το οποίο συνδυάζεται με ένα ουσιαστικό που δείχνει ενέργεια,
- 3) το συνθετικό «lž-e-» το οποίο, σύμφωνα με το βιβλίο "Russkaja Grammatika" με επιμέλεια της N.U. Švedova, κλπ, (τόμος I, σελ. 242), είναι η ρίζα του ουσιαστικού «lož» = «ψέμα, ψεύδος»,
- 4) το συνθετικό «rol-(u)-» από το ουσιαστικό «rolovina» = «το μισό, το ήμισυ»,
- 5) το ουσιαστικό «mest-o» = «τόπος» σε συνδυασμό με τα ρηματικά ουσιαστικά που φανερώνουν κατάσταση,
- 6) τα συνθετικά «čúdo-» = «θαύμα» και «tsar'-» = «τσάρος» στα σύνθετα που φανερώνουν ιδιαίτερα ψηλή εκτίμηση ενός αντικειμένου ή φαινομένου – βάσης του συνθέτου,
- 7) το συνθετικό «góre-» - «λύπη, θλίψη, καημός», το οποίο φανερώνει αρνητική άποψη για κάποιο πρόσωπο ή αντικείμενο,
- 8) το άκλιτα ουσιαστικά «kino» και «radio»,
- 9) τα συνθετικά «mlad-o-» (molod-oj = νέος) κυρίως στις ονομασίες των πολιτικών και επιστημονικών ρευμάτων, «hlad-o-» (holod-n-gj= κρύος, παγωμένος) με την έννοια «που έχει ψυκτικά μηχανήματα» και «grad-o-» (gorod = πόλη) με την έννοια «της πόλης». Στα παραπάνω συνθετικά παρατηρούμε την ακόλουθη εναλλαγή συλλαβών: |oro-ra|, |olo-la|.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	zvukorežiss'ór	zvuk	N	o	režiss'ór	N	Ηχολήπτης
2	ptitsefábrika	ptíts-a	N	e	fábrika	N	Πτηνοτροφείο
3	lesorazrabótki	les	N	o	razrabótki	Npl	Υλοτομία
4	hlebozavód	hleb	N	o	zavód	N	Εργοστάσιο παρ. ψωμιού
5	teplootdáča	tepl-ó	N	o	otdáča	N	Απόδοση θερμότητας
6	korablekrušénije	korábl'	N	e	krušénije	N	Ναυάγιο
7	kinoteátr	kinó	N	-	teátr	N	Σινεμά
8	metrovokzál	metró	N	-	vokzál	N	Σταθμός μετρό
9	radioperedáča	rádio	N	-	peredáča	N	Ραδιοφ. εκπομπή
10	neftepromýšlennost'	neft'	N	e	promýšlennost'	N	Βιομηχανία πετρελαίου
11	mirovozzrénije	mir	N	o	vozzrénije	N	Κοσμοθεωρία
12	novostrójka	nóv-aja	adj	o	strójka	N	Νέα οικοδομή
13	suhofrútky	suh-ój	adj	o	frútki	Npl	Αποξ. φρούτα
14	krivotólki	kriv-ój	adj	o	tólki	Npl	Ψεύτικη φήμη
15	pervoistóčnik	pérv-yj	adj	o	istóčnik	N	(πρώτη)πηγή
16	glavnokomándujušij	glávn-yj	adj	o	komándujušij	N	αρχιστράτηγος
17	Beloózero	Bél-oje	adj	o	ózero	N	Λευκή Λίμνη
18	odnotrúbka	odn-á	numF	o	trúbka	N	Αντ/κο ποδηλάτου
19	dvuókis'	dv-a	num	u	ókis'	N	Διοξείδιο
20	samoprovérka	sam	RPr	o	provérka	N	Αυτοέλεγχος
21	samoobslúzivanije	sam	RPr	o	obslúzivanije	N	self-service
22	samodisstiplína	sam	RPr	o	distsiplína	N	αυτοπειθαρχία
23	samoobrazovánije	sam	RPr	o	obrazovánije	N	αυτομόρφωση
24	samoharakterístika	sam	RPr	o	harakterístika	N	αξιολόγηση του εαυτού
25	samobýtnost'	sam	RPr	o	býtnost'	N	πρωτοτυπία, το πηγαίο
26	samovnušénije	sam	RPr	o	vnušénije	N	αυθυποβολή
27	samodéjatel'nost'	sam	RPr	o	déjatel'nost'	N	πρωτοβουλία
28	samozabvénije	sam	RPr	o	zabvénije	N	Αυταπάρνηση
29	samozašíta	sam	RPr	o	zašíta	N	Αυτοάμυνα
30	samoistiazánije	sam	RPr	o	istiazánije	N	αυτοβασάνισμα
31	samomnénije	sam	RPr	o	mnénije	N	Έπαρση
32	samoobladánije	sam	RPr	o	obladánije	N	αυτοκυριαρχία
33	samoobmán	sam	RPr	o	obmán	N	αυταπάτη
34	samootvéržennost'	sam	RPr	o	otvéržennost'	N	αυταπάρνηση
35	samootrečénije	sam	RPr	o	otrečénije	N	αυταπάρνηση
36	samopožértvovanije	sam	RPr	o	požértvovanije	N	αυτοθυσία
37	samosoznánije	sam	RPr	o	soznánije	N	αυτεπίγνωση
38	samosúd	sam	RPr	o	sud	N	αυτοδικία
39	samoubíjstvo	sam	RPr	o	ubíjstvo	N	αυτοκτονία
40	samosohranénije	sam	RPr	o	sohranénije	N	αυτοσυντήρηση
41	samouvažénije	sam	RPr	o	uvažénije	N	Αυτοσεβασμός
42	vzaimovlijánije	vzaím-n-oje	adj	o	vlijánije	N	αλληλεπίδραση
43	vzaimopómoš	vzaím-n-aja	adj	o	pómoš	N	αλληλοβοήθεια
44	vzaimovýručka	vzaím-n-aja	adj	o	výručka	N	αλληλοϋποστήριξη
45	vzaimoponimánije	vzaím-n-oje	adj	o	ponimánije	N	αλληλοκατανόηση

46	vzaimodějstvije	vzáim-n-oje	adj	o	dějstvije	N	συνεργασία
47	vzaimosv'áz'	vzáim-n-aja	adj	o	sv'áz'	N	αλληλουχία
48	lženaúka	lž-		e	naúka	N	ψευδοεπιστήμη
49	lžesvidétel'	lž-		e	svidétel'	N	Ψευδομάρτυρας
50	lžeučénije	lž-		e	učénije	N	Ψευτοθεωρία
51	lžeučitel'	lž-		e	učitel'	N	ψευδοδάσκαλος
52	polkómnaty	pol-		-	kómnaty (GEN.EN.)	N	μισό δωμάτιο
53	pólnoč	pol-			noč = νύχτα	N	μισάνυχτα
54	polukrúg	polu-		-	krúg	N	ημικόκλιο
55	polubóg	polu-		-	bog	N	ημίθεος
56	poluméra	polu-		-	méra	N	ημίμετρο
57	polumrák	polu-		-	mrak	N	μισοσκοτάδο
58	poluóstrov	polu-		-	óstrov	N	χερσόνησος
59	poluavtomát	polu-		-	avtomát	N	ημιαυτόματο
60	poluulýbka	polu-		-	ulýbka	N	μισοχαμόγελο
61	mestožitel'stvo	mest-	N	o	žitel'stvo	N	Τόπος κατοικίας
62	mestoprebivánije	mest-	N	o	prebivánije	N	Τόπος διαμονής
63	mestopoložénije	mest-	N	o	položénije	N	τοποθεσία
64	mestoroždénije	mest-	N	o	roždénije	N	κοίτασμα
65	čúdo-bogatýr'	čúd-	N	-	bogatýr'	N	λεβέντης -θαύμα
66	čúdo-dérevo	čúd-	N	-	dérevo	N	δέντρο-θαύμα
67	tsar'-kólokol	tsar'	N	-	kólokol	N	Η μεγ.καμπάνα του Κρεμλίνου
68	tsar'-púška	tsar'	N	-	púška	N	Το μεγ.κανόνι του Κρεμλίνου
69	góre-rybolón	góre	N	-	rybolón	N	Ψαράς της κακιάς ώρας
70	góre-ohótnik	góre	N	-	ohótnik	N	Κυνηγός της κακιάς ώρας
71	góre-učeník	góre	N	-	učeník	N	Μαθητής της κακιάς ώρας
72	mladočéhi	mlad-		o	čéhi	Npl	νεοτσέχοι
73	mladotúrki	mlad-		o	túrki	Npl	νεοτούρκοι
74	hladokombinát	hlad-		o	kombinát	N	εργοστάσιο-ψυγείο
75	gradostroítel'stvo	grad-		o	stroítel'stvo	N	Πολεοδομία
76	gradopravítel'	grad-		o	pravítel'	N	Κυβερνήτης της πόλης

Μια ξεχωριστή θέση καταλαμβάνουν στη Ρωσική γλώσσα τα σύνθετα ουσιαστικά με την κεφαλή – ουσιαστικό στη γενική και με το πρώτο συνθετικό “**pol-**” το οποίο αποτελεί το αποτέλεσμα της αποκοπής του ουσιαστικού «*polovina*» (= το μισό) (το θέμα του ουσιαστικού αυτού είναι “**polovin-a**” και το “**-a**” είναι κλιτικό επίθημα ουσιαστικού θηλυκού γένους ενικού αριθμού). Π.χ. «**polkómnaty**» < “*pol-* + *kómnat-y* – Γενική ενικού (*kómnat-a* – Ον.εν. = δωμάτιο) = «μισό δωμάτιο, το ήμισυ του δωματίου». Εδώ

παρατηρείται άμεση σχέση του συνθέτου με την αντίστοιχη ονοματική φράση όπου το ουσιαστικό «*polonína*» (= το μισό) ακολουθείται από τη γενική πτώση του ουσιαστικού το οποίο προσδιορίζει: “*polonína kómnaty*” (το μισό του δωματίου) < “*polkómnaty*”. Το συνθετικό “*pol-*” παρουσιάζει μεγάλη παραγωγικότητα στη Ρωσική: σύμφωνα με το «Λεξικό Δημιουργίας Λέξεων της Ρωσικής Γλώσσας» του Α.Ν.Τιχοπον (τόμος Ι, σελ. 786-791) υπάρχουν περίπου 400 σύνθετα (χωρίς τα παράγωγά τους) με το πρώτο συνθετικό “*pol(u)-*”.

Άλλη μία σημαντική παρατήρηση που αφορά το συνθετικό “*pol-*” είναι η εξής: ενώ στην περίπτωση των συνθέτων με πρώτο συνθετικό το “*pol-*” ο Δείκτης Σύνθεσης απουσιάζει, στην περίπτωση σχηματισμού παραγώγων από τα σύνθετα αυτά, παρατηρείται η συστηματική εμφάνιση του φωνήεντος “*u*” μετά από το “*pol-*”, όπως φαίνεται στα παραδείγματα (2)-(8):

(2) “*polgóda*” > “*polonín-a+gód-a*” (μισό έτος) όπου το ουσιαστικό “*gód-a*” είναι η γενική πτώση του ουσιαστικού “*god*” με το κλιτικό επίθημα “*-a*”. Το παράγωγο ουσιαστικό θα έχει τη μορφή “*polugódije*” = “*pol-u-god-i-je*” (η εξαμηνία).

(3) “*polv’edrá*” (μισός κουβάς) > “*poluv’ed’órnyj*” (επίθετο)

(4) “*polv’éka*” (μισός αιώνας) > “*poluv’ekónyj*” (επίθετο)

(5) “*polv’erstý*” (μισό χιλιόμετρο) > “*poluv’órstnyj*” (επίθετο)

(6) “*póld’en*” (μεσημέρι) > “*polúd’ennyj*”/ “*poldn’énnyj*” (επίθετο)

(7) “*polžízni*” (μισή ζωή) > “*poluživój*” (επίθετο – μισοπεθαμένος)

(8) “*polk’ilom’étra*” (μισό χιλιόμετρο) > “*poluk’ilom’etrónyj*” (επίθετο)

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειώσουμε, καταρχάς, ότι στα παραδείγματα (3)-(8), το **-ij/-yj** αποτελεί ένα κλιτικό επίθημα επιθέτων αρσενικού γένους και ενικού αριθμού, ενώ στο παράδειγμα (2) το **-i-** αποτελεί παραγωγικό επίθημα και το **-je** αποτελεί κλιτικό επίθημα.

Όσον αφορά, τώρα, την συστηματική εμφάνιση του **-u-** μετά από το θέμα **pol-**, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή υπαγορεύεται πιθανότατα από φωνολογικούς λόγους (για παράδειγμα, λόγοι ευφωνίας ή βέλτιστης συλλαβικής δομής). Βέβαια, αυτό αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση του φαινομένου, το οποίο απαιτεί περισσότερη μελέτη και έρευνα.

Αναλύοντας τα σύνθετα στον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα πρώτα συνθετικά μέρη "pol-, lže-, góre-, čúdo-, sam-, vzaim-" και ορισμένα άλλα βρίσκονται στο στάδιο της γραμματικοποίησης, δηλαδή σταδιακά αποκτούν λειτουργικό χαρακτήρα και μετατρέπονται σε προθήματα. Η Γιαννουλοπούλου (2000) αναφέρει κάτι ανάλογο σχετικά με την Ελληνική γλώσσα. Ειδικότερα, η Γιαννουλοπούλου υποστηρίζει ότι τα συνθετικά μέρη «μικρο-, νέο-, παλαιο- και ψευδο-» δεν αποτελούν καθαρές περιπτώσεις θεμάτων, αλλά *συμφύματα (CONFIXES)*, δηλαδή τοποθετεί αυτά τα στοιχεία μεταξύ των θεμάτων και των προθημάτων. Ο Βοοϊζ (2004, 2005) αναφερόμενος σε αντίστοιχες περιπτώσεις από την Ολλανδική γλώσσα, τα ονομάζει *προσφυματοειδή (AFFIXOIDS)*. Συγκεκριμένα, ο Βοοϊζ θεωρεί ότι αυτά τα στοιχεία έχουν μεν υποστεί σημασιολογική αλλαγή, αλλά διατηρούν τη μορφή των αρχικών θεμάτων και τα γενικότερα τυπικά τους χαρακτηριστικά. Για *προσφυματοειδή (AFFIXOIDS)* κάνει λόγο και ο Α.Ν.Τίηονον στο «Λεξικό Δημιουργίας Λέξεων της Ρωσικής Γλώσσας» (τόμος Ι, σελ.24) αναφερόμενος, όμως, στις περιπτώσεις των συνθέτων με τις ρηματικές κεφαλές «-vod, -ved, -mer, -voz, -rez, -ed» κ.α. (βλ. τα παραδείγματα και την πιο λεπτομερή ανάλυση στο κεφάλαιο 6 «Προσφυματοποίηση ορισμένων συνθετικών μερών»). Επιπλέον, η Α. Ράλλη (Α. Ράλλη, 2005b, σελ. 30) θεωρεί ότι στις περιπτώσεις των συνθέτων «μικροάνοιγμα, νεοαμερικάνος, παλαιοαριστερός, ψευδοαναρχικός» μπορούμε να μιλήσουμε για λεγόμενα *ψευδοσύνθετα* (Α. Ράλλη, 2005b) τα οποία αποτελούν ειδικές περιπτώσεις προθηματοποίησης. Στη συνέχεια η Α. Ράλλη

συμπεραίνει ότι στις περιπτώσεις αυτές το -ο- δεν αποτελεί πλέον συνδετικό φωνήεν, αλλά είναι ένα μέρος του προθηματικού πρώτου συστατικού.

Μια ακόμα παρατήρηση σχετικά με τα παραπάνω σύνθετα ουσιαστικά είναι η εξής: τα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό «góre-», «tsar'-» και «čúdo-,» γράφονται με «παύλα» και τα πρώτα συστατικά τους μέρη διατηρούν τον αρχικό τόνο. Περισσότερα για τις περιπτώσεις αυτές υπάρχουν κεφάλαιο 6 της παρούσας εργασίας.

3.3. Σύνθετα τύπου [ρήμα + ουσιαστικό]

Μια άλλη ξεχωριστή ομάδα συνθέτων ουσιαστικών αυτού του τύπου είναι εκείνα, τα οποία έχουν ως πρώτο συνθετικό ρήμα στην ομώνυμη μορφή με την προστακτική και ως βάση ένα ουσιαστικό. Συνήθως τα σύνθετα αυτά αναφέρονται σε ένα έμψυχο ή άψυχο ουσιαστικό, το οποίο δέχεται την ενέργεια του ρήματος. Όλα αυτά τα σύνθετα είναι εξωκεντρικά και χαρακτηρίζονται από τον υψηλό βαθμό σημασιολογικής αδιαφάνειας (semantic opacity). Με άλλα λόγια, η σημασία τους δεν προκύπτει από τις επιμέρους σημασίες των συνθετικών μερών και είναι, κατά κύριο λόγο, μεταφορική.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	Sorvigoloná	sorví (κόψε)	V	-	goloná (κεφάλι)	N	Απόκοτος
2	Skopidóm	skorí (μάζεψε, αποταμίευσε)	V	-	dom (σπίτι)	N	σπαγκοραμμένος
3	Deržimórda	derží (κράτα, βάστα)	V	-	mórda (μούρη)	N	αυταρχικός
4	grab'ármija	grab' (λήστεψε)	V	-	ármija (στρατός)	N	Ληστρικός στρατός
5	vyrnigláz	nýrni (βγάλε)	V	-	glaz (μάτι)	N	(καθ.) κάτι ξινό σε γεύση ή σε έντονο χρώμα
6	gul'aj-górod	gul'áj (κάνε βόλτα)	V	-	górod (πόλη)	N	Είδος άρματος (αρχ)
7	Deržidéveno	derží (κράτα, βάστα)	V	-	déveno (δέντρο)	N	Είδος φυτού
8	perekati-róle	perekatí (κύλησε)	V	-	róle (χωράφι, αγρός)	N	Είδος φυτού
9	Goritsvét	gorí (κάψε,	V	-	tsvet (χρώμα)	N	Είδος φυτού (η

		λάμπω)					σιλήνη, το λυχνούδι)
10	Vertigolónka	vertí (στριφογύρισε)	V	-	golónka (κεφαλάκι)	N	Είδος πτηνού
11	Vertišéjka	vertí (στριφογύρισε)	V	-	šéjka (λαιμάκος)	N	Είδος πτηνού
12	Šumigolová	šumí (κάνε θόρυβο)	V	-	golová (κεφάλι)	N	μεθυσμένος

Βλέπουμε, καταρχάς, ότι η μορφή των συνθέτων της παραπάνω ομάδας είναι [λέξη + λέξη], ενώ δεν υπάρχει Δείκτης Σύνθεσης. Εάν αναλύσουμε τα παραπάνω σύνθετα ως ρηματικές φράσεις, θα παρατηρήσουμε ότι στις φράσεις αυτές κανένα από τα δεύτερα συνθετικά μέρη δεν εμφανίζεται στην ονομαστική πτώση, σε αντίθεση με τα σύνθετα.

Στη φράση "sorní gólou" το συμπλήρωμα "gólou-u" είναι η αιτιατική πτώση του ουσιαστικού "golon-á", ενώ το απαρέμφατο του ρήματος "sorvi" είναι "sorvat".

Στη φράση "derží mórdu" το συμπλήρωμα "mórd-u" είναι η αιτιατική πτώση του ουσιαστικού "mórd-a", ενώ το απαρέμφατο του ρήματος "derží" είναι "deržat".

Στη φράση "vertí golónkoj" το συμπλήρωμα "golón-k-oj" είναι η οργανική πτώση του υποκοριστικού ουσιαστικού "golón-k-a", ενώ το απαρέμφατο του ρήματος "vertí" είναι "vertet".

Στη φράση "vertí šéjkoj" το συμπλήρωμα "šéj-k-oj" είναι η οργανική πτώση του υποκοριστικού ουσιαστικού "šéj-k-a".

Τα ουσιαστικά "dom, glaz" είναι αρσενικού γένους ενικού αριθμού χωρίς κλιτικό επίθημα και δεν αλλάζουν τη μορφή τους στην αιτιατική πτώση. Τα ουσιαστικά "déveno, róle" είναι ουδέτερου γένους ενικού αριθμού και πάλι δεν αλλάζουν τη μορφή τους στην αιτιατική πτώση.

Στην περίπτωση του συνθέτου "grab'ármija", μία πιθανή φράση είναι "ármijia kotóraja gráb'it", δηλαδή «στρατός ο οποίος ληστεύει», όπου το δεύτερο συνθετικό "ármij-a" είναι ο δράσης, και όχι ο αποδέκτης της ενέργειας, καθόσον η σημασία της φράσης "grab'ármiju" = «λήστεψε τον στρατό» (το ουσιαστικό "ármij-u" είναι

αιτιατική πτώση του ουσιαστικού "ármij-a", το οποίο είναι θηλυκού γένους ενικού αριθμού), είναι αντίθετη με την έννοια του συνθέτου «ληστρικός στρατός», δηλαδή «ο στρατός ο οποίος λεηλατεί».

Το ρήμα "gorí" = «κάψε, λάμψε, άστραψε» είναι αμετάβατο, δηλαδή δεν ακολουθείται από συμπλήρωμα. Για το λόγο αυτό και πάλι ως αρχική φράση αναφέρουμε τη δομή «δράστης + ρήμα», δηλαδή "tsvet kotóryj gorít" = «χρώμα το οποίο λάμπει».

Τέλος, η αντίστοιχη φράση του συνθέτου "šumigoloná" είναι "goloná šumít" = «το κεφάλι πάει να σπάσει», όπου το ουσιαστικό "goloná" είναι υποκείμενο του ρήματος "šumít".

Τα προαναφερόμενα σύνθετα αποτελούν μια κλειστή ομάδα με ελάχιστες πιθανότητες εμφάνισης νέων συνθέτων.

Η Α. Ράλλη αναφέρει ότι αυτός ο τύπος σύνθεσης, όπου το πρώτο συνθετικό μέρος έχει τη μορφή ενός τύπου της προστακτικής, είναι ευρέως διαδεδομένος στις λατινογενείς γλώσσες (βλ. Α. Ράλλη 2005b, σελ. 73-75), όπου, μάλιστα, παρατηρείται υψηλή παραγωγικότητα των συνθέτων αυτού του τύπου. Συγκεκριμένα, μελέτες έδειξαν ότι, τόσο η ιταλική όσο και η ισπανική και γαλλική γλώσσα, κατά τη διαδικασία της σύνθεσης, χρησιμοποιούν το δεύτερο ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα, όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στα παραδείγματα (9)-(11)

(9) Ιταλικά:

portalettere	<	porta	lettere
ταχυδρομικό κουτί	<	φέρε	γράμματα
apriscattole	<	apri	scattole
ανοιχτήρι	<	άνοιξε	κονσέρβες
asciuga-mano	<	asciuga	mano
πετσέτα για τα χέρια	<	στέγνωσε	χέρι
ficca-naso	<	ficca	naso
busybody	<	thrust	nose

(10) Ισπανικά:

parabrisas	< para	brisas
παρμπρίζ	< σταμάτα	άνεμοι
abrelatas	< abre	latas
ανοιχτήρι κονσέρβων	< άνοιξε	κονσέρβες

(11) Γαλλικά:

ouvre-boîtes	< ouvre	boîtes
ανοιχτήρι	< άνοιξε	κουτιά
essuie-mains	< essuie	mains
πετσέτα	< σκούπισε	χέρια

Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση του συγκεκριμένου φαινομένου επιχειρεί στο άρθρο της η Martina Gracanin-Yuksek (2005), η οποία μελετά σύνθετα τύπου V-N της Ιταλικής και τα χωρίζει σε δύο ομάδες: «οργανικά σύνθετα» (*instrument compounds*), δηλαδή αυτά που αναφέρονται σε «όργανα», και σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό δράστη (*agent compounds*), τα οποία αναφέρονται στους ανθρώπους που ενεργούν. Η ερευνήτρια σημειώνει ότι τα σύνθετα της πρώτη ομάδας είναι στην πλειονότητά τους αρσενικού γένους, παρά το γεγονός ότι το δεύτερο συνθετικό μπορεί να είναι θηλυκού γένους. Για παράδειγμα, η Ιταλική λέξη "mano" είναι θηλυκού γένους (una mano), ενώ το σύνθετο ουσιαστικό "asciuga-mano" είναι αρσενικού γένους: "un piccolo asciuga-mano". Απεναντίας, τα σύνθετα ουσιαστικά της δεύτερης ομάδας (*agent compounds*) συμφωνούν σε γένος με το αντικείμενο αναφοράς τους (referent) : un / una ficca-naso. Αξιοπεριεργο είναι το γεγονός ότι, όταν ένα σύνθετο ουσιαστικό τύπου V-N περιλαμβάνει ως δεύτερο συνθετικό ένα ουσιαστικό θηλυκού γένους α' κλίσης (π.χ. "test-a" (ΕΝ), -e (ΠΛ) [head], όπως στο σύνθετο ουσιαστικό "roggiatesta" < "rest (V) + head (N)" = "headrest") εμφανίζει στον πληθυντικό αριθμό το

κλιτικό επίθημα θηλυκού γένους **-e**, παρότι συμφωνεί με έναν προσδιοριστή αρσενικού γένους (**una** testa ⇒ **delle** teste, όπου “una” [a] και “delle” [some] είναι προσδιοριστές θηλυκού γένους, σε αντίθεση με **un** roggiatesta ⇒ **dei** roggiateste, όπου “un” [a] και “dei” [some] είναι προσδιοριστές αρσενικού γένους).

Αναφορικά με το δεύτερο πρόσωπο της προστακτικής έγκλισης, ωστόσο, ο Sergio Scalise (1992) επισημαίνει ότι ο συγκεκριμένος ρηματικός τύπος είναι σημασιολογικά κενός και ότι δεν εκφράζει ενεργά τα χαρακτηριστικά της προστακτικής. Κάτι αντίστοιχο υποστηρίζει και η Α. Ράλλη (2005b), σύμφωνα με την οποία «...οι ρηματικοί τύποι που εμφανίζονται ως πρώτο συστατικό σε αυτά τα σύνθετα αποτελούν απολιθώματα μορφών της προστακτικής, υπό την έννοια ότι τα κλιτικά τους χαρακτηριστικά δε συμμετέχουν σε συντακτικές διαδικασίες όταν τα σύνθετα χρησιμοποιηθούν σε προτάσεις» (Α. Ράλλη, 2005b, σ. 74).

Επεκτείνοντας το προαναφερόμενο συμπέρασμα της Α. Ράλλη στη Ρωσική, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι και στα σύνθετα της Ρωσικής, τα οποία έχουν ως πρώτο συνθετικό μέρος ομώνυμη μορφή με την προστακτική του ρήματος, οι τύποι αυτοί αποτελούν «απολιθώματα μορφών της προστακτικής». Και αυτό διότι, η λειτουργία της προστακτικής δεν είναι πλέον διαφανής, αφού τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά των συνθέτων είναι ονοματικά, και τα κλιτικά χαρακτηριστικά αυτών των ρηματικών τύπων, δεν συμμετέχουν σε συντακτικές διαδικασίες όταν τα σύνθετα χρησιμοποιηθούν σε προτάσεις, όπως φαίνεται στα ακόλουθο παράδειγμα:

(12) Včera ja v'id'ela odnu vert'íšéjku.

Χθες εγώ είδα μια στριφογύρισε-λαιμάκος

«είδος πουλιού»

Στο παράδειγμα (12) παρατηρούμε ότι το σύνθετο ουσιαστικό “vert'íšéjka” εμφανίζεται στην αιτιατική πτώση ενικού αριθμού, δηλαδή “vert'íšéjku”, όπου **-u** είναι κλιτικό επίθημα, όπως απαιτεί το

ρήμα "ν'íd'ela", χωρίς να γίνει οποιαδήποτε αλλαγή στο εσωτερικό της λέξης.

Μία παρόμοια παρατήρηση έχει κάνει η Ljiljana Progovac (2006) σε σχέση με τη Σερβική γλώσσα, η οποία ανήκει στην ομάδα Σλαβικών γλωσσών, όπως ακριβώς και τα Ρωσικά. Παρακάτω αναφέρουμε ορισμένα βασικά σημεία της ανακοίνωσής της, προσθέτοντας στοιχεία από τη Ρωσική. Η ερευνήτρια μελετά εξωκεντρικά σύνθετα τύπου VO (verb-object) της Σερβικής, κάνοντας μια ιστορικογλωσσολογική ανάλυση, και μιλάει για «απολιθώματα προστακτικής» (*fossilized imperative*) στα σύνθετα αυτού του τύπου, αναλύοντάς τα ως «[...] απολιθώματα στη γλωσσική εξέλιξη, στα οποία η σύνταξη κατάφερε να συνδυάσει τις ουδέτερες μορφές Χρόνου / Έγκλισης (*default Tense/mood forms*) με τις ουδέτερες μορφές Πτώσης (*default Case forms*) δημιουργώντας έγκαιρους συνδυασμούς.»

Αρχικά, η ερευνήτρια αναλύει δύο ευκτικές φράσεις – απολιθώματα της Σλαβικής (*frozen exclamatives / optatives*):

Pomoz-i Bog! (Help-IMP God), Bud-i-Bok-s-nama! (Be-IMP-God-with-us).

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ, ότι αντίστοιχες φράσεις υπάρχουν και στη Ρωσική:

Pomog-i t'eb'e Bog! (Help-IMP you God), Bud' Bog s nam'i (Be-IMP-God-with-us).

Οι αντίστοιχες φράσεις τις Αγγλικής επίσης περιλαμβάνουν απολιθωμένες μορφές ρημάτων, μορφές, δηλαδή, οι οποίες δεν συμφωνούν με το υποκείμενο (*fossilized forms, which involve a non-finite (at least non-agreeing) verb form (see Kiparsky 1968)*). Π.χ.:

Long Live the King!, God forbid!

Η προστακτική των ρημάτων της Σερβικής, όπως και της Ρωσικής, χαρακτηρίζεται από το κλιτικό επίθημα **-i** όταν προηγείται

ένα σύμφωνο και επίθημα **-j** όταν προηγείται ένα φωνήεν. Για παράδειγμα:

Ρωσικά: "gor'et'" (Inf) ⇒ "gor'i" (Imp), "gul'at'" (inf) ⇒ "gul'aj" (Imp)

Σερβικά: "uzmi" (Imp) = "take" , "zavezuj" (Imp) = "tie".

Αν και στις παραπάνω φράσεις αναμφισβήτητα αναγνωρίζεται η σύγχρονη μορφή της προστακτικής, αυτές δεν μπορούν να αναλυθούν ως προστακτική ούτε στα Σερβικά, ούτε στα Ρωσικά, καθόσον το ουσιαστικό θα έπρεπε να είναι σε μορφή κλιτικής πτώσης (Vocative), δηλαδή "Bože" και στις δύο γλώσσες, ενώ εμείς βλέπουμε την ονομαστική πτώση (Bog), κάτι που δεν συμφωνεί με τους περιορισμούς των δύο γλωσσών, στις οποίες η μόνη πτώση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με την προστακτική είναι η κλιτική. Η εμφάνιση της ονομαστικής πτώσης με την προστακτική μπορεί να ερμηνευτεί από το γεγονός ότι η ονομαστική υπήρξε η Βασική/Αμαρκάριστη Πτώση (default-unmarked Case) στις Ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, πολλές από τις οποίες, συμπεριλαμβανομένης της Σερβικής και της Ρωσικής, ακόμα διατηρούν την ονομαστική με αυτό το ρόλο. Η Αγγλική, αντιθέτως, έχει επιλέξει την αιτιατική ως Βασική/Αμαρκάριστη Πτώση (βλ. Schütze 2001, όπως αναφέρεται στην Ljiljana Progovac (2006)): "This is me.", "Who is it? – Me.", "Me worry?!", κ.ο.κ.

Στα περισσότερα ρήματα της Σερβικής, η μορφή της προστακτικής ξεχωρίζει από την απαρεμφατική μορφή ενός ρήματος, γεγονός το οποίο ισχύει και στα Ρωσικά, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω. Για το λόγο αυτό η μορφή του ρήματος, το οποίο αποτελεί το πρώτο συνθετικό ενός συνθέτου είναι αναμφισβήτητα η προστακτική:

seci-kesa [cut-purse]: *seci* - IMP, *sek-* Root (*trbo-sek* (stomach-rip(per)), *pre-sek* (cross-cut), *sek-ač* (cut-ter), *seći* - Inf., *seče* - 3SG, Present)

deri-koža (rip-skin) (*deri* – Imp, *derati* – Inf, *dere* – 3SG Present, *der-* Root, as in *oblak-o-der* (skyscrap(er)).

Ως συμπέρασμα από τα προαναφερόμενα, η ερευνήτρια προτείνει ένα γενικευμένο μοντέλο της μορφολογικής δομής των Σερβικών συνθέτων ουσιαστικών τύπου VO, το οποίο θα μπορούσαμε να υιοθετήσουμε και για τη Ρωσική:

Απολίθωμα Προστακτικής + Ουσιαστικό σε Βασική Πτώση
(Fossilized) Imperative + Noun (Default Case)

Ακολουθούν ορισμένα επιπλέον παραδείγματα της Σερβικής, τα οποία επιβεβαιώνουν το προτεινόμενο από την ερευνήτρια μοντέλο, καθόσον αποτελούνται από το πρώτο συνθετικό μέρος – απολίθωμα της προστακτικής και το δεύτερο συνθετικό – ονομαστική πτώση ενικού των ουσιαστικών (τα παραδείγματα της Ρωσικής έχουν αναφερθεί και αναλυθεί νωρίτερα) :

guli-koža = [“peel-skin”, person who rips you off]

ispi-čutura = [“drink-up flask”, drunkard]

muti-voda = [“muddy-water”, one who muddies water]

pali-drvce = [“burn-stick”, matches]

pali-kuča = [“burn-house”, one who burns houses]

probi-svet = [break-world”, wanderer]

razbi-briga = [“break-worry”, game/entertainment]

vadi-čep = [“takeout-cork”, corkscrew]

vrti-guz = [spin-bottom”, restless person]

Επιπλέον, η Progovac αναφέρει ότι παρότι στη Σερβική υπάρχουν ξεχωριστές λέξεις που θα μπορούσαν να εκφράσουν ορισμένες από τις παραπάνω έννοιες, όπως για παράδειγμα η λέξη “*rijanica*” (drunkard), το σύνθετο ουσιαστικό “*ispičutura*” είναι πιο έντονο, πιο εκφραστικό, πιο αστείο. Την ίδια παρατήρηση θα μπορούσαμε να κάνουμε και σχετικά με τη Ρωσική: το σύνθετο “*šumigolona*” (μεθυσμένος) είναι πολύ πιο εκφραστικό και γεμάτο συναισθήματα από το συνώνυμο ουσιαστικό “*rjanitsa*”. Από τα

παραδείγματα της Σερβικής και της Ρωσικής βλέπουμε ότι παρότι τα περισσότερα σύνθετα ουσιαστικά αυτού του τύπου αποτελούνται από συγκεκριμένα ρήματα και ουσιαστικά, οι έννοιές τους είναι κατά κύριο λόγο μεταφορικές.

Η ερευνήτρια προτείνει την ανάλυση των συνθέτων αυτού του τύπου ως «*συνθέτων που εμφανίζουν διπλό απολίθωμα*» (“*double fossils, or twice-removed fossils*”). Συμπερασματικά, τα σύνθετα ουσιαστικά τύπου «Ρήμα + Ουσιαστικό» αποτελούν μια πολύ βασική αρχαία συντακτική δομή, η οποία πιθανόν να υπήρξε στην προ-Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα, σύνταξη της οποίας παρουσιάζει μόνο ένα παράδειγμα Συγχώνευσης (Merge), συνδυάζοντας μια ρηματική μορφή χωρίς οποιαδήποτε γραμματικά χαρακτηριστικά (default Tense/Mood form) και ένα ουσιαστικό χωρίς Πτώση (default Case, Nominative). Ακολουθεί το προτεινόμενο από την ερευνήτρια μοντέλο:

Συγχώνευση:

Ρήμα (αμαρκάριστος Χρόνος / Έγκλιση) + Ουσιαστικό (Αμαρκάριστη Πτώση)

Αναφερόμενη στη μελέτη των Lock & Peters (1996a, 782), η ερευνήτρια υποστηρίζει ότι βάσει των στοιχείων που προκύπτουν από τις έρευνες της γλωσσικής κατάκτησης των Σλαβικών γλωσσών (για παράδειγμα, Ρωσικής και Σλαβικής), η προστακτική αναφέρεται ως η πιο παραγωγική ρηματική μορφή η οποία χρησιμοποιείται από μικρά παιδιά. Σ’ ένα αντίστοιχο συμπέρασμα έχουν καταλήξει οι Clark, Hecht & Mulford (1986) αναφορικά με την Αγγλική: παρακινούμενοι από τους ερευνητές κατά τη διάρκεια της έρευνας, τα παιδιά δημιούργησαν με προθυμία νέα σύνθετα όπως “grate cheese” αντί “cheese-grater”, “rip paper” αντί “paper-ripper” ή “bounce ball” αντί “ball-bouncer”. Στο επόμενο στάδιο παρατηρήθηκε η τάση των παιδιών να παράγουν σύνθετα μετατοπίζοντας το επίθημα: “dry hairer” αντί “hair-dryer” ή “fix biker” αντί “bike-fixer”.

Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα προτεινόμενα από την Προγονας μοντέλα και ερμηνείες των συνθέτων ουσιαστικών τύπου «Ρήμα + Ουσιαστικό», τα οποία έχουν αναφερθεί παραπάνω, χρήζουν περισσότερη σε βάθος μελέτη.

3.4. Σύνθετα με το πρώτο συνθετικό – αποτέλεσμα αποκοπής

Στα παρακάτω σύνθετα ουσιαστικά, τα περισσότερα από τα οποία ανήκουν στην επιστημονική και τεχνική ορολογία, το πρώτο συνθετικό μέρος είναι αποτέλεσμα αποκοπής ενός ουσιαστικού ή επιθέτου κυρίως με ξενική προέλευση, μερικά από τα οποία είναι τα εξής: [**avia-** avia/tsi-ja= αεροπορία (θέμα avia/tsi-, κλιτικό επίθημα -ja), aviatsi-onn-yj= αεροπορικός (θέμα avia/tsi-, παραγωγικό επίθημα -onn-, κλιτικό επίθημα -yj)], [**avto-1** avto/mobil'= αυτοκίνητο (θέμα avto/mobil'ø), avtomobil'-n-yj = αυτοκινητιστικός (θέμα avto/mobil'-, παραγωγικό επίθημα -n-, κλιτικό επίθημα -yj), avtobus= λεωφορείο, avtobus-n-yj (θέμα avtobus-, παραγωγικό επίθημα -n-, κλιτικό επίθημα -yj)], [**avto-2** avto/mat-ičesk-ij= αυτόματος (θέμα avto/mat-, παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)], [**agro-** agro/nom-ija= αγρονομία (θέμα agro/nom-, κλιτικό επίθημα -ija), agronom-ičesk-ij= αγρονομικός (θέμα agronom-, παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)], [**astro-** astro/nom-ija= αστρονομία (θέμα astro/nom-, κλιτικό επίθημα -ija), astronom-ičesk-ij= αστρονομικός (θέμα astronom-, παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)], [**benz-** benz/in = βενζίνη (θέμα benzinø)], [**bio-** bio/log-ija= βιολογία (θέμα biolog-, κλιτικό επίθημα -ija), biolog-ičesk-ij = βιολογικός (θέμα biolog-, παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)],

[**zoo-** zoo/log-ija=ζωολογία (θέμα zoolog-, κλιτικό επίθημα -ija), zoolog-ičesk-ij= ζωολογικός (θέμα zoolog-, παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)],

[**kosm-** kosm/os= το διάστημα (θέμα kosmosø), kosm-ičesk-ij= διαστημικός (θέμα kosm- (ως αποτέλεσμα αποκοπής του θέματος kosmosø), παραγωγικό επίθημα -ičesk-, κλιτικό επίθημα -ij)].

Όπως παρατηρούμε στα παραπάνω παραδείγματα, η δημιουργία παραγώνων προϋποθέτει την αποκοπή (truncation) ενός μέρους της λέξης. Η Α. Ράλλη (2005a, σελ. 161-164) παραθέτει παρόμοια παραδείγματα από την Ελληνική:

[πλουραλιστή]-ς] – [πλουραλισμ]-ός]

[τουρίστα]-ς] – [τουρισμ]-ός]

[πεσιμιστή]-ς] – [πεσιμισμ]-ός]

[κομμουνιστή]-ς] – [κομμουνισμ]-ός]

[μιλιταριστή]-ς] – [μιλιταρισμ]-ός]

[φασίστα]-ς] – [φασισμ]-ός]

Από τα παραπάνω παραδείγματα, η Α. Ράλλη συμπεραίνει ότι δεν θα μπορούσαμε να αποδείξουμε με σαφήνεια ποια από τις δύο ομάδες λέξεων χρησιμοποιήθηκε ως βάση για το σχηματισμό της άλλης και αποτελούν «διασχηματισμούς» (cross-formations). Ως μια πιθανή εξήγηση της παραπάνω συγχρονικής ανάλυσης των λέξεων αυτών σε θέμα και κλιτικό επίθημα, η Α. Ράλλη προτείνει να θεωρήσουμε ότι οι λέξεις της ομάδας σε (-ισμός) παράγονται από το ονοματικό θέμα (*Χιστης*) των λέξεων της ομάδας σε (-ισμός) και ότι στο σχηματισμό ενεργεί αποκοπή τεμαχίου που απαλείφει το (-ιστής), καθόσον στην Ελληνική είναι δυνατόν να δημιουργηθούν λέξεις σε «-ισμος» από συγκεκριμένα αλλόμορφα ονοματικών θεμάτων ελληνικής καταγωγής, π.χ. *ηρωισμός* (αλλόμορφο βάσης *ηρω-*), *μοναχισμός* (αλλόμορφο βάσης *μοναχ-*), *ανδρισμός* (αλλόμορφο βάσης *ανδρ-*).

Άλλη μία πιθανή εξήγηση της αποκοπής τεμαχίου, την οποία αναφέρει η Α. Ράλλη, μπορεί να οφείλεται σε φωνολογικά αίτια,

όπως στην αποφυγή χασμωδίας, η οποία προκαλεί τη μείωση του αριθμού των συλλαβών του νεοσύστατου μορφολογικού σχηματισμού, και παραπέμπει στα παραδείγματα που αναφέρει η Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1997α: 56):

τακτοποιώ < τακτικ- -ποιώ

αποστρατικοποίηση < από- στρατιωτικ- -ποίηση,

όπου βλέπουμε την αποκοπή του παραγωγικού επιθήματος «-ικ-» από το συστατικό «τακτικ-» και του συμπλέγματος «-ιωτη-» και «-ικ-» από το συστατικό «στρατιωτικ-» (στρατιώτης, στρατιωτικός).

Τα σύνθετα του παρακάτω πίνακα μπορεί να είναι ενδοκεντρικά ή εξωκεντρικά.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	avialínija	avia-	adj	-	línija	N	αερογραμμή
2	aviabilét	avia-	adj	-	bilét	N	Αερ. εισιτήριο
3	avtotransport	avto-1	adj	-	transport	N	Μέσο μεταφοράς με αυτ/τα
4	avtonokzál	avto-1	adj	-	okzál	N	Σταθμός ΚΤΕΛ
5	avtopogrúzčik	avto-2	adj	-	pogrúzčik	N	Αυτόματος φορτωτής
6	agrotéhnika	agro-	adj	-	téhnika	N	Αγροτικά μηχανήματα
7	astrofízika	astro-	adj	-	fízika	N	αστροφυσική
8	benzohraníliše	benz-	adj	o	hraníliše	N	Δεξαμενή βενζίνης
9	benzobák	benz-	adj	o	bak	N	ρεζερβουάρ
10	biohímija	bio-	adj	-	hímija	N	βιοχημεία
11	zoopárk	zoo-	adj	-	park	N	Ζωολογικός κήπος
12	kosmovídenije	kosm-	adj	o	vídenije	N	Τηλεοπτική μετάδοση από το διάστημα
13	kosmoplánvanije	kosm-	adj	o	plánvanije	N	Ταξίδι στο διάστημα

Η απουσία του Δείκτη Σύνθεσης είναι χαρακτηριστική όταν το πρώτο συνθετικό δεν είναι θέμα, αλλά αποτέλεσμα αποκοπής ενός μέρους του θέματος από τις λέξεις ελληνικής ή λατινικής προέλευσης και λήγει σε φωνήεν. Στις περιπτώσεις με το πρώτο συνθετικό **benz-** και **kosm-** παρατηρούμε την εμφάνιση του Δείκτη Σύνθεσης, πιθανώς για λόγους ευφωνίας.

4. Σύνθετα ουσιαστικά με το δεύτερο συνθετικό μέρος ρηματικό παράγωγο ή, αλλιώς, «ρηματικά σύνθετα»:

[θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]

Σύμφωνα με την Α. Ράλλη (2005b, σελ. 117), «[...] ως ρηματικά σύνθετα αναφέρονται εκείνα τα σύνθετα των οποίων το βασικό συστατικό είναι ρήμα ή ρηματικό παράγωγο». Ενώ στην Ελληνική υπάρχουν αρκετά σύνθετα με βασικό συστατικό το ρήμα (π.χ. χαρτοπαίζω, χαροπαλεύω, στραβοκοιμάμαι, κ.α.), η Ρωσική παρουσιάζει ελάχιστο ως και σχεδόν μηδενικό αριθμό παρομοίων συνθέτων, σε αντίθεση με τα σύνθετα ουσιαστικά με ρηματικό παράγωγο, δηλαδή το δεύτερο συνθετικό προερχόμενο από τη διαδικασία της παραγωγής μετά την πρόσθεση ονομαστικού επιθήματος στη ρηματική βάση. Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει τα σύνθετα αυτά, αναλύοντάς τα σύμφωνα με το παραγωγικό επίθημα του δεύτερου συνθετικού.

Όπως αναφέρει η Α. Ράλλη (2005b, σελ. 120), «Χαρακτηριστικό γνώρισμα των ρηματικών συνθέτων με πρώτο συνθετικό ουσιαστικό είναι ότι το πρώτο συνθετικό μέρος μπορεί να ικανοποιεί το συμπλήρωμα («όρισμα» [argument] [...]) του ρήματος ή του παραγώγου που βρίσκεται στη θέση του δεύτερου συνθετικού, καθώς και το σημασιολογικό ρόλο που εκφράζεται μέσω αυτού του ορίσματος». Όπως θα δούμε στα ακόλουθα παραδείγματα, τα ρηματικά σύνθετα αντιστοιχούν σε μια ολόκληρη φράση και το όρισμα του ρήματος ικανοποιείται εσωτερικά.

Στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν την αντιστοιχία ρηματικών συνθέτων και φράσεων, οι Roeper & Siegel (1978) πρότειναν ότι τα ρηματικά σύνθετα γεννώνται μεν εκτός σύνταξης, προτείνοντας το λεξικό ως χώρο δημιουργίας, αλλά έχουν τη δομική μορφή φράσεων, και, στη συνέχεια, με ένα λεξικό μετασχηματισμό (lexical transformation) μετασχηματίζονται σε σύνθετα. Ο μετασχηματισμός μετακινεί το όρισμα του ρήματος από μια

προσκειμένη θέση προσαρτώντας το ρηματικό στοιχείο. Η συγκεκριμένη πρόταση εντάσσεται στο θεωρητικό πλαίσιο της λεξικής προσέγγισης των πρώτων χρόνων της γενετικής γραμματικής. Η εφαρμογή της άνω λύσης είναι πιο πολύπλοκη στα Ελληνικά (Ράλλη, 2005b, σελ. 121) και στα Ρωσικά, με την προϋπόθεση ότι, για παράδειγμα στη Ρωσική γλώσσα, το όρισμα μιας ρηματικής φράσης φέρει κλιτικό επίθημα ανάλογα με τις απαιτήσεις του ρήματος, ενώ το πρώτο συνθετικό μέρος του συνθέτου εμφανίζεται με τη μορφή του θέματος, χωρίς κλιτικό επίθημα.

Όσο αφορά το στοιχείο που αναλαμβάνει το ρόλο του ορίσματος, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι αυτό δεν μπορεί να εκφράσει τη λειτουργία του υποκειμένου. Αυτός ο περιορισμός ερμηνεύεται από τους Roeper & Siegel (1978) ως το αποτέλεσμα της εφαρμογής της *αρχής της πρώτης αδελφής* (*first-sister principle*). Σύμφωνα με αυτή την αρχή, τα ρηματικά σύνθετα, που δεν είναι παρά ρηματικές φράσεις, εμφανίζουν ένα ονοματικό συστατικό στη δομική θέση που γειτνιάζει άμεσα με το ρηματικό συστατικό. Στην παράδοση του θεωρητικού προτύπου της γενετικής γραμματικής η θέση αυτή είναι του αντικειμένου του ρήματος, και όχι του υποκειμένου, το οποίο τοποθετείται σ' ένα ανώτερο επίπεδο. Επομένως, το συστατικό που μετακινείται για να προσαρτηθεί στο ρηματικό συστατικό και να δημιουργηθεί το σύνθετο, είναι το αντικείμενο, ως άμεσα γειτνιάζον με το ρήμα, και όχι το υποκείμενο.

Η ανωτέρω θέση έχει δεχτεί αρκετές κριτικές (βλ. Α. Ράλλη 2005b, σελ. 122), καθόσον, αφενός μεν, περιορίζεται στη θεώρηση των ορισμάτων «υποκείμενο-αντικείμενο», χωρίς να λαμβάνει υπόψη όλα τα ορίσματα που θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν από το μη ρηματικό συστατικό, και αφετέρου, δεν εξετάζει τα ρηματικά σύνθετα με το πρώτο συστατικό επίρρημα (π.χ. στα Ελληνικά «ξαναγράφω»).

Εξετάζοντας τα ρηματικά σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής, θα αναφερθούμε στους σημασιολογικούς, ή, αλλιώς, θεματικούς ρόλους

της *δομής των ορισμάτων* (argument structure) του ρήματος που βρίσκεται στη βάση του σχηματισμού των ρηματικών συνθέτων. Όπως θα δούμε στα παρακάτω παραδείγματα, ένα μεγάλο φάσμα σημασιολογικών ρόλων φαίνεται να ικανοποιείται στο εσωτερικό των συνθέτων της Ρωσικής (όπως και της Ελληνικής) από τα πρώτα συνθετικά μέρη.

Επίσης, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι από τα παρακάτω παραδείγματα των συνθέτων με βάση ρηματικό παράγωγο μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι και για τη Ρωσική ισχύει η πρόταση της Νικολού (2003, όπως αναφέρεται στη Α. Ράλλη 2005b, σελ. 76) σε σχέση με την Ελληνική, ότι δηλαδή δεν υπάρχει συγκεκριμένη σειρά ανάμεσα στην παραγωγή και στη σύνθεση, αφού μπορούν να δημιουργηθούν παράγωγα από σύνθετα (π.χ. «παιδεραστία» < παιδ-«εραστ(ής)», αλλά και σύνθετα με συστατικά παράγωγα («ανοιχτόμυαλος» < ανοιχ-τ- + «μυαλό»). Αντίστοιχα παραδείγματα από τη Ρωσική θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα:

“ognetušitel” (πυροσβεστήρας) < “tušít’ ogón” (σβήνω + φωτιά) όπου το ουσιαστικό “ogón” είναι η αιτιατική πτώση ενικού αριθμού του ουσιαστικού “ogón” < “ognetušitel’nyj” (επίθετο «πυροσβεστικός» όπου “-n-” είναι παραγωγικό επίθημα και “-yj” είναι κλιτικό επίθημα επιθέτου αρσενικού γένους ενικού αριθμού.

Τέλος, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ανάλυση των συνθέτων αυτού του τύπου πραγματοποιήθηκε βάσει του παραγωγικού επιθημάτων, όπου αυτό υπάρχει.

4.1. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ρηματικό παράγωγο

+ παραγωγικό επίθημα

Σύνθετα ουσιαστικά με επίθημα “-tel’” δείχνουν μια πράξη ή ενέργεια ή χρησιμοποιούνται για τέλεση μιας πράξης, η οποία διευκρινίζεται από το πρώτο συστατικό. Ως πρώτο συστατικό μπορεί να χρησιμοποιηθούν :

- 1) βάση ουσιαστικού,
- 2) βάση επιθέτου.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των “bahunrihi” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = [ένας του οποίου το Y είναι X] ή [ένας ο οποίος κάνει X στο Y]. Είναι εξωκεντρικά σύνθετα και χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια. Η δομή των συνθέτων αυτού του τύπου είναι [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη].

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	mor’ep’lávateľ’	mor’-e= θάλασσα	N	e	pláva-tel’ (plavat’ = κολυμπώ, πλέω)	N	Θαλασσοπόρος
2	mašinostróiteľ’	mašin-a = αυτ/το	N	o	stroí-tel’ (stroít’= κατασκευάζω, χτίζω)	N	Κατασκευαστής αυτ/των
3	rabotodátel’	rabot-a = εργασία, δουλειά	N	o	-dá-tel’ (dat’= δίνω)	N	εργοδότης
4	ognetušítel’	ogn’- (ogon’ = φωτιά)	N	e	tuší-tel’ (tušít’= σβήνω)	N	πυροσβεστήρας
5	zvukosnimátel’	zvuk = ήχος	N	o	-snimá-tel’ (snimát’= βγάζω, αφαιρώ)	N	Μηχάνημα που αφαιρεί τον ήχο
6	snegoočístiteľ’	sneg = χιόνι	N	o	očístí-tel’ (o-čístit’= καθαρίζω)	N	Μηχάνημα καθαρισμού χιονιού
7	pervootkryvátel’	perv-yj = πρώτος	Adj- num	o	otkryvá-tel’ (otkrivát’= ανοίγω)	N	πρωτοπόρος
8	dolgožítel’	dolg-ij = μακρύς	adj	o	žít-tel’ (žit’= ζω)	N	μακρόβιος

Εάν εξετάσουμε τα παραπάνω σύνθετα ως ρηματικές φράσεις, θα παρατηρήσουμε ότι η σειρά των λέξεων στη φράση θα είναι αντίστροφη με τη σειρά των συνθετικών μερών του συνθέτου,

δηλαδή θα είναι [Ρήμα + Συμπλήρωμα], όπου το πρώτο συνθετικό των συνθέτων θα είναι αντικείμενο ή επιρρηματικός προσδιορισμός του ρήματος.

“plánat’ ro mor’ám” (πλέω στις θάλασσες) όπου το ουσιαστικό “mor’-ám” είναι η δοτική πτώση πληθυντικού αριθμού του ουσιαστικού “mór’e” (θάλασσα)

“davát’ rabótu” (δίνω δουλειά, εργασία) όπου το ουσιαστικό “rabót-u” είναι η αιτιατική πτώση ενικού αριθμού του ουσιαστικού “rabót-a” (δουλειά, εργασία)

“tušít’ ogón” (σβήνω φωτιά) όπου το ουσιαστικό “ogón” είναι η αιτιατική πτώση ενικού αριθμού του ουσιαστικού “ogón”. Η αποβολή του φωνήεντος «-o-» στο πρώτο συνθετικό (ogn’-e-) χαρακτηρίζει το ουσιαστικό “ogón” στην παραγωγική διαδικασία, στην κλίση καθώς και στη σύνθεση: “ogn’-en-oj” (επ.) = του πυρός, “ogn’-enn-yj” (επ.) = πύρινος, “ogn’-e-zašíta” (σύνθετο ουσιαστικό) = πυροπροστασία, “ogn’-e’m’ót” (σύνθετο ουσιαστικό) = φλογοβόλο, κ.α.

“žit’ dólgo” (ζω για πολύ (καιρό)) όπου η λέξη “dólgo” είναι επίρρημα.

Την ίδια παρατήρηση έχει κάνει η Ράλλη (Α.Ράλλη, 2005b, σελ. 46-47) σε σχέση με τα σύνθετα της Ελληνικής:

«παίζω χαρτιά» > «χαρτοπαίζω».

Σύμφωνα με τη Ράλλη, μια πιθανή ερμηνεία της αντίθετης σειράς των όρων αποδίδεται στο γεγονός ότι στα αρχαία ελληνικά η φραστική σειρά ήταν [Αντικείμενο + Ρήμα] και [Ονοματικός προσδιορισμός + Ουσιαστικό], η οποία εξακολουθεί να ισχύει και στα νεοελληνικά σύνθετα. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι το κάτωθι (βλ. Α.Ράλλη, 2005b, σελ. 47) :

«Οι θεοί τους άγραφους νόμους έθεντο» < «νομοθέτης».

Τα σύνθετα, όπου το δεύτερο συνθετικό μέρος είναι με το επίθημα “-ets” αναφέρονται σε ένα πράγμα, πρόσωπο, κλπ. το οποίο είναι «ο δράστης, ο τελεστής» της πράξης που φανερώνει το αντίστοιχο ρήμα και διευκρινίζεται από το πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συστατικό εμφανίζονται :

- 1) βάση ουσιαστικού,
- 2) βάση επιθέτου,
- 3) βάση αριθμητικού,
- 4) αυτοπαθής αντωνυμία “seb’a” = εαυτός.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	Basnopíssets	básn’-(j)a = μύθος	N	ο	-pís-ets (písát’ = γράφω)	N	μυθογράφος
2	polkονόdets	polkø= σύνταγμα (στο στρατό)	N	ο	-νόd-ets (vodít’= οδηγώ)	N	στρατηλάτης
3	jazykotvόrets	jazýkø = γλώσσα	N	ο	-tvόr-ets (tvorít’= δημιουργώ)	N	γλωσσοπλάστης
4	jasnovídets	jásn-γj = διαυγής, σαφής, ξεκάθαρος	adj	ο	-víd-ets (videt’ = βλέπω)	N	αυτός που προβλέπει το μέλλον
5	pervoprohόdets	pérv-γj = πρώτος	adj- num	ο	-prohόd-ets (pro-hodit’ = περνώ, διαβαίνω)	N	πρωτοπόρος
6	tro(j)ebόrets	tro(j)-= τρεις	num	e	-bόr-ets (borótsa = μάχομαι, παλεύω)	N	Αθλητής στο τρίαθλο
7	seb’al’úbets	s’eb’á = τον εαυτό μου	R.Pr.	-	-lúb-ets (l’ubit’ = αγαπώ)	N	φιλαυτος
8	kamn’ebό(j)ets	kám’en’ = πέτρα	N	e	-bό(j)ets (byt’ = χτυπώ)	N	πετροκόπος
9	k’itobό(j)ets	k’itø= κήτος	N	ο	-bό(j)-ets (byt’ = χτυπώ, σκοτώνω)	N	φαλαινοθήρας
10	pesnopévets	pésn’-a = τραγουδι	N	ο	-pév-ets (pet’ = τραγουδώ)	N	τραγουδοποιός

11	avianósets	ανιά/tsi-ja = αεροπορία	N	-	-nós-ets (nosít' = μεταφέρω)	N	αεροπλανοφόρο
12	drevotóčets	dérev-o = δέντρο	N	o	-tóč-ets (točít' = τρώγω, διαβιβρώσκω)	N	σαράκι
13	novobrán'ets	νόν-γj = νέος	adj	o	-brán'-ets (brat' = παίρνω)	N	νεοσύλλεκτος

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των "bahunrihi" (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «ένας του οποίου το Y είναι X» ή «ένας ο οποίος κάνει X στο Y». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Η βάση, δηλαδή το δεύτερο συνθετικό μέρος, αποτελεί ρηματικό παράγωγο. Ορισμένα απ' αυτά χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική αδιαφάνεια (π.χ. παραδείγματα 4, 13).

Τη βάση των συνθέτων αυτού του τύπου αποτελεί απαρεμφατική βάση χωρίς πρόθημα με εξαίρεση το "-prohódets" από το ρήμα «pro-hodit'» = διαβαίνω, διέρχομαι. Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρούμε αλλαγή της βάσης της λέξεως, όπως, για παράδειγμα, στο ρήμα ("byt'" = χτυπώ) το οποίο γίνεται "-bó(j)ets" ή "boj" = χτύπος, δηλαδή εμφανίζεται η εναλλαγή του φωνήεντος /i/ με /o/ στη ρίζα της λέξης ή εναλλαγή του συμφώνου /t'/ με /v/ στην περίπτωση "resnorévets" όπου το ρήμα ("ret'" = τραγουδώ) σχηματίζει το ουσιαστικό "renéts" = τραγουδιστής. Στο σύνθετο "avianósets" βλέπουμε το φαινόμενο της αποκοπής της βάσης από το ουσιαστικό: "ανιά/tsija" = αεροπορία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το είδος του σημασιολογικού ρόλου που αναλαμβάνει το συστατικό σε θέση μη κεφαλής καθορίζεται σε γενικές γραμμές από την κεφαλή, δηλαδή από το ρήμα, του οποίου το λήμμα είναι λεξικά προσδιορισμένο για το σύνολο των ορισμάτων που απαιτούνται να ικανοποιηθούν κατά το συνδυασμό του με άλλα στοιχεία. Το φαινόμενο της ανάληψης του σημασιολογικού ρόλου από τη μη κεφαλή εκφέρεται γλωσσολογικά ως «*σύνδεση ορισμάτων*» (argument linking, Lieber

1983) και προϋποθέτει ότι η ρηματική βάση (κεφαλή) έχει ένα σύνολο ορισμάτων τα οποία μπορούν να συνδεθούν με αντίστοιχα στοιχεία που βρίσκονται στη θέση της μη-κεφαλής. Όσο αφορά το είδος των ορισμάτων, αυτά δεν πρέπει να ικανοποιούνται μόνο στο εσωτερικό ενός ρηματικού συνθέτου, αλλά πρέπει να ικανοποιούν και άλλους σημασιολογικούς ρόλους (Di Sciullo & Ralli (1999), Guevara & Scalise (2004), όπως αναφέρονται στη Ράλλη, 2005b, σελ. 123). Επίσης, θα έπρεπε να αναφερθεί ότι όπως είναι γενικώς αποδεκτό το φαινόμενο της σύνθεσης των ορισμάτων συνδέεται με το φαινόμενο της *κληρονόμησης των χαρακτηριστικών* (feature inheritance), δηλαδή της κληρονόμησης των σημασιολογικών ρόλων που συνδέονται με τα ορίσματα των βασικών συστατικών των συνθέτων, η οποία ποικίλλει ανάλογα με τα επιθήματα και τα θέματα που υπάρχουν σ' αυτές. Επιπλέον, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στη Ρωσική, όπως και στην Ελληνική γλώσσα (βλ. Ράλλη 2005b, σελ. 129), τα συστατικά των σύνθετων λέξεων είναι συνήθως διαφορετικά από αυτά των φράσεων, αφού είναι συνήθως δεσμευμένα στοιχεία, μερικά εκ των οποίων δεν καταλήγουν ποτέ σε ελευθερώσιμες μονάδες. Για παράδειγμα, το σύνθετο ουσιαστικό "basnorísets" αποτελείται από το θέμα "basn-" ως πρώτο συνθετικό και το δεύτερο συνθετικό – δεσμευμένο θέμα "-ρίς-", με το -ets να αποτελεί παραγωγικό επίθημα.

Άλλη μία παρατήρηση αναφορικά με τα σύνθετα αυτού του τύπου είναι ότι, ορισμένα από τα δεσμευμένα θέματα τα οποία αποτελούν το δεύτερο συνθετικό των συνθέτων αυτών και δεν είναι ελευθερώσιμες μονάδες, υπάρχουν στη Ρωσική ως ανεξάρτητες λέξεις, αλλά με διαφορετική θέση του τόνου, για παράδειγμα, "riséts" = «γραφέας», "tvoréts" = «δημιουργός», "bo(j)éts" = «μαχητής», "boréts" = «παλαιστής» ή "penéts" = «τραγουδιστής», ενώ κάποια άλλα δεν απαντούν ως ανεξάρτητες μονάδες, ακόμα και με αλλαγή τονισμού: *nósets / *noséts, *lúbets / *lubéts.

Με άλλα λόγια, μπορούμε να πούμε ότι τα σύνθετα αυτά απλώς φέρουν το κλιτικό επίθημα του δεύτερου συνθετικού και το δεύτερο συνθετικό δεν αποτελεί ανεξάρτητη λέξη. Αυτό αποδεικνύει την προτεινόμενη στο κεφάλαιο 2 σειρά δόμησης των συνθέτων αυτής της κατηγορίας : *σύνθετο θέμα >> παράγωγο θέμα >> κλιτή λέξη*, καθόσον ο τόνος των συνθέτων αυτού του τύπου πάντα βρίσκεται στην παραλήγουσα και, επομένως, πρώτα δημιουργήθηκε το θέμα «basporis», στο οποίο στη συνέχεια προστέθηκε το παραγωγικό επίθημα «-ets». Αντίστοιχα παραδείγματα υπάρχουν και στην Ελληνική γλώσσα: «*χρυσόσκονη*» ή «*γαϊδουρόβηχας*» (βλ. Α. Ράλλη 2005a, σελ. 193), τα οποία φέρουν μεν το ίδιο κλιτικό επίθημα με αυτό του δεύτερου συνθετικού («βήχας» και «σκόνη»), αλλά τονίζονται στην προπαραλήγουσα, σύμφωνα με τον **ειδικό κανόνα τονισμού**.

Η παραγωγικότητα αυτού του τύπου περιορίζεται στη δημιουργία συνθέτων με ήδη υπάρχουσες βάσεις, συνήθως με -*tvórets*, -*bó(j)ets*, -*písets*, -*bórets*, -*nósets*, -*lúbets*.

Τα σύνθετα ουσιαστικά με το παραγωγικό επίθημα “-*šik*” και “-*čik*” ονομάζουν ένα πρόσωπο το οποίο κάνει την πράξη ή ένα εργαλείο με το οποίο γίνεται η πράξη, η οποία καθορίζεται από το ρήμα και διευκρινίζεται από το πρώτο συστατικό. Οι ρηματικές βάσεις των συνθέτων έχουν την ίδια δομή με τα ουσιαστικά με “-*šik*” και “-*čik*” και προηγούνται από τις βάσεις των ουσιαστικών. Η δομή των συνθέτων αυτού του τύπου είναι [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη].

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	sudosbóršik	súd-no = πλοίο	N	O	sbóršik (sobirát' = συναρμολογώ- sbor=συναρμολόγηση)	N	ναυπηγός
2	gazosváršik	gaz = αέριο	N	O	sváršik (svárvat' = συγκολλώ- svárka = συγκόλληση)	N	οξυγονοκολλητής
3	vodootlívšik	vod-á = νερό	N	O	otlívšik (otlivát' – εκχέω, χύνω, otlín = άμπωτης, χύσιμο)	N	

4	maslobójsik	másl-o = βούτυρο	N	O	-bójsik (bit' = χτυπώ, boj = χτύπημα)	N	βουτυροκόμος
5	put'eobhódčik	put' = δρόμος, γραμμή	N	E	obhódčik (obhodít' – κάνω γύρο, obhód = γύρα, εφοδία)	N	μηχανικός σιδηροδρόμων
6	snegopogrúžčik	sneg = χιόνι	N	O	pogrúžčik (pogrúžít' – φορτώνω, pogrúžka = φόρτωση)	N	χιονοφορτωτής
7	asfal'toukládčik	asfál't = άσφαλτος	N	O	ukládčik (ukládyvat' – στρώνω, uklád-ka = στρώσιμο, τοποθέτηση)	N	ασφαλτοστρωτής

Ο άνω τύπος είναι παραγωγικός κυρίως στην τεχνική ορολογία.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των "bahunrihi" (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «ένας του οποίου το Y είναι X» ή «ένας ο οποίος κάνει X στο Y». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα και χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια. Το δεύτερο συνθετικό αποτελεί ρηματικό παράγωγο.

Αναλύοντας το δεύτερο συνθετικό των παραπάνω συνθέτων, παρατηρούμε το εξής: στις περισσότερες περιπτώσεις (εκτός του παρ.4) βλέπουμε την προθηματοποίηση του ρήματος προτού γίνει δεύτερο συνθετικό μέρος του συνθέτου. Η προθηματοποίηση αυτή είναι ένα χαρακτηριστικό φαινόμενο της Ρωσικής όταν ένα ρήμα μη τετελεσμένης μορφής (δηλαδή αυτό που έχει διαρκή μορφή) χωρίς πρόθημα μετατρέπεται σε ρήμα τετελεσμένης μορφής μέσω προθηματοποίησης. Η δημιουργία των ζευγών αυτών ονομάζεται "*perfectivation*" στη Ρωσική, π.χ.:

"brat'" (παίρνω – μη τετελεσμένη μορφή) < "so-brát'" (συναρμολογώ, συλλέγω- τετ.μορφή) < "sbir-á-t'" (συναρμολογώ, συλλέγω- μη τετ.μορφή) < "s-bor" (συλλογή, συναρμολόγηση) < "sbór-šik" (συλλέκτης, συναρμολογητής)

"var-ít'" (βράζω, λυώνω) < "s-var'ít'" (συγκολλώ (τεχν.)

τετελεσμένη μορφή) < "svár-k-a" (συγκόλληση) < "svár-šik" (συγκολλητής)

"l'ít'" (χύνω – μη τετ. μορφή) < "ot-lít'" (αντλώ, εκχέω – τετελεσμένη μορφή) < "otl'i-vá-t'" (μη τετελεσμένη μορφή) < "ot-l'ín'" (άμπωτης, χύσιμο) < "otl'ín-šik"

"hod'-ít'" (βαδίζω, πηγαίνω – μη τετ.μορφή) < "ob-hod'-ít'" (κάνω γύρω, περιπολώ – μη τετελεσμένη μορφή) < "obhód" (γύρος, περίπολος - πράξη) < "obhód-čik" (περίπολος - άνθρωπος)

"gruz-ít'" (φορτώνω – μη τετ.μορφή) < "po-gruz-ít'" (φορτώνω – τετ.μορφή) < "rogrúz-k-a" (φόρτωση) < "rogrúz-čik" (φορτωτής)

"kla-st'" (βάζω, τοποθετώ – μη τετ.μορφή) < "u-klást'" (βάζω, τοποθετώ – τετ.μορφή) < "uklád-gva-t'" (βάζω, τοποθετώ – μη τετ.μορφή) < "uklád-k-a" (τοποθέτηση) < "uklád-čik" (αυτός που τοποθετεί).

Τα ουσιαστικά με το επίθημα "-nik" αναφέρονται σ' ένα πρόσωπο το οποίο κάνει την πράξη ή εργαλείο που χρησιμοποιείται για την τέλεσή της. Η πράξη αναφέρεται με τη ρηματική βάση και διευκρινίζεται από το πρώτο συστατικό το οποίο μπορεί να είναι θέμα ουσιαστικού ή επιθέτου ή ανεξάρτητη λέξη. Ο τύπος είναι παραγωγικός στην τεχνική ορολογία.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των "bahunrihi" (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «ένας του οποίου το Y είναι X» ή «ένας ο οποίος κάνει X στο Y». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Τα περισσότερα σύνθετα αυτής της ομάδας χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	rukomójnik	ruk-á = χέρι	N	ο	-mój-nik (myt' = πλένω)	N	νιπτήρας
2	sudopodjómnik	súd-n-o = πλοίο	N	ο	podjóm-nik (podnimát' = υψώνω)	N	ανυψωτήρας πλοίων
3	musorosbórnik	músor =	N	ο	sbór-nik	N	σκουπιδο-

		σκουπίδια			(sobirát' = συλλέγω, μαζεύω)		συλλέκτης
4	idoloroklónnik	ídol = είδωλο	N	o	rokión-nik = λάτρης	N	ειδωλολάτρης
5	kl'atvoprestúpnik	kl'átv-a = όρκος	N	o	prestúp-nik = εγκληματίας	N	ο επίορκος
6	nizkoroklónnik	níz-k-ij = χαμηλός	adj	o	rokión-nik = λάτρης, (rokion'áts'a = υποκλίνομαι)	N	δουλόφρων

Τα σύνθετα θηλυκού ή κοινού γένους με επίθημα “-k- (a)” δείχνουν ένα έμψυχο ή άψυχο ουσιαστικό το οποίο κάνει την πράξη ή αποτελεί εργαλείο για την τέλεσή της, που φανερώνεται από τη βάση και διευκρινίζεται από το πρώτο συστατικό το οποίο μπορεί να είναι βάση ουσιαστικού, επιθέτου ή αντωνυμίας.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των “bahunrihi” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «ένας του οποίου το Y είναι X» ή «ένας ο οποίος κάνει X στο Y». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Τα σύνθετα που αναφέρονται σε ένα μηχανήμα ή εργαλείο χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια, ενώ αυτά που προσδιορίζουν ανθρώπους, είναι σημασιολογικά αδιάφανα.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	vodokáčka	vod-á = νερό	N	o	káčka (kač-á-t' = κουνώ, κλυδωνίζω)	N	υδραγωγείο
2	m'asorúbka	m'as-o = κρέας	N	o	rúbka (rub-ít' = κόβω)	N	κρεατομηχανή
3	zubočístka	zub = δόντι	N	o	čístka (číst-it' = καθαρίζω)		οδοντογλυφίδα
4	myšelónka	myš = ποντίκι	N	e	-lón-ka (lov-ít' = πιάνω)	N	ποντικοπαγίδα
5	uhov'órtka	úh-o = αυτί	N	o	-v'órt-ka (vert'-ét' = στριφογυρίζω)	N	είδος εντόμου earwig
6	skoronárka	skór-yj = ταχύς	adj	o	-vár-ka (var'-ít' = βράζω)	N	Χύτρα ταχύτητας
7	skorogonórka	skór-yj =	adj	o	-gonór-ka	N	γλωσσοδέτης

		ταχύς			(gonor'-ít' = μιλώ)		
8	samosějka	sam-á = μόνη της	pron	o	-séj-ka (sé-(j)at' = σπέρνω)	N	αγροτ.μηχάνημα που σπέρνει μόνο του
9	mnogoznájka	mnóg-o = πολύ	adj	o	znáj-ka (znat' = γνωρίζω)	N	παντογνώστης, ξερόλας
10	samoúčka	sam-μόνος του	pron	o	-úč-ka (uč-ít' = διδάσκω, μαθαίνω)	N	αυτοδίδακτος
11	sladko(j)ěžka	slád-k-ij (γλυκός)	adj	o	-(j)ěž-ka ((j)est' = τρώω)	N	κάποιος που του αρέσουν γλυκά, γλυκατζής
12	vseznájka	vs'-o = όλα	adj	e	znáj-ka (znat' = γνωρίζω)	N	παντογνώστης, ξερόλας
13	b'elošvéjka	b'él-yj = λευκός, άσπρος	adj	o	-švéj-ka (ši-t' = ράβω < šve-já ράφτρα)	N	Ασπρоруχού, ράφτρα ασπρоруχων
14	samosbróska	sam-a	pron	o	sbróska (s-brósit' = ριχνω κάτω)	N	το ανατρεπόμενο ρυμουλκούμενο
15	kofevárka	kófe = καφές	N	-	-vár-ka (var-ít' = βράζω)	N	καφετιέρα
16	kofemólka	kófe	N	-	mólka (mol-ót' = αλέθω)	N	Μηχάνημα που αλέθει κόκκους καφέ
17	onošečístka	όνος λαχανικό =	Npl	e	čístka (číst-it' = καθαρίζω)	N	Μηχάνημα που καθαρίζει λαχανικά

Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρούμε προθηματοποίηση του ρήματος (samosbróska < sam- +[o]+ -sbrós - ka (s-brós-(it'))). Το βασικό πεδίο παραγωγικότητας αυτού του τύπου είναι η τεχνική ορολογία και ονομασίες μηχανημάτων οικιακής χρήσεως.

Ορισμένα από τα παραπάνω ουσιαστικά (samoúčka = αυτοδίδακτος, sladko(j)ěžka= αυτός που τρώει πολλά γλυκά, vseznájka= ξερόλας, mnogoznájka= ξερόλας) ανήκουν στην κατηγορία του κοινού γένους, δηλαδή μπορούν να προσδιορίσουν τόσο ένα αρσενικό ουσιαστικό, όσο και ένα θηλυκό (βλ. "Russkaja Grammatika" με επιμέλεια της N.U. Švedova, σελ. 466, παρ. 1135). Το κλιτικό επίθημα «-a» είναι χαρακτηριστικό για τα ουσιαστικά ονομαστικής πτώσης θηλυκού και αρσενικού γένους ενικού αριθμού. Η ιδιαιτερότητα των ουσιαστικών κοινού γένους έγκειται στην εξάρτηση της συντακτικής τους συνδυαστικότητας από το γένος του

προσώπου το οποίο αυτά περιγράφουν: εάν το πρόσωπο αυτό είναι θηλυκού γένους, τότε τα ουσιαστικά κοινού γένους συμπεριφέρονται συντακτικά ως ένα ουσιαστικό θηλυκού γένους. Εάν το πρόσωπο είναι αρσενικού γένους, τότε τα ουσιαστικά αυτά συμπεριφέρονται συντακτικά ως ουσιαστικά αρσενικού γένους. Τα χαρακτηριστικά του γένους των ουσιαστικών κοινού γένους εκδηλώνονται μόνο συντακτικά. Για παράδειγμα,

“Ivan – vel’ík’**ij** mпоgoznájka” (Ο Γιάννης είναι μεγάλος ξερόλας) όπου το επίθετο “vel’ík’-**ij**” (μεγάλος, τρανός) με το κλιτικό επίθημα “**ij**” φανερώνει το αρσενικό γένος του ουσιαστικού.

“Maria - vel’ík’**aja** mпоgoznájka” (Η Μαρία είναι ;μεγάλη / μεγάλος ξερόλας) όπου το επίθετο “vel’ík’-**aja**” (μεγάλη, τρανή) δηλώνει το θηλυκό γένος του ουσιαστικού που ακολουθεί.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η συντακτική συνδυαστικότητα σ’ αυτές τις περιπτώσεις δεν αποτελεί έναν αυστηρό γραμματικό κανόνα. Τα συγκεκριμένα ουσιαστικά κοινού γένους μπορούν να χρησιμοποιηθούν με χαρακτηριστικά των ουσιαστικών αρσενικού γένους και με τα θηλυκά ουσιαστικά και αντίστροφα.

Αυτή η ιδιαιτερότητα δεν υπάρχει όταν έχουμε τα ουσιαστικά κοινού γένους τα οποία αναφέρονται σε ένα επάγγελμα ή απασχόληση, όπως οι λέξεις “vrač” = ιατρός, “sud’(j)á” = δικαστής, “koll’éga” = συνάδελφος, “inžen’ér” = μηχανικός, κ.α. Εδώ υπάρχει τάση να έχουν συντακτικά χαρακτηριστικά του αρσενικού γένους.

“Vrač prišl**á**” = «Η ιατρός ήρθε» – “Vrač priš**ól**” = «Ο ιατρός ήρθε». Το στοιχείο του γένους προκύπτει από το κλιτικό επίθημα του ρήματος και μας δείχνει ότι στην πρώτη περίπτωση μιλάμε για μια γυναίκα – ιατρό, ενώ στη δεύτερη ο ιατρός είναι άνδρας.

“**Oná** sprav’edl’í**vyj** sud’(j)á” = «Αυτή είναι δίκαιος δικαστής» - “**On** sprav’edl’í**vyj** sud’(j)á” = «Αυτός είναι δίκαιος δικαστής». Βλέπουμε ότι και στις δύο περιπτώσεις το επίθετο είναι αρσενικού γένους.

Τα σύνθετα με το επίθημα “-lk-a” χαρακτηρίζουν αντικείμενα – εργαλεία (άψυχα) που χρησιμοποιούνται για την τέλεση της πράξης που προσδιορίζεται από τη ρηματική βάση και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]. Το πρώτο συνθετικό, το οποίο είναι θέμα ουσιαστικού ή ανεξάρτητο ουσιαστικό, διευκρινίζει την πράξη αυτή.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των “bahunrihi” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «κάτι που κάνει X στο Y». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Τα σύνθετα που αναφέρονται σε ένα μηχανήμα ή εργαλείο χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	senokosílka	sén-o (σανό)	N	o	kosílka (kos-ít’= κόβω, θερίζω)	N	Θεριστικό μηχανήμα
2	zemlečrpálka	zemi’-á (χώμα)	N	e	čerpálka (čerp-á-t’= αντλώ, βγάζω)	N	τσάπα
3	kamnedrobílka	kámen’ (πέτρα)	Npl	e	drobílka (drob-ít’= σπάζω, συντρίβω)	N	Μηχανή που σπάει πέτρες
4	sokovyžimálka	sok (χυμός)	N	o	-vyžimá-lka (ž-a-t’ πιέζω (μη τετ.μορφή) < vŷ-ž-a-t’ (τετ.μορφή) < vyžim-á-t’= στίβω)	N	αποχυμωτής
5	gazonokosílka	gazón	N	o	kosílka (kosít’= κόβω, θερίζω)	N	Μηχανή που κουρεύει γκαζόν

Όπως βλέπουμε στην περίπτωση του δεύτερου συνθετικού “-vyžimá-lka” (παρ. 4), υπάρχει προθηματοποίηση του ρήματος προκειμένου να δημιουργηθεί η τετελεσμένη μορφή του.

Τα σύνθετα ουσιαστικά με το επίθημα “-n’-a” αναφέρονται σε χώρο / τόπο ο οποίος χρησιμοποιείται για την τέλεση της πράξης που προσδιορίζεται από τη ρηματική βάση του δεύτερου συνθετικού και

διευκρινίζεται από το πρώτο συνθετικό – θέμα ουσιαστικού ή ανεξάρτητο ουσιαστικό και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα]. Ο συγκεκριμένος τύπος δεν είναι παραγωγικός. Είναι εξωκεντρικά σύνθετα και χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	ryboraznódn'a	rýb-a (ψάρι)	N	o	-raznód-n'a (raz-vod-ít'= εκτρέφω)	N	ιχθυοτροφείο
2	kamn'élómn'a	kámen' (πέτρα)	N	e	-lóm-n'a (lomát'= χαλώ, σπάω)	N	Λατομείο
3	pivonárn'a	rív-o (μπύρα)	N	o	-vár-n'a (varít'=βράζω)	N	ζυθοποιείο
4	lesopíln'a	les (δάσος)	N	o	-píl-n'a (pilít'= πριονίζω)	N	πριονόμυλος

Από τα παραπάνω παραδείγματα φαίνεται ότι το δεύτερο συνθετικό είναι πάντα δεσμευμένο θέμα:

“vod-í-t' < **raz**vod-í-t' < ryb-o-raznód-n'-a”

“lom-á-t' < kamn'-e-lóm-n'-a”

“var-í-t' < piv-o-vár-n'-a”

Τα σύνθετα ουσιαστικά με το επίθημα “-stv-(o)” χαρακτηρίζουν μια πράξη ή δραστηριότητα η οποία καθορίζεται από το δεύτερο συνθετικό και διευκρινίζεται από το πρώτο συνθετικό, το οποίο είναι θέμα ουσιαστικού ή επιθέτου. Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των “tatpurusha” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «το Y του X». Είναι ενδοκεντρικά σύνθετα και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]. Τα σύνθετα τα οποία περιγράφουν «παραγωγή» ή «εκτροφία» χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια.

Ο τύπος είναι παραγωγικός, ιδιαίτερα όσο αφορά τα σύνθετα με την κεφαλή “-nódstvo” (αντίστοιχο του ελληνικού «-τροφία», «-

εκτρέφω, καλλιεργώ.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	rybolónstvo	rýb-a = ψάρι	N	ο	-lón-stv-o (lovít’= πιάνω)	N	αλιεία
2	kaznokrádstvo	kazn-á= δημόσιο ταμείο	N	ο	-krád-stv-o (krast’= κλέβω)	N	Υπεξαίρεση χρημάτων του δημοσίου
3	rukoprikládstvo	ruk-á = χέρι	Npl	ο	-priklád-stv-o (prikládyvat’= βάζω, ακουμπώ)	N	χειραγωγή
4	vol’nodúmstvo	vól’n-yj = ελεύθερος	adj	ο	-dúm-stv-o (dúmat’= σκέπτομαι)	N	ελευθεροφροσύνη
5	pustozvónstvo	pust-ój = άδειος	adj	ο	-zvón-stv-o (zvonít’= κουδουνίζω)	N	Αερολογία
6	nizkopoklónstvo	níz-k-ij = χαμηλός	adj	ο	-poklón-stv-o (poklonítsa= υποκλινομαι)	N	δουλοπρέπεια
7	(j)edinobórstvo	(j)edín-yj = ενιαίος, μοναδικός	adj	ο	-bór-stv-o (borótsa= παλεύω, μάχομαι)	N	μονομαχία
8	slovoiproizvódstvo	slón-o= λέξη	N	ο	proizvód-stv-o (proizvodít’= παράγω)	N	Παραγωγή λέξεων (word formation)
9	rast’eni(j)evódstvo	rast’éni-(j)e = φυτό	N	e	-vód-stv-o (raz-vod-ít’= εκτρέφω, καλλιεργώ)		φυτοκομία
10	krolikovódstvo	królik = κουνέλι	N	ο	-vód-stv-o (raz-vod-ít’= εκτρέφω, καλλιεργώ)		κονικλοτροφία
11	rybovódstvo	rýb-a = ψάρι	N	ο	-vód-stv-o (raz-vod-ít’= εκτρέφω, καλλιεργώ)		ιχθυοτροφία

Τα σύνθετα ουσιαστικά με τα επιθήματα “-ni(j)e”, “-jeni(j)e”, “-ti(j)e”, “-t’(j)e”, “-i(j)e” έχουν την ίδια χρήση με τον παραπάνω τύπο. Ως πρώτο συνθετικό μπορούν να εμφανιστούν:

1) θέματα ουσιαστικών,

2) θέματα επιθέτων,

3) θέματα αριθμητικών σε συνδυασμό με την κεφαλή "borje" στις
 ονομασίες των αθλημάτων,

4) αυτοπαθής αντωνυμία "seb'a" = εαυτός

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	moreplánani(j)e	mór-e = θάλασσα	N	e	plánani(j)e (plánat' = πλέω)	N	θαλασσοπορία
2	zemi'etr'aséni(j)e	zemi'-á = γη	N	e	tr'aséni(j)e (tr'astí = κουνώ)	N	Σεισμός
3	golovokružéni(j)e	golov-á = κεφάλι	N	o	kružéni(j)e (kružítsa = γυρίζω, περιστρέφομαι)	N	Ζαλάδα, ίλιγγος
4	čistopisáni(j)e	číst-yj = καθαρός	adj	o	pisáni(j)e (pisát' = γράφω)	N	καθαρογραφία
5	(j)asnóideni(j)e	(j)ásn-yj = σαφής, ολοκάθαρος	adj	o	vídeni(j)e (vídet' = βλέπω)	N	διορατικότητα
6	vseprošéni(j)e	vs-e = όλα	adj	e	prošé(n)ije (prošát' = συγχωρώ)	N	all- forgiveness
7	p'atibór(j)e	p'at' = πέντε	num	i	-bór(j)e (borótsa = παλεύω)	N	πένταθλον
8	seb'al'úbi(j)e	seb'-a = εαυτό	RPr	a	-l'úbi(j)e (l'ubít' = αγαπώ)	N	Φιλαυτία, εγωισμός
9	aviastro(j)éni(j)e	aviá/tsi(j)a = αεροπορία	N	-	stro(j)éni(j)e (stróit' = κατασκευάζω)	N	Βιομηχανία κατασκευής αεροσκαφών
10	družel'úbi(j)e	drug = φίλος	N	e	-l'úbi(j)e (l'ubít' = αγαπώ)	N	φιλικότητα
11	zdravoohran'éni(j)e	zdorón'-(j)e = υγεία	N	o	ohran'éni(j)e (ohran'át' = προστατεύω, φυλάω)	N	Υγιεινή
12	korabl'estro(j)éni(j)e	korábl' = πλοίο	N	e	stro(j)éni(j)e (stróit' = κατασκευάζω)	N	Ναυπηγία
13	kra(j)evéden'i(j)e	kraj = τόπος, περιοχή	N	e	-védeni(j)e (védat' =	N	εθνογραφία

					γνωρίζω (αρχ.)		
14	(j)azikonéden'í(j)e	(j)azík= γλώσσα	N	ο	-védeni(j)e (védat'= γνωρίζω (αρχ.))	N	Γλωσσολογία
15	čelovekol'úbi(j)e	čelonék= άνθρωπος	N	ο	-l'úbi(j)e (l'ubít'= αγαπώ)	N	φιλανθρωπία

Στα σύνθετα με το μόρφημα “-(j)éni(j)e” ο τόνος βρίσκεται στην πρώτη συλλαβή του παραγωγικού επιθήματος, εκτός των περιπτώσεων με -védeni(j)e και -vídeni(j)e. Στο σύνθετο aniaastro(j)éni(j)e παρατηρούμε αποκοπή της βάσης anιά- από το ουσιαστικό anιά/tsi(j)a = αεροπορία.

Ο παραπάνω τύπος είναι παραγωγικός κυρίως στο λογοτεχνικό λόγο. Ιδιαίτερα συχνά εμφανίζονται σύνθετα με το δεύτερο συστατικό -stro(j)éni(j)e, -védeni(j)e, -l'úbi(j)e.

Εκτός των προαναφερθέντων επιθημάτων, στα σύνθετα ουσιαστικά εμφανίζονται και τα ακόλουθα επιθήματα: “in(a)”, “-č(a)”, “l’”. Αυτές οι περιπτώσεις είναι σπάνιες και δεν θα γίνει λόγος γι’ αυτές στην παρούσα εργασία.

4.2. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό ρηματικό παράγωγο χωρίς παραγωγικό επίθημα.

Στον τύπο αυτό ανήκουν σύνθετα ουσιαστικά αρσενικού γένους που χαρακτηρίζουν ένα αντικείμενο ή ένα πρόσωπο το οποίο χαρακτηρίζεται από την προσδιοριζόμενη στο δεύτερο συνθετικό πράξη, η οποία διευκρινίζεται με το πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συνθετικό εμφανίζονται:

- 1) θέματα ουσιαστικών,
- 2) θέματα επιθέτων,
- 3) σε ορισμένες περιπτώσεις, θέματα αριθμητικών, ρημάτων και επιρρημάτων.

αδιάφανα και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα].

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	zverolón	zver' = ζώο (άγριο)	N	ο	-lón (lon'-ít' = πιάνω)	N	θηρευτής
2	knigol'úb	kníg-a = βιβλίο	N	ο	-l'úb (l'ubít' = αγαπώ)	N	βιβλιόφιλος
3	tugodúm	tug-ój = σφιχτός,	adj	ο	-dúm (dúmat' = σκέφτομαι)	N	αργόστροφος (άνθρωπος)
4	pustozón	pust-ój = άδειος, κενός	adj	ο	-zón (zvonít' = κουδουνίζω)	N	φαφλατάς, αερολόγος, σαχλοκούδουνο
5	odnol'úb	odn-á = μία	num	ο	-l'ub (l'ubít' = αγαπώ)	N	μονογαμικός
6	vertol'ót	vert-ét' = στριφογυρίζω	V	ο	-l'ót (letát' = πετάω)	N	ελικόπτερο
7	darmo(j)éd	dárom = τσάμπα	adv	ο	-(j)éd ((j)ést' = τρώω)	N	χαραμοφάης
8	gromootnód	grom = βροντή	N	ο	otnód = απομάκρυνση	N	αλεξικέραυνο

Στον τύπο αυτό υπάρχουν περιπτώσεις όπου το δεύτερο συνθετικό του συνθέτου είναι δεσμευμένο θέμα ή ανεξάρτητη λέξη το οποίο δημιουργήθηκε μέσω της προθηματοποίησης του ρήματος:

gromootnód (αλεξικέραυνο) < grom (βροντή) + -o- + ot-nód (παροχέτευση) (ot + vod-í-t' = οδηγώ, εκτρέπω). Επίσης, πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ορισμένα από τα παραπάνω σύνθετα είναι κοινού γένους (π.χ. knigol'úb = βιβλιόφιλος), ενώ άλλα έχουν την αντίστοιχη μορφή θηλυκού γένους: darmo(j)éd = **ο** χαραμοφάης, darmo(j)éd-**k-a** = **η** χαραμοφάης.

5. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό – ουσιαστικό

παράγωγο: [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]

5.1. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό με παραγωγικό επίθημα

Τα σύνθετα με το επίθημα “-nik” αναφέρονται σε ένα όνομα (έμψυχο ή άψυχο) το οποίο ανήκει σε ή προσδιορίζεται από το πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συνθετικό μπορεί να χρησιμοποιηθούν:

- 1) βάσεις επιθέτων,
- 2) βάσεις αριθμητικών καθώς και της λέξης “mnόgo” = πολλά,
- 3) βάσεις ουσιαστικών.

Τα σύνθετα αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των “bahunrihi” (σανσκριτικά) και σχηματίζονται σύμφωνα με τον τύπο [X+Y] = «κάτι / κάποιος που κάνει X στο Y ή του οποίου Y είναι X». Είναι εξωκεντρικά σύνθετα και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]. Τα περισσότερα σύνθετα αυτού του τύπου χαρακτηρίζονται από τη σημασιολογική διαφάνεια. Ο τύπος είναι παραγωγικός.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	staršeklássnik	stárš-ij (μεγαλύτερος στα χρόνια, αρχαιότερος)	adj	e	-klass-nik klass= τάξη, τμήμα	N	Μαθητής μεγαλύτερων τάξεων του σχολείου
2	vodnolýžnik	vódn-yj (υδάτινος)	adj	o	lýž-nik = σκιέρ	N	Αυτός που κάνει θαλάσσιο σκι
3	vtorogódnik	vtor-ój (δεύτερος)	adj	o	-god-nik (έτος)	N	μετεξεταστέος
4	šestiklássnik	šest’ (έξι)	num	i	-klass-nik (τάξη)	N	Μαθητής έκτης τάξης
5	mnogostanóčnik	mnóg-o (πολλά)		o	-stanóč-nik (μηχανή)	N	Εργάτης που χειρίζεται ταυτόχρονα πολλές μηχανές
6	čelovekonenavístnik	čelonék= άνθρωπος	N	o	nenavíst-nik= εχθρός	N	μισάνθρωπος

Τα ουσιαστικά με το επίθημα “-čik” / “-šik” χαρακτηρίζουν ένα πρόσωπο που έχει σχέση με αυτό που αναφέρεται στο πρώτο

συνθετικό και διευκρινίζεται απ' αυτό. Ως πρώτο συνθετικό εμφανίζονται οι βάσεις των ουσιαστικών και επιθέτων. Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Ο τύπος έχει περιορισμένη παραγωγικότητα στον προφορικό λόγο.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	krasnoderénʒik	krásn-oje = κόκκινο	adj	ο	-derén-ʒik (déren-o- ξύλο)	N	Επιπλοποιός πολυτελών επίπλων (από κόκκινο ξύλο)
2	fal'šivomonétčik	fal'šív-yj = ψεύτικος, πλαστός	adj	ο	-monét-čik (monét-a= νόμισμα)	N	Αυτός που φτιάχνει πλαστά χρήματα

Τα σύνθετα με το επίθημα “-k(a)” έχουν την ίδια έννοια με τα προηγούμενα. Αναφέρονται σε ζώα, φυτά και, πιο σπάνια, σε πρόσωπα. Ως δεύτερο συνθετικό μέρος χρησιμοποιούνται βάσεις των ουσιαστικών που προσδιορίζουν μέρη του σώματος (με ελάχιστες εξαιρέσεις). Ως πρώτο συστατικό μπορεί να εμφανιστεί:

- 1) βάση επιθέτου,
- 2) βάση αριθμητικού ή “rolu-”, το οποίο είναι αποτέλεσμα αποκοπής του ουσιαστικού “ρολονίνα” (το ήμισυ),
- 3) βάση ουσιαστικού,
- 4) ρήμα σε μορφή προστακτικής.

Τα σύνθετα που χαρακτηρίζουν πρόσωπα είναι συνήθως κοινού γένους, ενώ τα υπόλοιπα είναι θηλυκού γένους. Είναι εξωκεντρικά σύνθετα. Ο τύπος είναι παραγωγικός, ιδιαίτερα στην ορολογία των θετικών επιστημών.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	černogrúdka	čérn-aja= μαύρη	adj	ο	grúd-k-a grud'= στήθος	N	Είδος πουλιού
2	krivošéjka	kriv-á(j)a= στραβή	adj	ο	šéj-k-a (šéj- a = λαιμός)	N	Είδος πουλιού
3	belorúčka	bél-a(j)a= άσπρη	adj	ο	rúč-k-a (ruk- á = χέρι)	N	μαμόθρεφτος
4	sorokonóžka	sórok= σαράντα	num	ο	nož-k-a (nog-á= πόδι)	N	σαρανταποδαρούσα
5	polukrónka	pol-u-		υ	-krón-k-a (kron'= αίμα)	N	Μιγάς, ημίαιμος

6	korn'enožka	kóren' = ριζα	N	e	nóž-k-a	N	
7	vert'ihvóstk-a	vert'-ί = στριφογύρισε	V.IMP	-	-hvóst-k-a (hvost= ουρά)	N	ελαφρόμυαλη (μετ.)

Το παραγωγικό επίθημα της Ρωσικής "-k-(a)" χρησιμοποιείται στο σχηματισμό ουσιαστικών κοινού γένους από τα θέματα των ρημάτων και επιθέτων, τα οποία αναφέρονται στα πρόσωπα θηλυκού ή αρσενικού γένους δίνοντας έμφαση στα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα ή χαρακτηριστικές γι' αυτά τα πρόσωπα δραστηριότητες, και συνήθως έχουν επικριτική απόχρωση. Για παράδειγμα,

belorúčka < "bél-a(j)a" (ΕΠ. «λευκός») + ο + "rúčk-a" (από "ruk-á" ΟΥΣ. «χέρι»), κάποιος που έχει «λευκά / αλέκιαστα χέρια», μαμμόθρεφτος.

porošájka < "porošáj(-nič-at')" (ζητώ, ζητιανεύω) + -k-a = ζητιάνος,

sladko(j)éžka < "sládk-o" (ΕΠΙΡ. Γλυκά) + ο + "-(j)éžka" (jest' = ΑΠΑΡ. τρώω) = κάποιος που αγαπάει γλυκά.

Όπως βλέπουμε, ορισμένα από τα δεύτερα συνθετικά των παραπάνω συνθέτων έχουν την ίδια μορφή με τα αντίστοιχα υποκοριστικά: "rúčk-a" σημαίνει και «χεράκι», "nóž-k-a" («ποδαράκι») είναι υποκοριστικός τύπος του ουσιαστικού "nog-á" («πόδι»), ενώ "grúd-k-a" αποτελεί υποκοριστικό τύπο του ουσιαστικού "grud'" («στήθος»). Πράγματι, το παραγωγικό επίθημα "-k-(a)" χρησιμοποιείται και για σχηματισμό υποκοριστικών ουσιαστικών θηλυκού, αλλά, όπως αναφέρει ο V. Vinogradov (1960, τ. 1, σελ. 266), ορισμένα ουσιαστικά αυτού του τύπου έχουν αποβάλλει τελείως την έννοια της υποκοριστικότητας και, σε κάποιες περιπτώσεις, ακόμα και τη σημασιολογική σχέση με τα ουσιαστικά από τα οποία παράγονται. Για παράδειγμα, "kríš-a" σημαίνει «σκεπή», ενώ το παράγωγο "kríš-k-a" σημαίνει «καπάκι». Κάποια άλλα ουσιαστικά διατηρούν την υποκοριστικότητα μόνο όταν χρησιμοποιούνται με την αρχική τους σημασία, ενώ όταν εμφανίζονται με κάποια νέα σημασία, αποβάλλουν οποιαδήποτε

απόχρωση υποκοριστικότητας. Για παράδειγμα, "rúč-k-a dnéri" σημαίνει «χερούλι της πόρτας», ενώ "nóž-k-a stúla" έχει την έννοια «ποδί της καρέκλας» και "golón-k-a lúku" «κεφάλι κρεμμυδιού».

Τα σύνθετα με το παραγωγικό επίθημα "-i-" ή "-i(j)e / -(j)e" ονομάζουν μια κατάσταση ή φαινόμενο το οποίο διευκρινίζεται από το πρώτο συστατικό. Ως πρώτο συστατικό εμφανίζονται:

- 1) βάσεις επιθέτων. Σε ορισμένα σύνθετα το πρώτο συστατικό "perv-o-" το οποίο είναι το θέμα του επιθέτου "pérvn-yj" = πρώτος, έχει την έννοια «αρχή».
- 2) βάσεις αριθμητικών, καθώς και "pol-u-" (πολιονία = το ήμισυ), "mnogo-" (πολύ) και "malo-" (λίγο),
- 3) θέματα ουσιαστικών.

Η κεφαλή των συνθέτων αυτού του τύπου είναι συνήθως δεσμευμένο θέμα, ενώ τα σύνθετα είναι ενδοκεντρικά και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]. Ο τύπος είναι παραγωγικός.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	pustoslón'i(j)e	pust-ój = άδειος, κενός	adj	ο	-slón'-i(j)e (slón-o= λέξη)	N	κενολογία
2	belokrón'i(j)e	bél-yj = λευκός, άσπρος	adj	ο	-krón'-i(j)e (kron' = αίμα)	N	λευχαιμία
3	samovlást'i(j)e	sam = μόνος	RPr	ο	-vlást'-i(j)e (vlast' = εξουσία, αρχή)	N	απολυταρχία
4	ravnovés'i(j)e	ránv-yj = ίσος, όμοιος	adj	ο	-vés'-i(j)e (ves = βάρος)	N	ισορροπία
5	dvu(j)azíči(j)e	dv-a = δύο	num	υ	-(j)azíč-i(j)e ((j)azýk= γλώσσα)	N	διγλωσσία
6	mnogoslón'i(j)e	mnog-o= πολύ	adj	ο	-slón'-i(j)e (slón-o= λέξη)	N	πολυλογία
7	polugód'i(j)e	pol-	υ		-gód'-i(j)e (god= έτος)	N	το ήμισυ του έτους, εξάμηνο
8	svobodomýsl'i(j)e	svobód-a = ελευθερία	N	ο	-mýsl'-i(j)e (mysl'= σκέψη)	N	ελευθεροφροσύνη
9	narodovlást'i(j)e	naród= λαός	N	ο	-vlást'-i(j)e (vlast'= εξουσία)	N	η εξουσία του λαού
10	pervozím'(j)e	pérvn-yj= πρώτος	adj	ο	-zím'-je (zimá = χειμώνας)	N	αρχή του χειμώνα

Τα σύνθετα με το παραγωγικό επίθημα “-ok” χαρακτηρίζουν ένα πράγμα ή ένα πρόσωπο το οποίο χαρακτηρίζεται από το πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συνθετικό μπορεί να χρησιμοποιηθούν:

- 1) βάσεις αριθμητικών,
- 2) βάσεις επιθέτων,
- 3) τα συνθετικά “polu-” (polonína = το ήμισυ) και “malu-” (λίγο).

Η βάση των συνθέτων συνήθως είναι δεσμευμένο θέμα και η δομή τους είναι [θέμα / λέξη + θέμα]. Τα σύνθετα αυτού του τύπου είναι εξωκεντρικά. Ο τύπος δεν είναι παραγωγικός.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	pervogódok	pérv-n-yj = πρώτος	adj	ο	-gód-ok (god= έτος)	N	Ένα ζώο στο πρώτο έτος της ζωής του
2	odnogódok	odín = ένας	num	ο	-gód-ok (god)	N	συνομήλικος
3	malolétok	mál-o = λίγο	adj	ο	-lét-ok (let – γεν.πληθ. του “god” «έτος»)	N	ανήλικος

Τα σύνθετα με το παραγωγικό επίθημα “(j)ets” ονομάζουν ένα πρόσωπο το οποίο προσδιορίζεται από ή αναφέρεται στο πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συνθετικό εμφανίζονται:

- 1) βάσεις επιθέτων,
- 2) βάσεις αριθμητικών,
- 3) βάσεις ουσιαστικών.

Τα περισσότερα σύνθετα που ανήκουν σ’ αυτό τον τύπο είναι εξωκεντρικά και αποτελούν παράγωγα από τα αντίστοιχα σύνθετα επίθετα:

“in-o-vér-n-yj = (επ.) αλλόθρησκος < inovér’-ets = ουσιαστικό”

“ostr-o-úm-n-yj (επ.) έξυπνος < ostróúm’-ets = ουσιαστικό”

Ο τύπος αυτός δεν είναι παραγωγικός.

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	skvernoslónets	skvérn-yj = απρεπής, αισχρός	adj	ο	-slón-ets (slóno = λέξη)	N	αθυρόστομος
2	inovérets	in-ój = διαφορετικός, αλλιώτικος	adj	ο	-vér'-ets (vér- a = πίστη)	N	αλλόθρησκος
3	odnofamílets	odn-á = μία	num	ο	-famíl-ets (famíl-i(j)a = επώνυμο)	N	συνονόματος
4	ostroúm'ets	óstr-yj = κοφτερός	adj	ο	-úm-ets (um = μυαλό)	N	αυτός που είναι ετοιμόλογος

Τα σύνθετα αρσενικού γένους με επίθημα “-**anin** / -**čanin**” ονομάζουν κατοίκους του τόπου ο οποίος προσδιορίζεται στο πρώτο συνθετικό. Τα σύνθετα αυτού του τύπου τονίζονται στην πρώτη συλλαβή του παραγωγικού επιθήματος, δηλαδή στην παραλήγουσα. Ο τύπος είναι παραγωγικός. Τα σύνθετα αυτά είναι επίσης εξωκεντρικά και έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα].

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	odnosel'čánin	odn-ó = ένα	num	ο	-sel'-čánin (sel-ó = χωριό)	N	συγχωριανός
2	inoplanet'ánin	in-ája = άλλη	adj	ο	-planet'-ánin (planet-a = πλανήτης)	N	εξωγήινος

5.2. Σύνθετα με το δεύτερο συνθετικό - θέμα ουσιαστικού

ή ουσιαστικό χωρίς παραγωγικό επίθημα

Στον τύπο αυτό ανήκουν σύνθετα ουσιαστικά αρσενικού γένους (έμψυχα και άψυχα) τα οποία έχουν σχέση με ή διευκρινίζονται από το δεύτερο συνθετικό, το οποίο προσδιορίζεται από το πρώτο συνθετικό. Ως πρώτο συνθετικό εμφανίζονται:

- 1) θέματα επιθέτων,
- 2) θέματα αριθμητικών,
- 3) θέματα ουσιαστικών,
- 4) θέματα ρημάτων.

Τα σύνθετα αυτού του τύπου είναι εξωκεντρικά και τα χαρακτηρίζει η σημασιολογική αδιαφάνεια. Έχουν τη δομή [θέμα / λέξη + θέμα / λέξη]. Ο τύπος είναι παραγωγικός. Μόνο δύο σύνθετα αυτού του τύπου αποτελούνται από δύο συνθετικά τα οποία βρίσκονται σε σχέση παράταξης (βλ. παρ. 4,8).

N	ΣΥΝΘΕΤΟ	1 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΔΣ	2 ^ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΜΛ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1	ostrosión	óstr-yj = οξύς, κοφτερός	adj	ο	-σίον (σίον-ο = λέξη)	N	ευφυσολόγος
2	dolgonós	dólg-ij = μακρύς	adj	ο	-νός = μύτι	N	με μακρύ μύτη
3	odnoróg	odín = ένα	num	ο	rog = κέρατο	N	ρινόκερος
4	korneplód	kóren' = ρίζα	N	e	plod = καρπός	N	root-crop
5	nosoróg	nos = μύτι	N	ο	rog = κέρατο	N	ρινόκερος
6	skalozúb	skál-it' zúb-i = δείχνω τα δόντια, γελώ κοροϊδευτικά (μετ.)	V	ο	zub = δόντι	N	χλευαστής
7	hlebosól	hleb = ψωμί	N	ο	-sol (sol' = αλάτι)	N	φιλόξενος
8	uglevód	úgol' = κάρβουνο	N	e	-νód (vod-á = νερό)	N	υδατάνθρακας
9	lizobl'úd	liz-át' = γλύφω	V	ο	-bl'úd (bl'úd-o = πιατέλα	N	τσανακογλείφτης

Το σύνθετο "skalozúb" ("skálit' zúby" = (κυρ.) δείχνω τα δόντια, κοροϊδεύω) εμφανίζεται και σε αντίστροφη μορφή: "zuboskál".

6. Προσφυματοποίηση ορισμένων συνθετικών μερών των συνθέτων

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε με περισσότερη λεπτομέρεια στην υπόθεση που κάνει ο Α.Ν. Τίχοπον («Λεξικό Δημιουργίας Λέξεων της Ρωσικής Γλώσσας» του Α.Ν. Τίχοπον (τόμος Ι, σελ. 24)): τα δεύτερα συνθετικά μέρη των συνθέτων "-vod, -v'ed, -mer, -m'ot, -voz, - rez, - (j)ed, -l'ub, -hod, -nos" και τα πρώτα συνθετικά των συνθέτων "rol(u)-, gó'r'e-" θα μπορούσαν να θεωρηθούν **προσφυματοειδή (AFFIXOIDS)**. Επίσης, θα δοκιμάσουμε να επεκτήνουμε την υπόθεση αυτή και στα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό "l'ze-". Ο Α.Ν. Τίχοπον ερμηνεύει τα *προσφυματοειδή* ως παραγωγικά μέρη των λέξεων τα οποία αποτελούν μορφήματα μεταβατικού τύπου. Είναι μεν *προσφυματοειδή*, αλλά δεν είναι όμοια ούτε με προσφύματα ούτε με θέματα. Το κάθε προσφυματοειδές σχηματίζει έναν αρκετά αναπτυγμένο και παραγωγικό τύπο σχηματισμού λέξεων. Δεν είναι τυχαίο ότι ορισμένα απ' αυτά σχηματίζουν παράγωγα τα οποία είναι συνώνυμα με κάποια παράγωγα που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της προσφυματοποίησης:

"slav'-**ist** = «σλαβολόγος» όπου το "**ist**" είναι παραγωγικό επίθημα - slav'-an-**o**-v'éd = σλαβολόγος - σύνθετο ουσιαστικό"

"sad-ón-**nik** = «κηπουρός» όπου το "**nik**" είναι παραγωγικό επίθημα - "sad-**o**-vód = «κηποκόμος» - σύνθετο ουσιαστικό".

Τα παραπάνω παραδείγματα φανερώνουν τη λειτουργική και τη σημασιολογική γειτνίαση των *προσφυματοειδών* με τα προσφύματα, δηλαδή βλέπουμε ότι και οι δύο τύποι επιτελούν δομική λειτουργία στη γλώσσα.

Στη συνέχεια ο Α.Ν. Τίχοπον κάνει την ακόλουθη παρατήρηση: τα *προσφυματοειδή* δεν χάνουν τις σημασιολογικές τους σχέσεις με τις ομόριζες λέξεις. Τα *προσφυματοειδή* χωρίζονται σε *προθηματοειδή (prefixoids)* και *επιθηματοειδή (suffixoids)*, δηλαδή

μπορεί να μοιάζουν με τα προθήματα ή με τα επιθήματα. Τα *προσφυματοειδή* εμφανίζονται μόνο στα σύνθετα ουσιαστικά και επίθετα της Ρωσικής είτε σε συνδυασμό με παραγωγικά επιθήματα είτε χωρίς αυτά. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα των **«επιθηματοειδών»**:

“t’erl-**o**-l’úb” = «αυτός που αγαπάει τη θερμότητα, τις ψηλές θερμοκρασίες» - σύνθετο ουσιαστικό αποτελούμενο από το θέμα του ουσιαστικού “t’erl-**o**” = «θερμότητα» σε συνδυασμό με την κεφαλή “-l’úb” από το ρήμα “l’ub’-ít” = «αγαπώ», δηλαδή «αυτός που αγαπάει ψηλές θερμοκρασίες».

“basn-**o**-rís’-ets” = «μυθογράφος» - σύνθετο ουσιαστικό αποτελούμενο από το θέμα του ουσιαστικού “básn’-a” = «μύθος» σε συνδυασμό με την προθηματοποιημένη ρηματική κεφαλή από το ρήμα “rís-át” = «γράφω».

Εδώ έχουμε δύο παραδείγματα των **«προθηματοειδών»**:

“rol-**u**-krúg” = «ημικόκλιο», σύνθετο ουσιαστικό αποτελούμενο από το πρώτο συνθετικό “rol-” το οποίο είναι αποτέλεσμα της αποκοπής του ουσιαστικού “rol/ονίνα” = «ήμισυ» και την κεφαλή “krug” = «κύκλος».

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι μετά από μελέτη του συνόλου των συνθέτων (κυρίως, ουσιαστικών και επιθέτων) με το πρώτο συνθετικό **“pol(-u-)”** (περίπου **400** σε αριθμό τα οποία αναφέρονται στο λεξικό του Α.Ν. Τίηονοφ, χωρίς τα παράγωγά τους), παρατηρήσαμε ότι και στις **102** περιπτώσεις με το πρώτο συνθετικό **“pol-”**, οι οποίες παραθέτονται στο λεξικό του Α.Ν. Τίηονοφ, το δεύτερο συνθετικό είναι **πάντα** ανεξάρτητο ουσιαστικό, δηλαδή μπορεί να εμφανιστεί ως ανεξάρτητη λέξη, ενώ στα **296** σύνθετα με το πρώτο συνθετικό μέρος **“polu-”**, τα οποία αναφέρονται στο λεξικό του Α.Ν. Τίηονοφ, μόνο τα **5** σύνθετα παρουσίασαν το δεύτερο συνθετικό ως δεσμευμένο θέμα, και τα οποία φανερά αποτελούν εξαιρετικές περιπτώσεις. Ειδικότερα, θα

μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι τα πέντε σύνθετα με το πρώτο συνθετικό μέρος **"polu-"** ξεχωρίζουν για τους ακόλουθους λόγους:

- (1) **"poludúr-ok"** = «μισό-βλάκας» (προφ.) > με το δεύτερο συνθετικό **"-dúr-ok"** – δεσμευμένο θέμα, το οποίο είναι παράγωγο του ουσιαστικού **"durák"** = «ηλίθιος». Σχετικά με τη λέξη **"poludúrok"** πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει μια άλλη λέξη με την ίδια ακριβώς σημασία (**"pridúrok"**), όπου το **"pri-"** είναι πρόθημα, και η οποία σήμερα χρησιμοποιείται πολύ πιο συχνά. Και οι δύο λέξεις χρησιμοποιούνται αποκλειστικά στον προφορικό λόγο.
- (2) **"polurukán-k-a"** = «μπλούζα με μισό μανίκι» > όπου το **"-rukán-k-a"** είναι δεσμευμένο θέμα από το ουσιαστικό **"rukán"** = «μανίκι», το οποίο είναι αρσενικού γένους με μηδενικό κλιτικό επίθημα στην ονομαστική πτώση. Πιθανόν, αυτή η λέξη δημιουργήθηκε κατ' αναλογία με τη ήδη προϋπάρχουσα λέξη **"bezrukánka"** = «αμάνικη μπλούζα», το οποίο αποτελεί παράγωγο του ουσιαστικού **"rukán"** με την προσθήκη του **"bez-"**, το οποίο να είναι πρόθημα με την έννοια «χωρίς», και του παραγωγικού επιθήματος **"-k-"**.
- (3) **"polustíš-i(j)e"** = «μισόστιχο» > όπου το **"-stíš-i(j)e"** είναι δεσμευμένο θέμα - παράγωγο του ουσιαστικού **"stih"** = «στίχος». Οι λέξεις με το δεύτερο παράγωγο **"-stíši(j)e"**, οι οποίες χρησιμοποιούνται μόνο αναφερόμενες στη λογοτεχνία, και ειδικότερα στην ποίηση, πιθανόν να αποτελούν ιστορικά μεταφραστικά δάνεια από τις αντίστοιχες ελληνικές λέξεις. Για παράδειγμα, **"dvustíši(j)e"** = δίστιχο, **"tristíši(j)e"** = τρίστιχο, **"četverostíši(j)e"** = τετράστιχο.
- (4) **"polušálok"** = «μισό σάλι». Αυτό το σύνθετο, όπως και το επόμενο καθώς και το παράδειγμα (2), αναφέρονται στα είδη ρουχισμού, όπου η λέξη **"šal"** σημαίνει «σάλι» και

ανήκει στα ουσιαστικά θηλυκού γένους με μηδενικό κλιτικό επίθημα στην ονομαστική πτώση.

- (5) "*polužubok*" > «κοντογούνη», όπου το δεύτερο συνθετικό "*žuba*" σημαίνει «γούνα», και αναφέρεται στα είδη ρουχισμού, όπως και τα σύνθετα στα παραδείγματα (2) και (4).

Επίσης, θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε το σύνθετο "*poluulýbka*" = «μισοχαμόγελο» (χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να τονίσουμε ότι το χαμόγελο ήταν ειρωνικό) με το δεύτερο συνθετικό "*ulýbka*" = «χαμόγελο». Αυτό που είναι αξιοπαρατήρητο εδώ είναι ότι κυριολεκτικά «συμφιλιώνουν» δύο "**u**" στο ίδιο ουσιαστικό.

Τέλος, δεν θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στα σύνθετα ουσιαστικά "*rólden*" = «μεσημέρι» και "*rólnoč*" = «μεσάνυχτα», όπου τα δεύτερα συνθετικά "*den*" και "*noč*" σημαίνουν «ημέρα» και «νύχτα» αντίστοιχα και αποτελούν ανεξάρτητες λέξεις – ουσιαστικά χωρίς παραγωγικό ή κλιτικό επίθημα. Αυτό που μας κάνει να αναφέρουμε αυτά τα σύνθετα, είναι ότι **τονίζονται**, κατ' εξαίρεση, στο **πρώτο συνθετικό μέρος**. Η πιθανή εξήγηση του παραπάνω τονισμού πιθανόν να βρίσκεται στην ιστορικογλωσσολογική ανάλυση των ανωτέρω συνθέτων.

Μια αντίστοιχη παρατήρηση, δηλαδή ότι το δεύτερο συνθετικό μέρος των συνθέτων είναι ανεξάρτητη λέξη, μπορούμε να κάνουμε σχετικά με τα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό "**lže-**". Ειδικότερα, έχουμε αναλύσει όλες τις αναφερόμενες στο λεξικό του Α.Ν. Τίχοπον σύνθετες λέξεις με το πρώτο συνθετικό "*lže-*" (κυρίως ουσιαστικά και επίθετα, χωρίς παράγωγα), οι οποίες είναι συνολικά **41**, και παρατηρούμε ότι σε όλες τις περιπτώσεις το δεύτερο συνθετικό αποτελεί **ανεξάρτητη λέξη**.

Ακολουθεί η ανάλυση των συνθέτων με το πρώτο συνθετικό – ανεξάρτητες λέξεις "**gór'e**", "**čúdo**" και "**tsar**".

"*gór'e-ohótn'ik*" = «ο κυνηγός της κακιάς μοίρας» - σύνθετο ουσιαστικό αποτελούμενο από το πρώτο συνθετικό - ουσιαστικό "**gór'e**" = «λύπη, καημός» και την κεφαλή "*ohótn'ik*" = «κυνηγός». Στην περίπτωση αυτή βλέπουμε ότι το ουσιαστικό "*gór'e*" έχει αποβάλει την αρχική του έννοια και χρησιμοποιείται ως πρώτο συνθετικό με την έννοια «της κακιάς ώρας». Επιπλέον, όπως προέκυψε από την ανάλυση των 7 συνθέτων ουσιαστικών που αναφέρονται στο λεξικό του Α.Ν. Τίχοπον, το **δεύτερο συνθετικό** των συνθέτων με το παραπάνω πρώτο συνθετικό εμφανίζονται στη Ρωσική κυρίως ως **ανεξάρτητες λέξεις**.

Θεωρούμε ότι το ίδιο ισχύει και στις περιπτώσεις των ουσιαστικών "**čúdo**" = «θαύμα» και "**tsar**" = «τσάρος», τα οποία ως πρώτα συνθετικά μέρη αποβάλλουν την αρχική τους έννοια και δείχνουν κάτι «εξαιρετικό, θαυμάσιο, υπέροχο» και χρησιμοποιούνται κυρίως στη λογοτεχνική γλώσσα. Ακολουθούν παραδείγματα των αντίστοιχων συνθέτων⁵:

"**čúdo-bogatýr**" = «εξαιρετικός λεβέντης», όπου το ουσιαστικό "**bogatýr**" σημαίνει «ο αντρειωμένος, ήρωας του ρωσικού έπους, ο χειροδύναμος, το παλληκάρι, ο λεβέντης» και το πρώτο συνθετικό "**čúdo-**", το οποίο αποτελεί ανεξάρτητη λέξη στη Ρωσική, προσέθετει μια επιπλέον έμφαση (με θετική απόχρωση) στο δεύτερο συνθετικό, το οποίο και πάλι αποτελεί ανεξάρτητη λέξη.

"**čúdo-mólod'ets**" = «εξαιρετικός λεβέντης», όπου το δεύτερο συνθετικό "-mólod'ets" είναι δεσμευμένο θέμα και μπορεί να αναλυθεί ως παράγωγο του ουσιαστικού "**mólod'ets**" που σημαίνει «παλληκάρι, λεβέντης».

"**čúdo-kón**" = «άλογο - θαύμα» (άλογο που είναι ήρωας των παιδικών παραμυθιών). Παρατηρούμε ότι το δεύτερο συνθετικό είναι ανεξάρτητο ουσιαστικό "**kón**" = «άλογο».

---

⁵ Πρέπει να σημειώσουμε ότι με το πρώτο συνθετικό "**tsar**" στο λεξικό του Α.Ν. Τίχοπον αναφέρονται μόνο 3 σύνθετα, ενώ με το πρώτο συνθετικό "**čúdo**" 7 σύνθετα ουσιαστικά.

“**čúdo**-p’ěčka” = «θαυματουργός φούρνος» (και πάλι από παιδικά παραμύθια). Το δεύτερο συνθετικό “p’ěčka” σημαίνει «φούρνος» και αποτελεί ανεξάρτητη λέξη.

“**čúdo**-(j)údo” = «παραμυθένιο τέρας». Το σύνθετο αυτό ανήκει αποκλειστικά στη λογοτεχνική γλώσσα και το δεύτερο συνθετικό μέρος δεν υπάρχει ως ανεξάρτητο ουσιαστικό.

Τα παραδείγματα με το πρώτο συνθετικό “**tsar**” αναφέρονται στο κεφάλαιο 3.2. Το δεύτερο συνθετικό είναι πάντα **ανεξάρτητο ουσιαστικό**.

Αλλή μια σημαντική παρατήρηση είναι ότι στα σύνθετα αυτού του τύπου το πρώτο συνθετικό (“gór’e”, “tsar” και “čúdo”) διατηρεί τον τόνο καόμα και όταν συμμετέχει στη σύνθεση (“gór’e-ohótn’ik”), δηλαδή μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τα σύνθετα αυτού του τύπου παραμένουν δύο φωνολογικές λέξεις. Ο F. Miklosich (1875) στο τετράτομο έργο του «*Συγκριτική Γραμματική Σλαβικών Γλωσσών*» ονομάζει τα σύνθετα αυτού του τύπου «συγκολλητικά» επειδή κάθε συνθετικό μέρος διατηρεί την αρχική του μορφή και τον τόνο και δεν υπάρχει συνδετικό φωνήεν (Δ.Σ.).

Τέλος, βλέπουμε ότι τα περισσότερα συνθέτα με το πρώτο συνθετικό τις λέξεις “gór’e”, “čúdo”, “tsar” και “lže-” ακολουθούν το ίδιο μοντέλο σύνθεσης: [λέξη / θέμα (σε περίπτωση του “lže-” + λέξη)], με άλλα λόγια το δεύτερο συνθετικό είναι κυρίως ανεξάρτητη λέξη. Τα παραπάνω αναφερόμενα, δηλαδή το γεγονός ότι **(α)** τα πρώτα συνθετικά “gór’e”, “čúdo”, “tsar” διατηρούν τον τόνο όταν εμφανίζονται ως πρώτο συνθετικό μέρος των συνθέτων ουσιαστικών, **(β)** σχεδόν όλα τα δεύτερα συνθετικά των συνθέτων με το πρώτο συνθετικό “gór’e”, “čúdo”, “tsar” και “lže-” απαντούν σε ανεξάρτητες μονάδες στο λεξικό της Ρωσικής γλώσσας, **(γ)** παρότι τα ως άνω πρώτα συνθετικά δεν έχουν χάσει τελείως τη σημασιολογική τους σχέση με τα ουσιαστικά από τα οποία πηγάζουν, έχουν πλέον αποκτήσει μια μεταφορική έννοια, η οποία παίζει

καθοριστικό ρόλο στη σύνθεση, πιθανόν να συνηγορούν υπέρ της αποδοχής της προθυματοποίησης των παραπάνω πρώτων συνθετικών μερών.

Όσο αφορά την Ελληνική γλώσσα, δεν μπορούμε να παραλείψουμε τις παρατηρήσεις της Α. Ράλλη για την Ελληνική γλώσσα (βλ. Α. Ράλλη 2005b, σελ. 81), η οποία αναφέρει ότι [... *χαρακτηριστικά προσφυμάτων φέρουν και θέματα τα οποία απαντούν στη θέση του πρώτου συστατικού*]. Ειδικότερα η Α. Ράλλη αναφέρει τα στοιχεία «μικρο-, νέο-, παλαιο-, ψευδο-, θεο-», τα οποία βρίσκονται στο στάδιο της γραμματικοποίησης. Με άλλα λόγια, τα παραπάνω στοιχεία σταδιακά χάνουν την υπόσταση του θέματος και αποκτούν λειτουργικό χαρακτήρα, κάτι που χαρακτηρίζει προσφύματα, και όχι θέματα. Για παράδειγμα, στα σύνθετα επίθετα της Ελληνικής «θεοπάλαβος» και «θεόρατος» το πρώτο συνθετικό μέρος «θε(ο)-» δεν έχει πια σχέση με τον θεό, αλλά δείχνει κάτι «πολύ / υπερβολικά μεγάλο». Όπως ήδη έχω αναφέρει, η μεν Γιαννουλοπούλου (2000) ονομάζει τα παραπάνω στοιχεία «*συμφύματα*», ενώ ο Βοοίτς (2005: 85-86) τα ονομάζει «*προσφυματοειδή*». Η Α. Ράλλη (2005b: 81) ονομάζει αυτές τις περιπτώσεις των συνδυασμών «*ψευδοσύνθετα*».

7. Δείκτης Σύνθεσης (Δ.Σ.).

Παρ' ότι στη Ρωσική το συνδετικό φωνήεν ονομάζεται "interfix", θα προτιμήσουμε να το αποκαλούμε «δείκτης σύνθεσης» υιοθετώντας την άποψη της Α. Ράλλη (βλ. Α.Ράλλη, 2005b: 16-20) ότι, δηλαδή, δεν πρέπει ο Δ.Σ. να καταχωρείται μεταξύ των μορφημάτων που αποτελούν λήμματα του γλωσσολογικού λεξικού (σελ.20). Εδώ ας σημειωθεί ότι ο Δ.Σ. της Ρωσικής (-o-) είναι ίδιος με τον Δ.Σ. της Ελληνικής. Παρακάτω, αναφέρονται συνοπτικά οι λόγοι της μετονομασίας του "interfix" σε «δείκτη σύνθεσης»:

- 1) Συνδέει τα δύο συνθετικά μέρη του συνθέτου,
- 2) Η μορφή του παραμένει σταθερή καθ' όλη τη διάρκεια της κλίσης της σύνθετης λέξης και ο καθοριστικός παράγων για την ύπαρξή του είναι η παρουσία κλίσης παραδειγματικού χαρακτήρα,
- 3) Έχει συστηματική μορφή,
- 4) Δεν επιτελεί άλλη λειτουργία πέραν της σύνδεσης των δύο συστατικών μερών μεταξύ τους,
- 5) Εμφανίζεται συστηματικά στα σύνθετα της Ρωσικής.

Ο Δ.Σ. εμφανίζεται ακόμα και όταν το πρώτο συνθετικό είναι λέξη (στις περιπτώσεις όπου το πρώτο συνθετικό είναι ένα ουσιαστικό χωρίς το κλιτικό ή παραγωγικό επίθημα και, επομένως, έχει την ίδια μορφή με το θέμα), σε αντίθεση με την Ελληνική.

Παρατηρούμε την εμφάνισή του ακόμα και στις περιπτώσεις όπου το δεύτερο συνθετικό μέρος αρχίζει από φωνήεν, κάτι το οποίο δεν επιτρέπεται στην Τουρκική ή στην Ελληνική, για παράδειγμα, λόγω της «φωνηεντικής αρμονίας» (βλ. Α. Ράλλη, σελ. 25, 27).

Ο πιο παραγωγικός Δ.Σ. της Ρωσικής είναι **-o-**, ο οποίος μετά από ουρανικοποιημένα σύμφωνα καθώς και μετά από τα σύμφωνα «č = ч, š = ш, ž = ж, ś = щ, ts = ц» και το (j) συνήθως γίνεται **-e-**.

Υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις του παραπάνω κανόνα. Για παράδειγμα, τα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό μέρος το θέμα του

ουσιαστικού "kron'" = «αίμα» εμφανίζονται και με τους δύο Δ.Σ.

Π.χ.: "kron'-e-bo(j)ázn'" = «αιμοφοβία», "kron'-e-zam'enít'el'" = «το υποκατάστατο του αίματος»

"kron-**o**-žádnj'" = «αιμόδιψος, αιμοχαρής», "kron-**o**-obrazonán'í(j)e'" = «δημιουργία του αίματος».

Σύμφωνα με τον παραπάνω κανόνα θα ήταν αναμενόμενο το πρώτο συνθετικό "kron(')-" να χρησιμοποιείται με το Δ.Σ. -e- εφόσον το τελικό "-v'" του αντίστοιχου ουσιαστικού είναι ουρανικοποιημένο. Στο «Λεξικό Δημιουργίας Λέξεων της Ρωσικής Γλώσσας» του Α.Ν.Τίχοπον (Τόμος Ι, σελ. 498) αναφέρονται 27 σύνθετα με το πρώτο συνθετικό "kron(')-" (χωρίς τα παράγωγά τους). Απ' αυτά μόνο τα 5 έχουν το Δ.Σ. -e-, ενώ τα υπόλοιπα 22 εμφανίζονται με το Δ.Σ. -o-.

Η επόμενη περίπτωση αφορά τα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό "r'esn(')-" το οποίο είναι θέμα του ουσιαστικού "r'esn'a" = «τραγούδι». Στο «Λεξικό» (σελ. 742) αναφέρονται 7 σύνθετα με το άνω πρώτο συνθετικό, από τα οποία τα 6 εμφανίζονται με το Δ.Σ. -o-, ενώ μόνο ένα έχει το Δ.Σ. -e-.

Άλλη μία περίπτωση αφορά τα σύνθετα με το πρώτο συνθετικό "kost(')-" το οποίο είναι θέμα του ουσιαστικού "kost'" = «κόκκαλο». Στο «Λεξικό» (σελ. 483-484) αναλύονται 14 σύνθετα με το άνω πρώτο συνθετικό μέρος (δεν υπολόγισα τα παράγωγά τους), από τα οποία τα 6 εμφανίζονται με το Δ.Σ. -o-, ενώ τα 8 έχουν το Δ.Σ. -e-.

Μία πιθανή εξήγηση που θα μπορούσαμε να δώσουμε πηγάζει από τη μελέτη της παραγωγικής διαδικασίας που ακολουθούν τα παραπάνω τρία ουσιαστικά. Το τελικό σύμφωνο δεν παραμένει πάντα ουρανικοποιημένο κατά τη διαδικασία της παραγωγής:

"r'esn'" – «песнь»(αρχ.)= "r'esn'a" – «песня» = «τραγούδι»

"r'esen-k-a" – «песенка» = «τραγουδάκι»

"r'es'en-n'ik" – «песенник» = «ανθολόγια τραγουδιών»

"r'es'en-n-jj" – «песенный» = «τραγουδιστικός»

"krov'" – «**кровь**» = «αίμα»

"króv-ušk-a" – «**кровушка**» = «αιματάκι» (υποκοριστικό)

"krov'-íšk-a" – «**кровишка**» = >> >>

"króv-k-a" – «**кровка**» = >> >>

"krov'-an-ój" – «**кровяной**» = «του αίματος» (επίθετο)

"krov-áv-yj" – «**кровавый**» = «αιματηρός, αιμοβόρος»

"kost'" – «**кость**» = «κόκαλο»

"kóst-očk-a" – «**косточка**» = «κοκαλάκι» (υποκοριστικό)

"kost'-íř-a" – «**костица**» = «κοκαλάρα (πολύ μεγάλο κόκαλο)»

"kost'-íst-yj" – «**костистый**» = «οστεώδης, κοκαλιάρης»

"kost-l'ív-yj" – «**костливый**» = «κοκαλιάρικος»

"kóst-n-yj" – «**костный**» = «οστεώδης, οστέινος»

"kost'-e-drob'ílka" – «**костедробилка**» = «μέρος όπου σπάνε τα κόκαλα»

"kost'-e'-várn'ia" – «**костеварня**» = «μέρος όπου βράζουν τα κόκαλα»

"kost-o-vár" – «**костовар**» = «αυτός που βράζει τα κόκαλα»

"širok-o-kóst-yj" – «**ширококостый**» = «big-boned»

Κατά την καταγραφή των παραδειγμάτων θεωρήθηκε απαραίτητο να δοθούν οι λέξεις καταγραμμένες και στη Ρωσική διότι έτσι σε αυτούς που γνωρίζουν τη γλώσσα θα φανεί καθαρά η ουρανικοποίηση ή μη του τελικού συμφώνου του θέματος που αναλύεται. Από τα παραπάνω παραδείγματα προκύπτει ότι η ουρανικοποίηση του τελικού συμφώνου των υπό ανάλυση θεμάτων, τα οποία ανήκουν στα ουσιαστικά θηλυκού γένους χωρίς κλιτικό ή παραγωγικό επίθημα, δεν είναι καθόλου συστηματική. Το χαρακτηριστικό παράδειγμα της υπόθεσης αυτής είναι τα σύνθετα "kost'-e'-várn'ia" και "kost-o-vár", όπου, παρ' ότι έχουν παρόμοια συνθετικά μέρη, βλέπουμε εναλλαγή του Δ.Σ. **-o-** με **-e-** χωρίς κάποιο εμφανή λόγο.

Εάν εξετάσουμε, για παράδειγμα, το ουσιαστικό “κόρ’εν” = «ρίζα» (αρσενικού γένους άνευ κλιτικού ή παραγωγικού επιθήματος), θα δούμε μια συστηματικότητα στην ουρανικοποίηση του τελικού συμφώνου στην παραγωγή και στη σύνθεση, δηλαδή το τελικό “-n’-” παραμένει σταθερά ουρανικοποιημένο (εκτός των περιπτώσεων όπου δεν υπάρχει το αντίστοιχο παραγωγικό επίθημα το οποίο θα μπορούσε να το ουρανικοποιήσει), η οποία, κατά πάσα πιθανότητα, συσχετίζεται με τη συστηματικότητα εμφάνισης του «-e-» ως Δ.Σ.:

“κόρ’εν” – «корень» = «ρίζα»

“kor’én’-j-a” – «коренья» = «roots (of vegetables, herbs)»

“korn’-ev’ís-e” – «корневище» = «rhizome»

“korn’-íst-yj” – «корнистый» = «ριζόδης»

“korn’-ev-ój” – «корневой» = «rootlike (bot.)»

“is-kor’en’-ít” – «искоренить» = «ξεριζώνω, ξεπατώνω»

“kor’en-n-oj” – «коренной» = «ριζικός, θεμελιώδης, γηγενής»

“kor’en-ást-yj” – «коренастый» = «stumpy, stocky»

“korn’-e-víd-n-yj” – «корневидный» = «ριζοειδής»

“korn’-e-(j)éd” – «корнеед» = «ριζοφάγος»

“korn’-e-mójka” – «корнемойка» = «μέρος που πλένουν τις ρίζες»

“korn’-e-plód” – «корнеплод» = «root (bot.)»

Η υπόθεση που θα μπορούσε να προταθεί προκειμένου να δοθεί μια λογική εξήγηση στην εναλλαγή του Δ.Σ. -o/-e- μετά από τα θέματα, στα οποία αρχικά το τελικό σύμφωνο ήταν ουρανικοποιημένο, είναι ότι ο Δ.Σ. στη Ρωσική είναι το φωνήεν «-o-» το οποίο μετά από ουρανικοποιημένα σύμφωνα καθώς και μετά από τα σύμφωνα «č = ч, š = ш, ž = ж, š = щ, ts = ц» και το (j) συνήθως γίνεται «-e-» εκτός των περιπτώσεων όπου το ουρανικοποιημένο τελικό σύμφωνο του θέματος, που αποτελεί το πρώτο συνθετικό μέρος, δεν παρουσιάζει συστηματική ουρανικοποίηση κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας, αλλά

εμφανίζει και τις δύο μορφές (ουρανικοποιημένη και μη) με την ανάλογη συχνότητα.

Βεβαίως, η άνω υπόθεση χρίζει περισσότερη μελέτη και έρευνα προκειμένου να επιβεβαιωθεί.

Όπως είδαμε παραπάνω, στα σύνθετα της Ρωσικής η βασική μορφή του Δ.Σ. μεταβάλλεται σύμφωνα με τη φωνολογία της γλώσσας.

Παρακάτω θα αναφερθούμε σε συγκεκριμένες εξαιρετικές περιπτώσεις της εναλλαγής του Δ.Σ. με κάποια άλλα φωνήεντα.

1) **-u(h)-**. Η χρήση του περιορίζεται στην εμφάνιση μετά από τα συνθετικά "dv-**u(h)**-" από το αριθμητικό "dv-a"=δύο και "rol-u-" το οποίο είναι αποτέλεσμα αποκοπής του ουσιαστικού "rol/ονίνα"= 'το ήμισυ».

Στην περίπτωση του πρώτου συνθετικού "rol-u-", εάν θεωρήσουμε σωστή την υπόθεση του Tihonov, δηλαδή ότι το "rolu-" είναι πλέον «προθηματοειδές» (prefixoid), δεν μπορούμε να βλέπουμε το «-u-» ως Δ.Σ. αλλά ως μέρος του προθήματος «rolu-».

Όσο αφορά το πρώτο συνθετικό "dv-**u(h)**-", μελετώντας τις σχετικές σύνθετες λέξεις (οι οποίες είναι περίπου 260 – βλ. (Λεξικό της Δημιουργίας Λέξεων της Ρωσικής Γλώσσας» του Α.Ν.Τihonov (Τόμος I, σελ. 273-276), από τις οποίες οι 155 είναι με το πρώτο συνθετικό "dv-**uh**-", ενώ στις υπόλοιπες 105 το πρώτο συνθετικό μέρος έχει τη μορφή "dv-**u**-"), βλέπουμε ότι το πρώτο συνθετικό "dv-**u(h)**-", το οποίο είναι γενική πτώση και των τριών γενών του αριθμητικού "dv-a" = «δύο», όπου "-**u(h)**-" είναι κλιτικό επίθημα, συστηματικά εμφανίζεται στις σύνθετες λέξεις, χωρίς να υπάρχει κάποια άλλη μορφή.

2) **-i-**. Εμφανίζεται σε ορισμένα σύνθετα όπου η κεφαλή είναι "-metr" και "-stan", όπως saharimétr = μετρητής ζαχάρου, Uzbekistán = Ουζμπεκιστάν, καθώς και όταν το πρώτο συνθετικό

είναι: "rol'í-", "maks'í-", "m'ín'í-", "d'etsi-", "m'íll'í-", "sant'í-" όπως m'ín'í-(j)úbka = μίνι φούστα, rol'ívitam'íni = πολυβιταμίνες, detsim'étr = υποδεκάμετρο, m'íll'imétr = το χιλιοστό, sant'ígrámm = το εκατοστό του κιλού. Όπως βλέπουμε, όλες οι παραπάνω λέξεις αποτελούν μεταφραστικά δάνεια και έχουν διατηρήσει τη μορφή τους, σύμφωνα με τη γλώσσα προέλευσης.

Επίσης το «-i-» εμφανίζεται στα σύνθετα με το πρώτο συστατικό- προστακτική των ρημάτων και είναι ομώνυμος της αντίστοιχης κατάληξης: "sorvigoloná" < sorv-ί + golonά = απόκοτος. Επομένως, όπως ήδη έχω αναφέρει, δεν μπορούμε να το θεωρήσουμε Δ.Σ. αλλά «*απολιθώματα μορφών της προστακτικής*» (βλ. το κεφάλαιο 3.3).

3) **-(j)a-** = «-я-». Ο Δ.Σ. -(j)a- είναι ομώνυμος της κατάληξης γενικής πτώσης της αυτοπαθούς αντωνυμίας "sam" (μόνος) > "seb'a" (τον εαυτό): "seb'al'úbi(j)e" = «φιλαυτία, εγωισμός» και εμφανίζεται ως Δ.Σ. μόνο σ' αυτό το συνδυασμό.

4) Όταν το πρώτο συνθετικό είναι ένα αριθμητικό εκτός των "odin" = ένα, "dev'anosto" = ενενήντα, "sto" = εκατό, τότε εμφανίζονται οι ακόλουθοι Δ.Σ. : **"-i-", "-uh-", "-(j)oh-" και "-a-"** οι οποίοι είναι ομώνυμοι των αντιστοίχων καταλήξεων της γενικής πτώσης των αριθμητικών αυτών: dvuhléti(j)e < dv-**uh-** (dv-a) + -léti(j)e = διετία, tr'**oh**létok < tr'-**oh-** (tr-i) + -létok = τριών ετών.

Τα αριθμητικά "odin" = «ένα», "dev'anost-o" = «ενενήντα», "st-o" = «εκατό» δημιουργούν το πρώτο συνθετικό αποκλειστικά με το Δ.Σ. «-o-»:

"odn-**o**-ródnost'" = «ομοιογένεια»

"d'ev'anost-**o**-l'étn'ij" = «ενενηντάχρονος»

"st-**o**-l'étn'ik" = «αλόη»

Σε αντίθεση με τη Ρωσική, όπου όλα τα αριθμητικά είναι κλιτές λέξεις, στα σύνθετα της Ελληνικής με το πρώτο συνθετικό - αριθμητικό δεν εμφανίζεται ο Δ.Σ. «-o-» αφού τα αριθμητικά είναι

άκλιτες λέξεις «και το συνδετικό φωνήεν συνδέεται άρρηκτα με την κατηγορία του θέματος» (βλ. Α.Ράλλη 2005b, σελ. 63). Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι και στις περιπτώσεις (1), (3) και (4) δεν μπορούμε να μιλήσουμε για Δ.Σ., αλλά για «απολίθωμα κλίσης» στο εσωτερικό των συνθέτων (βλ. Α.Ράλλη 2005b, σελ. 73). Η Α. Ράλλη αναφέρει ορισμένα παρόμοια σύνθετα της Ελληνικής: για παράδειγμα, το σύνθετο «*νυκτιλάμπης*» όπου φαίνεται η εμφάνιση της δοτικής πτώσης («*νυκτί*»).

8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί μια σύντομη ανασκόπηση της εργασίας και αποσκοπεί στην αναφορά των βασικότερων στοιχείων της. Εκπληρώνοντας τους στοίχους, οι οποίοι είχαν τεθεί, έχουν καταγραφεί και μελετηθεί 250 και πλέον σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής γλώσσας. Ειδικότερα, έχει μελετηθεί η δόμησή τους με σκοπό να διαπιστωθούν τα κοινά και μη στοιχεία, ανάμεσα σε Ρωσική, Ελληνική και, σε ορισμένες περιπτώσεις, άλλες γλώσσες (π.χ. Σερβική ή Ιταλική), τα οποία αφορούν στη διαδικασία της σύνθεσης και στη σχέση της με την παραγωγή και την κλίση, καθώς και στον τονισμό. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα συμπεράσματα και κάποιες υποθέσεις, δηλαδή στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα διευρυμένο πεδίο για πιθανές μελλοντικές μελέτες.

Πρώτον, διαπιστώθηκε ότι τα σύνθετα της Ρωσικής, όπως και αυτά της Ελληνικής, εμφανίζουν μια βασική *δυσιαδική (ή διφυή) δομή*, δηλαδή αποτελούνται από δύο μέρη. Και στις δύο γλώσσες υπάρχουν είδη συνθέτων που έχουν τη δομή [λέξη + λέξη], [θέμα + λέξη], [λέξη + θέμα] και [θέμα + θέμα] και τα οποία θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο μεγαλύτερες κατηγορίες: (α) σύνθετα των οποίων το δεύτερο συνθετικό μέρος είναι μια ανεξάρτητη λέξη και (β) αυτά των οποίων το δεύτερο συνθετικό είναι ένα θέμα. Στην περίπτωση όπου το δεύτερο συνθετικό των συνθέτων μοιάζει με κοινό θέμα, αλλά δεν είναι ελευθερώσιμη, δηλαδή, αυτόνομη λέξη, ακόμα και όταν συνδυαστεί με κάποιο κλιτικό επίθημα, τότε έχουμε να κάνουμε με το λεγόμενο «*δεσμευμένο θέμα*» (bound stem) (βλ. Α. Ράλλη 2005b, σελ. 77).

Τα σύνθετα, στα οποία το δεύτερο συνθετικό μέρος μπορεί να εμφανιστεί ως ανεξάρτητο ουσιαστικό (κατηγορία (α)), διατηρούν το γένος του ουσιαστικού αυτού, ενώ στην περίπτωση των συνθέτων της κατηγορίας (β), δηλαδή αυτών στα οποία το δεύτερο συνθετικό μέρος περιλαμβάνει ένα δεσμευμένο θέμα, τα σύνθετα είναι δυνατόν

να εμφανίσουν διαφορετικό γένος από αυτό των ουσιαστικών της δεύτερης στήλης. Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι στα σύνθετα της κατηγορίας (β), σε αυτά, δηλαδή, των οποίων η κλίση διαφέρει από αυτήν του δεύτερου συνθετικού, η κλίση έπεται της σύνθεσης, αφού η σύνθεση επιτελείται σε επίπεδο θεμάτων κι όχι λέξεων, σε αντίθεση με τα σύνθετα της κατηγορίας (α), όπου πρώτα σχηματίζεται η λέξη (δηλαδή το δεύτερο συνθετικό), το οποίο στη συνέχεια συντίθεται με το πρώτο, δημιουργώντας έτσι ένα σύνθετο.

Δεύτερον, όσο αφορά στον τονισμό των λέξεων στη Ρωσική γλώσσα, πρέπει να αναφέρουμε ότι, στα σύνθετα ουσιαστικά ο κύριος / βασικός τόνος, κατά κύριο λόγο, εντοπίζεται στο δεύτερο συνθετικό μέρος της λέξης. Ο δευτερεύων (συμπληρωματικός) τόνος είναι πιο αδύναμος από τον βασικό και βρίσκεται στο προηγούμενο συνθετικό. Στις περιπτώσεις των συνθέτων στα οποία το πρώτο συνθετικό είναι βάση ουσιαστικών ή επιθέτων με σταθερό τόνο στο κλιτικό επίθημα, δεν υπάρχει συμπληρωματικός τόνος. Αυτό που παρατηρούμε στις σύνθετες λέξεις της Ρωσικής, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μια δομή του τύπου [θέμα / λέξη + λέξη], είναι κάτι αντίστοιχο με αυτό που παρατηρείται στην περίπτωση της Ελληνικής: πρώτον, το δεύτερο συνθετικό εμφανίζεται στο λεξικό ως ανεξάρτητη λέξη και, δεύτερον, τα σύνθετα αυτού του τύπου σταθερά διατηρούν τον κύριο τόνο του δεύτερου συνθετικού.

Τρίτον, τα σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής (όπως, άλλωστε, της Ελληνικής και άλλων γλωσσών) χωρίζονται σε *ενδοκεντρικά* και *εξωκεντρικά*, ανάλογα με τη θέση της σημασιολογικής κεφαλής (ανάλογα, δηλαδή, με το αν η κεφαλή εντοπίζεται στο εσωτερικό του συνθέτου ή όχι). Το τελευταίο συνθετικό (η κεφαλή) των συνθέτων μπορεί να ισοδυναμεί με μια μορφολογικά απλή λέξη, δηλαδή μια λέξη που περιέχει ένα μόνο συστατικό, το οποίο ταυτίζεται με το θέμα (Α. Ράλλη, 2005b), και εκεί πραγματώνεται η μορφολογία του συνθέτου. Το κοινό χαρακτηριστικό των μορφολογικά απλών ουσιαστικών είναι ότι στην ονομαστική πτώση ενικού αριθμού η θέση

των κλιτικών και παραγωγικών επιθημάτων είναι κενή, δηλαδή τα ουσιαστικά ταυτίζονται με το θέμα.

Τέταρτο, έχοντας μελετήσει τα σύνθετα ουσιαστικά τύπου [ρήμα + ουσιαστικό], ο οποίος (τύπος) απουσιάζει στην Ελληνική, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι στα σύνθετα της Ρωσικής, τα οποία έχουν ως πρώτο συνθετικό μέρος ομώνυμη μορφή με την προστακτική του ρήματος, οι τύποι αυτοί των ρημάτων αποτελούν «*απολιθώματα μορφών της προστακτικής*» (βλ. Α. Ράλλη, 2005b), διότι, η λειτουργία της προστακτικής δεν είναι πλέον διαφανής, αφού τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά των συνθέτων είναι ονοματικά, και τα κλιτικά χαρακτηριστικά αυτών των ρηματικών τύπων, δεν συμμετέχουν σε συντακτικές διαδικασίες όταν τα σύνθετα χρησιμοποιηθούν σε προτάσεις.

Επίσης δοκιμάσαμε να αναλύσουμε τα σύνθετα του παραπάνω τύπου σύμφωνα με το προτεινόμενο από την Ljiljana Progonac (2006) ενός γενικευμένου μοντέλου της μορφολογικής δομής των Σερβικών συνθέτων ουσιαστικών τύπου VO:

Απολιθώμα Προστακτικής	+	Ουσιαστικό σε Βασική Πτώση
(Fossilized) Imperative	+	Noun (Default Case)

Επιπλέον, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ενώ στην Ελληνική υπάρχουν αρκετά σύνθετα με βασικό συστατικό το ρήμα (π.χ. χαρτοπαίζω, χαροπαλεύω, στραβοκοιμάμαι, κ.α.), η Ρωσική παρουσιάζει ελάχιστο ως και σχεδόν μηδενικό αριθμό παρομοίων συνθέτων, σε αντίθεση με τα σύνθετα ουσιαστικά με ρηματικό παράγωγο, δηλαδή το δεύτερο συνθετικό προερχόμενο από τη διαδικασία της παραγωγής μετά την πρόσθεση ονοματικού επιθήματος στη ρηματική βάση. Εξετάζοντας τα ρηματικά σύνθετα ουσιαστικά της Ρωσικής, έχουμε αναφερθεί στους σημασιολογικούς, ή, αλλιώς, θεματικούς ρόλους της *δομής των ορισμάτων* (argument structure) του ρήματος που βρίσκεται στη βάση του σχηματισμού των ρηματικών συνθέτων. Όπως αποδείχθηκε, ένα μεγάλο φάσμα

σημασιολογικών ρόλων φαίνεται να ικανοποιείται στο εσωτερικό των συνθέτων της Ρωσικής (όπως και της Ελληνικής) από τα πρώτα συνθετικά μέρη.

Μια άλλη υπόθεση η οποία έχει προταθεί στην παρούσα εργασία, είναι ότι τα δεύτερα συνθετικά μέρη των συνθέτων "-vod, -v'ed, -mer, -m'ot, -voz, - rez, - (j)ed, -l'ub, -hod, -nos" και τα πρώτα συνθετικά των συνθέτων "rol(u)-, gó'r'e-" και "l'ze-" θα μπορούσαν να θεωρηθούν *προσφυματοειδή* (*AFFIXOIDS*). Τα *προσφυματοειδή* χωρίζονται σε *προθηματοειδή* (*prefixoids*) και *επιθηματοειδή* (*suffixoids*), δηλαδή μπορεί να μοιάζουν με τα προθήματα ή με τα επιθήματα. Τα *προσφυματοειδή* εμφανίζονται μόνο στα σύνθετα ουσιαστικά και επίθετα της Ρωσικής είτε σε συνδυασμό με παραγωγικά επιθήματα είτε χωρίς αυτά. Όσο αφορά στην Ελληνική γλώσσα, η Α. Ράλλη (Α. Ράλλη 2005b, σελ. 81) αναφέρει τα στοιχεία «μικρο-, νέο-, παλαιο-, ψευδο-, θεο-», τα οποία βρίσκονται στο στάδιο της γραμματικοποίησης. Με άλλα λόγια, τα παραπάνω στοιχεία σταδιακά χάνουν την υπόσταση του θέματος και αποκτούν λειτουργικό χαρακτήρα, κάτι που χαρακτηρίζει προσφύματα, και όχι θέματα. Η Α. Ράλλη ονομάζει αυτές τις περιπτώσεις των συνδυασμών «*ψευδοσύνθετα*».

Τέλος, δεν πρέπει να παραλείψουμε τη μελέτη του «συνδετικού φωνήεντος» των συνθέτων ουσιαστικών, το οποίο ονομάσαμε «δείκτης σύνθεσης» (Δ.Σ.) (Α. Ράλλη, 2005b: 16-20). Εδώ ας σημειωθεί ότι ο Δ.Σ. της Ρωσικής (-o-) είναι ίδιος με τον Δ.Σ. της Ελληνικής. Σε αντίθεση με την Ελληνική, ο Δ.Σ. εμφανίζεται στα σύνθετα της Ρωσικής ακόμα και όταν το πρώτο συνθετικό είναι λέξη (στις περιπτώσεις όπου το πρώτο συνθετικό είναι ένα ουσιαστικό χωρίς το κλιτικό ή παραγωγικό επίθημα και, επομένως, έχει την ίδια μορφή με το θέμα) ή ακόμα και στις περιπτώσεις όπου το δεύτερο συνθετικό μέρος αρχίζει από φωνήεν, κάτι το οποίο δεν επιτρέπεται στην Τουρκική ή στην Ελληνική, για παράδειγμα, λόγω της «φωνηεντικής αρμονίας» (βλ. Α. Ράλλη, σελ. 25, 27). Το

συμπέρασμα που προέκυψε από τη μελέτη των συνθέτων ουσιαστικών, είναι ότι ο Δ.Σ. στη Ρωσική είναι το φωνήεν «-o-» το οποίο μετά από ουρανικοποιημένα σύμφωνα καθώς και μετά από τα σύμφωνα «č = ч, š = ш, ž = ж, š = ш, ts = ц» και το (j) συνήθως γίνεται «-e-» εκτός των περιπτώσεων όπου το ουρανικοποιημένο τελικό σύμφωνο του θέματος, που αποτελεί το πρώτο συνθετικό μέρος, δεν παρουσιάζει συστηματική ουρανικοποίηση κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας, αλλά εμφανίζει και τις δύο μορφές (ουρανικοποιημένη και μη) με την ανάλογη συχνότητα.

Ολοκληρώνοντας, έχουμε την ανάγκη να ευχηθούμε η παρούσα εργασία να αποτελέσει μια αρχή για τις σε βάθος μελέτες των Ρωσικών συνθέτων σε σύγκριση με τα σύνθετα άλλων γλωσσών.

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alderete, J. (2001). *Morphologically governed accent in Optimality Theory*. New York & London: Routledge.
- Αναστασιάδη – Συμεωνίδη, Α. (1996). «Η νεοελληνική σύνθεση». Στο Γ. Κατσιμαλή & Φ. Καβουκόπουλος (επιμ.), *Ζητήματα νεοελληνικής γλώσσας: Διδακτική Προσέγγιση*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Azarova, L. (2000). *Skladni Slova v Ukrains'kij Movi: Struktura, Semantika, Kontseptsija "Zolotoji" Proportsiji*. Vinnitsa: UNIVERSUM.
- Booij, G. (2005). *The Grammar of Words*. New York: Oxford University Press.
- Clark, E., B.F. Hecht, and R.C. Mulford (1986). "Coming Complex Compounds in English: Affixes and Word Order in Acquisition" in *Linguistics 24*: 7-29.
- Chung, K. S. (1994) Verb + Noun Function-Describing Compounds. In "*Bulletin of the College of Liberal Arts*", National Taiwan University, 41: 181-22.
- Fabb, N. (1998) Compounding. In "*The Handbook of Morphology*". Oxford: Blackwell.
- Gracanin-Yuksek, M. (2005). "V-N Compounds in Italian: a Case of Agreement in Word Formation". Austin (University of Texas): LSRL 35 (February 2005): www.mit.edu/~mgracani/LSRL35_final%20version.pdf
- Γιαννουλοπούλου, Γ. (2000). *Μορφοσημασιολογική σύγκριση παραθημάτων και συμφυμάτων στα νέα ελληνικά και ιταλικά*. Θεσσαλονίκη: Ενωτάλλειο Κληροδότημα, Α.Π.Θ.
- Γιαννουλοπούλου, Γ. (2004). «Μορφήματα στα όρια ανάμεσα στην παραγωγή και τη σύνθεση. Η περίπτωση των θεο-, ψιλο- και -φέρνω». Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα 2004*.

ανακοίνωση στο ΙΙ Διεθνές Συνέδριο Ρωσικής Γλώσσας.

Miklosich, F. (1875) *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Bd. 2.(t. I)* Wien: Stammbildungs-lehre.

Plag, I. (2003). *Word-Formation in English*. CUP.

Progovac, L. (2006). "Fossilized Imperative in Compounds and Other Expressions: Possible Implications for Historical and Evolutionary Studies". (Online Proceedings of the First Meeting of Slavic Linguistics Society (SLS), Bloomington, IN, September 2006 (November 2006)):

www.indiana.edu/~sls2006/Handouts/ProgovacSLS.pdf

Ράλλη, Α. (2005a). *Μορφολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ.

Ράλλη, Α. (2005b). *Η Σύνθεση Λέξεων: Διαγλωσσική Μορφολογική Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ.

Ralli, A. (1992) Compounds in Modern Greek. In "Rivista di Linguistica" 4/1: 143 - 174.

Revithiadou, A. (1999). *Headmost accent wins: Head dominance and ideal prosodic form in lexical accent systems*. The Hague: Holland Academic Graphics.

Roon, K. (2005). "Stress in Russian Compound Nouns: Head Dominance or Root Control?"

Scalise, S. (1992) Compounding in Italian. In "Rivista di Linguistica" 4/1: 175 -199.

Švedova N.U. etc. *Russkaja Grammatika*. (Tom I) Akademija Nauk S.S.S.R. Izdat'el'stvo "NAUKA". Moskva, 1982.

Vinogradov V.V. *Grammatika Russkogo Jazika*. (Tom I) Izdat'el'stvo Akademii Nauk S.S.S.R. Moskva – 1960.

Λεξικά

Κρίσταλ, Ντέιβιντ. «Λεξικό Γλωσσολογίας και Φωνητικής»
(μετάφραση Γιώργος Ξυδόπουλος), Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ.

MANDESON «Σύγχρονο Ρώσο-Ελληνικό Λεξικό». Εκδοτικός
Οργανισμός ΔΙΑΓΟΡΑΣ. Izdat'el'stvo "Sov'etskaja
Entsiklop'ed'ija". Moskva – 1966.

"Russko-Anglijskij Slovar'" Moskva. "Russkij Jazik". 1985.

Ožogon, S.I. "Slovar' Russkogo Jazika". Moskva. "Russkij Jazik".
1984.

Tihonov, A.N. "Slovoobrazovat'el'nij Slovar' Russkogo Jazika".
(Toma I, II). Moskva. "Russkij Jazik". 1990.